

FOLKUNGATRÄDET

— BJÄLBOARFVET —

BERÄTTELSE

AF

VERNER VON HEIDENSTAM

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Sjunde tusendet.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1907

1.

et heliga svärdet Gråne låg ännu på Holmgers graf i Sko, och ljus och skymning brottades öfver landet.

Det var dymmelonsdag och kyrkklockorna hängde stumma med bunden kläpp. Människorna hade ännu icke tvättat askan ur håret efter botgöringen på askonsdagen, och de längtade till påskmorgonens sköna fest, då de under sång åter skulle få beströ kyrkgolfvet med hackadt enris. Barnen, som visste, att de skulle risas i sängen, när de vaknade på långfredagen, gingo modstulna omkring. De mindes sedan gammalt, att det ingalunda var någon lek utan brukade sluta med ett sådant skriande, att det hördes från gård till gård. Ett mörkt och tungt väder med isande blåst hade också rådt under hela fastlagen, och sinnena blefvo hårda.

På skogsvägen öster om Bjälbo kom en flock bergsfolk från Stålberget i det aflägsna Järnbärarland. Skaran hade blifvit plundrad under vägen, och af hela foran återstod bara en ensam släde, förspänd med en oxe och en halt häst. Släden hade skapnad af en båt för att kunna flyta, om isen brast på något af de talrika vattendragen.

Själfva de egentliga bergsmännen skilde sig från de öfriga genom sina snygga pälsar och den lilla hammare, som blänkte i deras bälte. Den var både deras ämbetsmärke, deras verktyg och deras vapen. Då något prassel i skogen oroade dem, hade de samma sätt att lägga fingrarna på hammarskaftet som en krigare på svärdsfästet. Men bakom dem följde i stor oordning en hop jägare och förrymda missdådare. De hade tagit lega under vintern som hjälpdrängar, krossare och rostare, men lefde om somrarna helst fria på vildskytte och bär. Fast landet hette kristnadt och fast två hundra julnätter redan tindrat upp öfver Blot-Svens hög, kände dessa skogsgångare de svårtillgängliga ställen, där djur och till och med människor ännu offrades åt heliga träd och stenar.

Bredvid dem på vägkanten tassade med sina

hundar en rad af finnar, som voro märkta i pannan med brandjärn till tecken att de blifvit döpta med våld och hemförda under sista korståget. De gåfvo noga akt på träden och hviskade med hvarandra, ty de kunde se på tallarnas färg, om det gick en malmåder under jorden. Ja, de behöfde bara lyssna mot gråberget för att höra, hvar ett ondskefullt gnisslande sade dem, att man skulle bryta. De voro också de skickligaste att med eld spränga upp vägen till det järn, som sedan lastades på fordon och sändes ut kring landet för att smidas till hvassa blad och pikar eller till fjättrar.

I släden sutto två män. Fast den ena var den uslast klädda i hela skaran, ådrog han sig mer nyfikenhet, hvar färden gick fram, än alla de andra tillsammans. Det var den främmande riddaren herr Svantepolk Knutsson, som genom gifte kommit i släkt med Folkungarna. Nu var han på återväg från ollonskogarna vid Vreta, där han som botgörare en tid hade vaktat nunnornas svin. Han satt med fromt nedslagna ögon, ty han var lika ödmjuk som myndig, men ibland for han opp och stack med stafven efter de långsammaste för att skynda på dem. De smala, alldeles nakna benen skallrade och

nego af köld, och de bara fötterna voro ömkligt frostbitna. Han var både fet och mager med smala hängande kinder, påsar under ögonen, tunt hvitt hår och stor, nedåtböjd fågelnäsa. Den korta illaluktande fårskinnströjan hade ullen utåt och var fullsmutsad, men på tummen sken det breda fingerguldet med sina dyrbara stenar. Hatten var öfversållad med pilgrimsmärken från olika vallfartsorter. Framtill öfver pannan satt ett litet gult ting, som mest liknade en hoptorkad skogssvamp och som gjort honom vida berömd. Det var ett stycke af ett linntyg och hade tillhört en utländsk fru, som han hade älskat under hela sitt långa lif utan att någonsin ha sett henne.

Det låg litet järn kvar på botten i släden, men icke mer än att där fanns godt sittrum i halmen också för den andra mannen. Han hette Hulf Skumble och var bergmästare. Som han satt där med skägget nedklämdt i pälsen och vaggade vid stötarna, liknade han mer ett grått stenblock än en människa.

Han såg så klart för sig den kväll, då han stod med de andra vid gruföppningen, färdig att kasta tärningarna på den rostiga marken för att lotta om hvilket arbetslag, som skulle

gå ned. Vindspelet knarrade öfver tunnan, och björnen, som dref det, sprang inne i hjulet med tungan utanför käftarna som en varm gårdvar. Det hamrade och knackade vid alla malmhögar, och elden i hyttorna lyste på röken. Då, just då, kom budet från Ingrid Ulfva på Bjälbo att hon genast ville utfå sin andel af järnet. Och med järnet skulle det följa dugligt folk, som hon kunde ha nytta af i sin egen bygd.

— Jag har vakat öfver det järnet — utbrast han med ens högt och bittert, viss att de andra gingo och tänkte på detsamma som han. — Jag gaf noga akt på att röken aldrig blef hvitaktig och tjock utan gick lätt, som den skall, när ugnen är väl satt. Jag förstod nog, att annars skulle jag få det järnet om mina egna handlofvar. Det var fullgodt järn utan korn eller blåsor, och jag högg och vägde det i ärliga osmundar... och så blef det taget ifrån oss på vägen af röfvare!

Han ryckte hammaren ur bältet och höll den framför sig med skaftet uppåt och betraktade den vördnadsfullt.

— Med denna kan jag försörja mig, försvara mig och på trettio stegs afstånd dräpa ett villebråd eller en fiende. Så litet behöfver man

i handen för att hjälpa sig. Hvad skola då Folkungarna med allt det järn, som de tvinga oss att forsla? Våra fäder lefde fria på sina gårdar, och ändå gjorde de rätt för sig och behöfde inga kedjor.

Han satt tyst en stund, och släden krängde i de djupa spåren. Sedan fortsatte han igen att tala.

— Bergsmän och drängar, jag skall berätta något för er. Ha ni hört det förr? Det var en gång tre fränder, som redo ut att vinna lycka, och den som red i midten hette Folke. Allt hvad de togo på, det blef genast deras, och de unnade sig knappt en stunds ölro, bara för att få ännu dubbelt upp. De kramade och synade jordkokorna och köpte och pantade och höllo bondeträta på alla ting, och den bondeträtan går aldrig ur dem. Nu växer det Folkungar som ogräs och tistel. Dunkar nu ett hjul i forsen eller lyser en ljustereld öfver älfvattnet — hvem skall ha mjölet, hvem skall ha laxen? Det skall Folkungarna, när de hålla samdricka med utländska sändemän. Och hur ser det nu ut uppe vid Stålberget? När vi bergsmän få vara ända till fjorton om ett par bälgar, då har Ingrid Ulfva två par för sig ensam.

Han stack hammaren tillbaka i bältet och spottade i den söndertrampade snön.

— Ja, annorlunda var det förr. Min farfar var ännu med på den tid, då järnet togs ur myren. Jag hörde honom ofta tala därom. En afton, när han stod i sin riskoja och hamrade, fick han besök af helge Erik, den stora sveakonungen. Det var vid den årstid, då kornet går i blom och enbusken dammar och som ännu kallas eriksmässa. Det förundrade honom heller inte att möta hans ljusa ögon, när han såg upp från städet, ty den fromme herren red ju ofta kring på lagfärd och satte sig då gärna hos de fattigaste för att hjälpa dem till deras rätt. Lugnt frågade han därför konungen, hvarmed han fick betjäna honom. Helge Erik visade honom då, att spetsen fallit från spjutet och bad honom att raskt förfärdiga en ny, medan han satte sig på kanten af vattenkaret och väntade. Den skulle vara hårdare och uddhvassare än någon annan, ty med den ämnade han strida under korsfanan. Glad i hjärtat skyndade sig den ärlige smeden att villfara hans begäran. För att härda den nya spjutspetsen, doppade han den slutligen fyra gånger i vattenkaret, och mellan hvar doppning hettade

han upp den igen öfver kolelden, så att järnet fyra gånger bytte färg. Först blef det guldgult, därefter brunt, sedan dunkelrödt och allra sist blått. Helge Erik, som noga gaf akt på arbetet, för att det skulle bli efter hans önskan, sade då: Tre olikfärgade åldrar har också vårt folk att genomlefva, innan det kan stå härdadt till blått stål... Allt detta berättade min farfar under tårar, ty ingen konung älskade han så mycket som helge Erik. Och nu frågar jag er: hvilken ålder är nu kommen, efter vi alla ha fått det så tungt?

Bergmästaren hann knappt utsäga det sista ordet, innan han häpet lyfte hufvudet, ty en människoröst ljöd öfver honom ur kronan på en af de högsta ekarna. Det var en väldig stämma, enslig och högtidlig som en predikares, och orden flögo långsamt och sjungande bort öfver trädtopparna.

— Därpå skall jag svara dig, far — ropade stämman. — Den gyllne åldern var den tid, då höfdingarna hvar sommar seglade ut efter byte, medan de fria gårdsbönderna bärgade sina skördar. Den bruna åldern var helge Eriks egen tid, då marken ännu var brun af nyplöjning och af allt det blod, som flöt i striden

mot götakonungarna och deras folkungajarlar. De ha föst er från era tingshögar, ni svear, och gjort ert Uppsala till ett föraktadt ställe, och aldrig förr såg jag en sådan prakt som deras. Nu är det sneda rakt, och skratt är gråt. Men ännu kan det nog gå er väl, bara ni äro sluga, ty nu är den dunkelröda åldern kommen, och nu lyser det på oss från elden i helvetet.

Bergmästaren höll in sitt trötta förspann. Han kände igen både rösten och den jättelika skepnad, som stod uppe i det aflöfvade trädet med en fångstsnara i handen och tycktes alldeles för ovig och stor för en så vågsam klättring. Det var Gistre Härjanson, en ökänd lekare och yrkesridare, som annars färdades med nyheter från by till gård, från graföl till bröllop, husbonde öfver ingen och gäst hos alla. Genom honom blef det bekant, hvad som hände i världen. Men han förstod aldrig att skämta och gyckla som andra af hans kall. Det stora skägglösa ansiktet var dystert gulblekt, och det svarta håret, som räckte ända till höfterna, var deladt i en mängd tjocka flätor, nederst omknutna med hvita band. I ett snöre tvärs öfver bröstet bar han en rad små tyg-

dockor, som han vid fester trädde upp på fingrarna och lekte med. Som han stod där uppe i sin kolsvarta skjorta med den breda armen knuten om en ekgren, såg han ut som den obönhörligt hårda jordanden med människodockorna på sitt bröst.

— Du är ute för att fånga påskskatan kan jag se — svarade bergmästaren kort och utan att hälsa. Samtidigt började han uppmärksamt att lyss åt sidorna. — Nåväl, lekare, hvad nytt?

— Nyheterna lär du snart få erfara, när du kommer fram till Ingrid Ulfva med det myckna järn, som hon så otåligt väntar på. I dag är hon lagom god förut. Dödssjuk som hon är, har hon blifvit uppburen i sin kammare i kyrktornet för att vara i skydd under upprorstiden. Själf kom jarlen nyss hit med sina båda äldsta söner för att gömma dem för fränderna. Hvad skulle också hans son med kungakronan? Folke Filbyters blod förhäfver sig.

Herr Svantepolk hade hittills suttit tyst. Ensam som han var bland de vilda männen, ansåg han klokast för sin riddarheder att låtsas döf, när de hånade hans fränder. Men nu började han lyssna åt sidorna liksom bergmästaren.

— Jag bedrar mig inte — föll han in. —

Medan ni ordade, satt jag och hörde på något helt annat. Det är folk ute på skallgång i skogen och ropar efter någon. Det måste vara bjälbofolket. Men hvem ropas det på? Nej, nej, nu höra vi miste. Det kan omöjligt vara så.

— Bjälbokarlarna tyckas vara ute och leta efter Valdemar, jarlens son — svarade Gistre Härjanson och böjde sig fram mellan grenarna. — Jag kunde gifva dem besked. Jag kunde hjälpa dem, till och med, om han vore tagen af dvärgarna Här — han stack handen i ficksäcken — här har jag segerstenen, som jag hittat i magen på en svart hackspett. Och här har jag den sällsynta hvita fjäder, som vuxit på en svart korp och som kan rista upp den tjockaste stenhäll...

Herr Svantepolk stod nigande i släden, och frossan skakade sönder hans ord.

— Vi ha ingen tid för den stortalaren. Han är nöjd, bara han hör sin egen stämma. Men där ser jag hufvorna på de första drefkarlarna. Hitåt, bjälbomän! Hvad är det ni säga? Hvem, hvem? Det kan inte vara sant. Svears och götars unga konung borttagen af dvärgarna! Nu, bergsmän, förstå ni bättre att råda än jag.

Han lyfte armarna och stämde i med bjälbofolket, som började leta sig fram mellan buskarna, och alla ropade på en gång:

— Valdemar, Valdemar!

Släden befann sig nu på det rum, där Folketuna fordom stått med sina längor. Stensättningar och halftärda ekstockar syntes ännu mellan tufvorna. Lunden hölls i fruktan och besöktes sällan utom vid de årstider, då någon klättrare sökte efter den undergörande misteln eller gillrade för hemlighetsfulla fåglar. Männen flockade sig om bergmästaren med en sidoblick mot en stor sten, på hvilken istapparna hängde som hvälfningen öfver en port.

— Jag vet bara ett att råda — svarade slutligen bergmästaren, efter att ett ögonblick ha besinnat sig. — Det är att skynda till Bjälbo och ringa i klockan, innan solen går ned. Ha dvärgarna tagit gossen, måste de då släppa honom, men har han, det Gud bjude, bara gått vilse i skogen, får han en vägledning, när han hör ringningen.

Han manade på det klena förspannet. Herr Svantepolk flög ned på sittbrädet, så att han slog ihop tänderna, men han låtsade icke därom utan började med en förnäm handrörelse att

draga upp halmen omkring de blåfruset tillskrynklade benen.

De andra blefvo snart efter. När backen krökte ut ur skogen med fri blick öfver de vinterhvita slätterna, stod Ingrid Ulfvas stengrå kyrktorn redan midt framför vägen på den närmsta kullen. Bergmästaren tänkte på hennes makt och hur det var genom giftermålet med henne, som Folkungarna återfått Bjälbo från Ulfungarnas ätt. Men Folkungarna voro ju af dvärgabörd, och de hade lärt henne ondska och sejd. Han visste, att hon ofta brukade stå i torngluggen och stirra, och han mindes ordstäfvet: När Ulfva skakar sitt bolster för himmelens väder, då blir det strax en ryttare af hvar eviga fjäder.

Han såg på den halta hästen och på oxen, som bara hade ett horn. — Sju vällastade slädar och femton hästar hade jag, när vi foro från Stålberget! — mumlade han. — Allt skulle jag svara för vid lifsstraff. Och nu ligger det bara några fattiga osmundar kvar på botten under halmen. — Han glömde nästan alldeles Valdemar och körde åter långsammare, och ändå tycktes det honom, att den sista vägbiten krympte alldeles för hastigt.

Han kunde nu se ansiktena i torngluggarna och vakterna på den låga kullen. Den var rymligt omhägnad med ett grånande värn af spetsiga pålar och vidjor, mellan hvilka nyponbuskarna flätade sina aflöfvade taggrankor. Innanför stod en ring af små och stora hoppackade timmerhus, som också hade blifvit grå af sol och regn, med snö på torftaken. Allra högst reste storstugan sin gafvel med grönfärgade ormhufvud på vindskedarna. Utefter kyrkväggen fladdrade och smällde några vadmalstält, och framför dem brann det och sprakade under kittlarna. Från ingen af träbyggnaderna steg det i afton någon rök, men väl från ena hörnet af torntaket.

Släden stannade framför kyrkan, och nu befann sig den i sin hembygd hedrade Hulf Skumble på det rika och fruktade Bjälbo.

2.

 tornporten stod en storväxt gosse med platta, raka axlar och svartbrun ansiktsfärg. Håret låg slätt och blankt om hufvudet som tillkammadt med vatten, och armarna voro långa med breda händer. Bergmästaren tyckte, att ett sådant barn vore födt till att bli en förträfflig smed eller kittelbotare.

Gossen förde handen till hjärtat med en viss brådmogen klokhet och sirlighet och gick ett par steg framåt mot släden.

— Har ingen af er sett min broder? — frågade han med långsam och liksom försiktig röst. Och då han läste svaret i deras ögon, skyndade han sig att tillägga en smula frimodigare: — Glänta dvärgarna på stendörren och lofva honom att få leka med de infångade vallkullorna och stryka dem öfver kinderna, är

han snart lockad. Det är det farliga med Valdemar, att han aldrig kan svara nej.

Bergmästaren ryckte till, när han hörde »min broder». Småningom, fast i början villrådigt, gled lufvan ned framför förskinnet, som var bundet utanpå pälsen.

Bakom gossen stod en man med den långa, fasta västgötamunnen viljefast sammanknipen. Han var icke obekant för någon, den sluge lagman Algot Brynjulfsson, som var lärmästaren Björn Näfs medhjälpare och undervisade jarlasönerna i lag och rätt. Ibland hade han hälsat på vid Stålberget för att granska räkenskaperna.

— Du talar klokt, Magnus — bekräftade han och lade bakifrån sin hand smeksamt på gossens hufvud. — Valdemar är ett trohjärtadt barn, som vill alla väl, men två ting har jag aldrig lyckats att lära honom. Det är att lyda och att säga nej. Du, Magnus, du är min flitigaste och bästa discipulus, och det är bara på dig jag kan lita.

— Men hur har då Valdemar sluppit ut i skogen? Har han då inga lekbröder, som vakta på honom? — frågade herr Svantepolk och sätte den bara foten i snön.

— Lekbröder? — Algot Brynjulfsson vände

sig om och pekade på några andra barn, som stodo bakom honom. — Här ser du den lille Tyrgils Knutsson, som aldrig kan ljuga och aldrig slår ett djur. Här har du min son Karl, som är så galen, att om du toge hufvudet af honom, skulle han ändå fortsätta att dansa som en nackad kyckling. Och här står min Folke, som vill vara med om alla upptåg, men inte törs. De voro trötta efter resan hit, och jag lade dem i nedersta tornkammaren. På junker Magnus litade jag mest.

— Men också han kunde sofva.

— Och det tungt. När han vaknade, var Valdemar bortsmugen. Några af vakterna hade sett honom lekande gå utåt åkrarna, men de vågade ju inte ropa efter honom.

— Så är det inte annat — fortsatte herr Svantepolk och korsade sig till tack för lycklig hemkomst — än att du, bergmästare, fort går upp i tornet till herrskapet och råder efter förstånd. I en sådan här fråga har en gammal skogsman som du rikare erfarenheter än någon af oss. Där inne till höger i kyrkan hittar du trappan.

Men Magnus grep bergmästaren hårdt i armen.

— Du får bara inte berätta, att det är Valdemar som smugit sig bort, stammade han med stigande ängslan. En sådan olydnad skulle bli hårdt straffad på långfredagsmorgonen. Ännu veta de ingenting där uppe. Låtsas då hellre, att det är någon annan. Säg då hellre, att det är jag.

Algot Brynjulfsson klappade gossen igen på hufvudet med en lärares stolthet.

— Det är godt menadt, kära barn. Blif alltid lika trofast mot den broder, som du har fått så kär och som med tiden skall sitta som husbonde öfver oss alla.

— Jag skulle gärna offra mitt eget lif, om det kunde hjälpa honom — hviskade Magnus kväfdt och såg frågande från den ena till den andra.

Bergmästaren kastade ifrån sig tömmarna, men bittert ångrade han, att han icke i tid vändt om och själf sprungit till skogs. Det yrde gnistor för ögonen och susade för öronen. Han förstod knappt, hur det lyckades honom att hitta in till trappan.

Murarna voro så tjocka, att han icke kunde se marken nedanför genom gluggarna. Utan att han själf visste det och endast för att fästa tankarna vid något likgiltigt räknade han half-

högt trappstegen: — Elfva, tretton, femton, sexton, nitton... Öfverst i skumrasket påträffade den bredaxlade fjällmannen en dörröppning, men den var så smal, att han måste vända sig på tvären och släpa sig framåt mellan de rätthuggna stenstolparna. Och ändå skrapade de långa tottar af hår ur pälsen. Hvälfningen var heller inte högre, än att han måste kröka sig. I det ögonblicket tyckte han, att tornet med hela sin tyngd hängde sig öfver hans nacke som ett ok, och han tappade anden.

Ett rungande ljud som af ett klämtslag flög med detsamma genom tornet och fortsatte länge att darra i stenarna. — Ringer det redan till angelus? — frågade han sig och sökte fåfängt att nå radbandet under pälsen. — Angelus domini nunciavit Mariæ.

Då slog honom plötsligt något, som både han och de andra nyss hade glömt. Det var dymmelonsdag, och på den kvällen fick ingen klocka ljuda i hela kristenheten! Hur mycket var då det råd värdt, som det nu var hans ärende att gifva åt det höga herrskapet? Och hvad hade han nu att tala om, annat än om sitt förlorade järn, och det skulle kanske kosta honom lifvet!

Men det var för trångt att vända. För att göra ett slut på pinan och åter få luft i bröstet tog han ut steget.

Han kom då ut i en ganska hög kammare, där Ingrid Ulfvas larmande småpigor, sotiga och barfota, höllo på att koka vid spisen i hörnet. De svängde fläktorna öfver den sura och rykiga veden, hjälpte hvarann att knyta hårbandet och klättrade på bänkar och spann för att plocka ned brödkakorna, som voro uppträdda på en stång under taket. Midt öfver rököppningen i hvalfvet storskrattade ett par vaktkarlar. De voro sysselsatta med att fira ned från torntaket en kopparbolle för att hämta öl, och det var den, som vid hvar törn mot muren rungade mörkt och ihållande som en klocka. Kopparbollen var kantad med runslingor och hade fordom i Uppsala gudahof tjänat som det käril, i hvilket offerblodet blef vispadt.

Han hörde otydligt, hur småpigorna berättade därom för hvarann, och han såg att de pekade genom röken mot ännu en nästa dörr. Men han mindes icke längre, hvad han skulle säga eller hvarför han var kommen. Han kände blott, att han måste lyda. Så fort han hade trängt sig öfver tröskeln till den innersta

kammaren, sjönk han ihop på knä, djupt framåtböjd med händerna stödda på golfvet som en träl, och det smällde och knakade i förskinnet.

Här såg det också annorlunda ut. Några ljuslågor växte och krympte på en järnkrona i taket, och väggarna voro blådragna med varma bonader. Framför fönstergluggen, som pryddes af huggningar i sten, stod Birger jarl och såg ut i luften. Vid andra sidan stod det ett dukadt bord och en kista, fullbäddad med hyenden och dynor. På den satt Ingrid Ulfva, rak som ett altarljus, med de afmagrade fingrarna utbredda på hvardera knäet och ett hyende mellan nacken och väggen. Hon var den högmodigaste kvinna, som någonsin hade lefvat, och han visste, att hon aldrig hälsade de förnäma fränkorna med hela hufvudet utan bara med ögonlocken. Ända upp till hakan var hon klädd i glaspärlor och små guldsöljor. Men fast hon var mycket gammal och förtärd, var det utslagna håret ännu ramsvart. Och lika svarta voro de buskiga ögonbrynen. Den stickande röken, som trängde sig in genom dörrspringorna, sotade ned bordsduken, lade sot i alla rynkorna på hennes ansikte och svär-

tade fingrarna på sidorna om naglarna, så att hon såg ut som en lappkvinna i en kåta.

— Folkungarna, Folkungarna! — tänkte Hulf Skumble. — Detta är Folkungarna. Nu är jag hos dem, nu ser jag dem. Heliga Trefaldighet, skydda min stackars kropp mot pinor!

Ingrid Ulfva vände ögonen åt dörren till.

— Hvar har du mitt järn?

— Nådiga fru...

— Du hörde min fråga. Jag ser på din hammare, hvarifrån du är.

— För Guds mildhets skull... Det var tolf lass... det var åtta lass... Nej, nej, jag minns ingenting, jag vet ingenting... Goda och fromma fru Ingrid, som alla välsigna... det är förbi med mitt förstånd... Det var på de västmanländska gränsskogarna, som det kom röfvare. För att håna dig lämnade de två fattiga osmundar på slädbotten. Men jag såg på sköldarna, att det var Filip Knutssons och Knut Magnussons folk.

Nu märktes det, att jarlen vaknade vid gluggen, ty alla de gulbruna ärmarna och flikarna började att hvirfla. Ännu stod han kvar, liksom en vred humla en stund står stilla och andas och låter vingarna hvina, innan hon rusar

fram. Så kom han farandes öfver golfplankorna med armarna halflyfta och långt från sidorna.

Han var af medelhöjd, ganska böjd och mycket senig och mager, i synnerhet på halsen. Det skalliga hufvudet var höghvälfdt och stort upptill men smalt nedåt, med spetsig haka. En svart lock, som räckte ända till nyckelbenet, stod yfvigt ut vid hvardera tinningen och hölls ihop med ett litet tarfligt knäppe af horn. De nötbruna, mandelformiga och sneda ögonen lågo mycket tätt.

— Säg om det! — mullrade han och skakade bergmästarens skuldror. — Är det fränder, är det Folkungar, som plundra oss på vägarna? Och här fylla de landet med legohärar. Blir då blodsåkern aldrig igensådd? Kronan är en lekhatt för barn, och ett barn fick den. Glömma de redan, att jag, gamle änkeman, i alla fall haft salig kungens syster och att arfsrätten kom med henne?

— De ha sin arfsrätt på andra vägar, och alla Folkungar missunna hvarann — svarade Ingrid Ulfva. — Det försporde jag nog, när jag red omkring vid kungavalet och såg, hur eldröda de sutto och blåste i sina soppskålar... Men bergsmannen där, honom hänger jag.

Hulf Skumble borrade sin blick i ljuslågorna, och förskinnet knakade. Jarlen gick emellertid med långa steg ett slag genom rummet. Sedan tvärsatte han sig vid bordet midt framför modern, plötsligt fylld af den mest brusande munterhet. Rösten klingade som ett helt klockspel.

— Den, som blir hängd som ung, slipper tigga som gubbe, men man sticker inte sina hästar dagen före drabbningen. Karlen där har ett järn i skuldrorna, som du behöfver. Mor, mor, här sitter du på Folke Fyllbulters gamla skattkista och styr med gårdar och stålberg. Men utan mitt lof får du i alla fall inte trampa på en mus. Det är visst det enda, som du aldrig förlåter mig. Se, se, så många lås den girebuken hade på kistan! Och ändå drömde han väl aldrig att den skulle förvara en kungakrona. Hvad vet jag för öfrigt om den mannen? Kanske var han en tjuf, en kopplare, en drinkare. Därför väljer jag det mildaste och kallar honom Fyllbulter. Alla dagar trampa vi på en nypa mull, som varit bröstet eller kinderna på en människa. Men skall jag säga dig sanningen, så betviflar jag allvarligt, att den mannen någonsin funnits till.

Han kastade orden som stenar, utan vetskap om sin grymhet och alltför rik på stolta anor att befatta sig med en hednisk bonde. Sedan blef han tyst igen och satt och vickade med silfverskeden.

— Hvarför tiger du, son? — frågade hon.

— När katten lapar mjölk, kan han inte spinna.

— Ändå ser jag inte, att du spisar något. Tag här och bryt ett stycke af torsbocken, som småpigorna bakat till påsken. Jag märker nog i dag, att det är någon tanke, som fått makt med dig. Jag minns ett fagert ordstäf: När maskrosen fått besök af biet, lutar hon guldkronan mot jorden, medan frukten mognar.

— En vämjelig och klibbig frukt! Du har så mycket fagert snack, mor. Du har alltid varit mitt goda samvete, och jag önskar att jag kunde föra dig med mig i en väl vaxad nöt liksom mitt fnöske. Och nu tar jag saxen ur din ask och klipper af mig mina två lockar, som inte få rum under ringhufvan. Och så binder jag dem så här om din handlofve alldeles som riddaren i visan, när han skulle fara bort från sin käresta. I natt måste jag rida tillbaka till min här. Det är så mycket att

styra med. Närkesfolket är häftigt och går för raskt på, och hälsingarna ha goda bågar, men skjuta för högt.

— Rid du, kära son, och sörj inte för mig. Gäller det, kan jag nog ännu låta lyfta mig på hästryggen och föra mina huskarlar. Det är lagom göra för en änka på landet, när påskbaket är öfver... Men om du blir slagen?

— Jag duger inte till att ringa i klockorna, mor, och bära kring helge Eriks ben. Men jag försöker i tysthet att skaffa mig nya och fullgoda krigsredskap. Sedan sprider jag mitt folk öfver en hel bygd i små flockar, som låtsas fly, ser du — han lutade sig närmre henne och sänkte rösten — och först när jag har napp på tillräckligt många krokar, halar jag oförmodadt in hela refven. Litet af den sluga bonden sitter nog ännu kvar i jarl Birger.

— Och om du ändå blir slagen af de upproriska?

— Då tar jag dem med lögn, med list, med svek!

Han hade sträckt ut armarna och höll om båda bordshörnen, under det att han oafvändt stirrade på henne. Svettdropparna pärlade honom på kinderna.

Hon sträckte sig öfver duken, grep honom med båda händerna darrande om hufvudet och drog det så nära sitt, att deras ögonlock nästan möttes. Hennes röst blef djup och grumlig.

— Då tar du dem med svek. Du, Birger, vi fråga inte efter, vi två, hvad de lalla om oss i frustugan.

Han flyttade varsamt hennes händer upp på sin hjässa.

— Och när jag har dem inom spjutgården, säger jag vid första hornstöten: ni götar, nu tog jag Filip Knutssons hufvud. Och vid andra hornstöten säger jag: ni svear, nu upphörde helge Eriks ättling att lefva.

Jarlen och hans mor logo mot hvarann på det sätt, som var eget för Folkungarna. Det var en hastig, ljudlös glimt mellan läpparna och i ögonen, som fort vändes åt båda sidorna. Därefter återfick ansiktet genast sitt vanliga mörka uttryck.

— Välsignelse följe dina vägar — läste hon öfver honom — också om du gör ondt... för barnets skull. Jag är som ufven i skogen, jag älskar ingenting på jorden utom min egen afkomma.

— Ja, Valdemar är ett godt barn — hviskade han — och Magnus talar redan som den torraste lagbok. Han kommer att stödja brodern, när han snafvar, ifall jag bara rustar honom med en smula makt. Det blir ett präktigt brödrapar. Snart har jag lagt riket i ordning för dem. De ha bara att sitta i sina hof och höra på sina spelmän och rådslå med sina guldsmeder och väfvare och akta sig att göra någon för när. Det är tillräckligt. Hela landet skall genljuda af deras lof. För mig är grofarbetet och de hårdt dömda gärningarna. För mig blir kanske brännmärket i nödens elfte timme. Bli de rättskaffens, komma de att hårdt döma den gamla jarlen, som ännu var nog lågättad att göra låga gärningar... Skulle det också smärta dem att högt tadla sin egen far i salen, skola de ändå göra det sedan, när de sitta i stillhet vid elden. Det förlåter jag dem.

Osäkert och vacklande reste hon sig upp, och trefvande med de sotiga fingrarna utefter bonaden pekade hon på en liten sköld, som hängde på en krok.

— Det är Valdemars sköld. Med oss må det gå, som det kan, bara vi hålla den skölden så blank, att änglarna kunna spegla sig i den...

Och nu skall du bära mig upp på torntaket, så att menigheten en sista gång får se oss samman, innan du rider din väg. Låt mig försöka att sätta på dig brynjetyget... Ack, det var visst för mycket lofvadt, så tungt som det är! Men bältet skall jag spänna... som det också står i visan om skön jungfrun.

Han hade stigit upp, men när hon skulle hjälpa honom, sjönk hon mot hans axel, och han måste sätta henne ned på bänken. Därvid kom han att trampa bergmästaren på skägget. Han hade alldeles glömt bort honom, och det bekymrade honom heller icke det ringaste att ha haft ett så enfaldigt vittne.

— Tag här hela torsbocken, karl, och stoppa den under förskinnet — gycklade han och föll in i samma brusande och förbryllande munterhet som nyss. — Gå så ned och ställ upp dina män och låt dem svärja huseden. Är du ändå inte nöjd? Har du ändå något på hjärtat?

Bergmästaren låg ännu som en hopfallen säck och hade icke förstått mycket af det, som blifvit sagdt. Men hela tiden hade han grubblat på, hur han skulle ställa sina ord för att komma fram med sitt viktigaste ärende. Det förvånade honom själf, att han, som i sin bygd alltid gällt

för att vara så fritalig och rak, under en enda timme på Bjälbo redan hade lärt sig att ljuga och krypa.

— Jo, kära jarl — försökte han att börja och tog mod till sig. — Det är en smådräng där nere, som smugit sig ut i skogen och kanske blifvit borttagen.

— Ett russin mindre på fatet bryter inte ett gästabud.

— Det må vara sant, men antingen han nu är tagen af dvärgarna eller han gått vilse, kunde han bli räddad, om vi ringa i klockan.

— På skärtorsdagsafton?

— Det är lifsstraff att då röra klockan. Jag vet det, kära husbonde.

Jarlen slöt det ena ögat och nickade åt honom.

— Jag skall lära dig att nyttja list, min goda bergsman. Locka ett oskyldigt barn att ringa! För ett barn finns det inte något högre straff än sju par ris på långfredagsmorgonen i stället för ett. Och det får det tåla.

Bergmästaren skakade på hufvudet, men jarlen vände honom ryggen, och han förstod, att det icke lönade fresta lyckan två gånger. Därför makade han sig baklänges ut i yttre

kammaren. Först där steg han upp och rätade på sin värkande rygg.

När han kom ned, stod Magnus nyfiken och väntande med de andra i lä utmed kyrkväggen. En af de små Algotssönerna höll en fackla, ifall det skulle bli jarlalöfte på att någon fick bränna af halmen, som var bunden om klockkläppen. Klockan hängde i den låga stapeln framför dem, och solen hade redan sänkt sig ända ned i skogshultet.

Röken från facklan sotade en lång strimma på kyrkväggen. Men längre upp kastades den åt sidorna, så att ett högt svart kors uppskildrades af sotet.

— Se där tecknet — varnade bergmästaren och alla bugade och korsade sig — påskens heliga tecken! Ve i lifvet, ve i skärselden, den man, som i afton rör klockan. Det kan endast ett menlöst barn, ty ett sådant hör himmelriket till och kan till färdestraff bara få sju par ris på långfredagsmorgonen. Men betänk er väl, ni småsvenner. Jag ser, hur oroligt Algot Brynjulfsson skakar på hufvudet. En ärlig lärmästare som han sviker inte vid riset. Det blir marter, som er späda kropp ännu aldrig

smakat. Det blir en bläddrig och blodig rygg, som inte på dagar kan bära kläder.

— Det är jag, som skall göra det — svarade Magnus med ögonen tårfyllda af skrämsel. Han försökte rycka till sig facklan, men Algotsönerna ville icke släppa skaftet.

— Låt honom få facklan — befallde Algot Brynjulfsson, och hans långa västgötamun kröktes belåtet. — Säll kallar jag den unga konung, som har en sådan broder.

— Ja, för min broders skull! — mumlade Magnus oafbrutet under hela vägen fram till stapeln. Och ännu då halmen flammade upp kring klockan och han virade om handen det rep, som var fäst i kläppen, fortsatte han att upprepa sitt halfsnyftande: för min broders skull!

3.

Innan ännu det första klämtslaget hade hunnit att ljuda, släppte Magnus repet med ett gladt anskri.

— Se, se! — ropade han, ännu darrande efter sin förskräckelse och pekade mot skogsbrynet. — Valdemar är inte tagen af dvärgarna. Han har bara varit ute med Gistre Härjanson och smådrängarna för att fånga påskskatan. Det är honom likt. Vi borde ha tänkt därpå.

I skogsbrynet hade det i en hast blifvit svart af folk, som sjöng och larmade. Både skallgångskarlarna, bergsdrängarna och finnarna hade slutit sig till den skara af påskfirande ungdom, som de stött på i skogen. Valdemar var lätt att känna igen, där han hoppade och dansade framför de andra i fagerröd mantel och hvitbrämad mössa. Bakom honom sprang Gistre Härjanson, lekaren, med den fångade

påskskatan, som ännu hade snaran om fötterna och flaxande rycktes hit och dit i luften. Somliga hade öfver sig bockhudar med hornen på eller stora skråpukar af trä och vax. Där hoppade fiskhufvud, paddor, ulfvar och björnar, men de flesta hade lindat armar och ben med röda trasor och klädt sig till djäflar. En djäfvul kom löpande före de andra och ryckte till sig facklan, som han stack fast mellan käftarna i sitt galthufvud. Sedan bar det i väg med lågor och gnistor om trynet. Magnus flydde med afsky och fasa från klockstapeln och gömde ansikte i Algot Brynjulfssons kläder.

Små flockar af getherdar och vallkullor började nu också samlas på de andra höjderna. I början stodo de bondblyga och försagda. Togo de ett par steg framåt, stannade de strax igen, dumma och främmande för hvarann. På det viset höllo de på en lång stund, men hur det gick till, kommo de slutligen ändå upp på kyrkvallen samtidigt med skaran från skogen. Och där fingo de mål i munnen.

Både präst och klockare höllo sig undan på en sådan kväll, men liksom genom en hemlig öfverenskommelse satt nyckeln i kyrkdörren. Det var gammal sed. Så snart lekaren hade

sparkat upp dörren, rusade skaran in i besinningslös bärsärkagång. Den trähårda tukt, som under hela det långa året tryckt deras nackar med sitt ok, föll i små smulor som murken ved. Allt det, som de tvungits att ära och böja sig för, kappades de nu om att skymfa. De föreföllo druckna utan att vara det, ty bruket bjöd, att de nu skulle slå sig lösa, och somliga kaflade upp ärmarna och spände från bältet som för att börja ett envig med osynliga väsen. Deras stridslust var sammanaflad af trots och skrämsel och blandades med hemlig tro på de bannlysta och förbjudna gamla växtgudarna och vädergudarna, som outrotligt lefde kvar i urmarkerna. Där fanns knappt heller en enda, som inte någon gång hade mött dem. Löfkvinnor och alfer hade ryckt vedyxan ur deras händer eller brutit pilen tvärt af på deras båge. De hade haft systrar eller kärestor, som blifvit borttagna eller släpade in i berget. En gubbe hade ännu läppen klufven af en sten, som en jätte kastat efter honom. De kände makten hos den eld, som de försiktigt måste bära med sig in i skogen till nyröjningen, och de åkallade den med besvärjelser, hvilkas mening de hade upphört att förstå. Det var sejdspråk som dvär-

gen Jorgrimme fordom mumlat öfver sin trolltrumma och husfäder och husfreyor öfver sina plogar eller vid slakt och bak. De hade sett åskan bränna deras lador och torka deras åkrar. De hade märkt, hur kvinnor, som varit dem likgiltiga, plötsligt fått en sådan häxmakt öfver dem, att de hvarken kunde äta eller sofva. De hade i stormnätter hört flåsande hästar slå hofvarna i stugtaken, och på stigar, där de i åratal hittat, hade de en dag plötsligt gått vilse.

— Vi glömma er inte, ni väldiga i skogarna — sorlade de i sjungande ton, halft jämrande, halft hotande. — Nej, vi glömma er aldrig, och nu skola vi göra er goda mot oss för hela året.

Gnisslande i näsan härmade de den kristna mässan, och de vildaste sprungo fram för altaret och satte sig ned och orenade.

— Jesus Kristus — ropade de. — Är du gud i landet, så visa din makt genom att sopa rent efter oss!

Skrattet ekade genom den lilla landtkyrkan. De trodde lika fullt och fast på Kristus som på hvalfvet öfver deras hufvud, men några gånger under årets lopp måste de förneka honom för att muta och blidka ondskefullare mak-

ter. Redan nästa dag skulle de åter tillbedja honom som förut och flytta på kulorna i radbandet, men nu hetsade de upp hvarann med det vågsammas lockelse och ifvern att täfla. De rädda kröpo bakom de modigare, puffade dem i ryggen med tummarna för att jaga på dem och skrattade i öronen på dem. Slutligen nedtog lekaren från väggen ett högt träkors, som brukade användas till att bäras framför liktåg. Det lade han mot altarringen. Sedan räckte han Valdemar en af bergsmännens hammare och befallde honom att korsfästa påskskatan.

Valdemar insöp de andras yrsel. Deras hånande trots spred sig i hans ådror och slickade om hans hjärta som eldslågor. Han såg ut som en ung åskgud, där han svingade sin hammare, smal och fager med ljust flygande hår.

Den pinade fågeln öppnade och slöt sitt svarta gap och hväste hest. Under knuffningar och stönanden framräcktes från alla sidor fingrar, som försökte att få röra vid korset, och så begynte alla i hvinande fart att läsa besvärjelsen.

— Skamfågel, skamkulla, häda och flaxa,

skratta och kraxa, dö för våra synder och flyg till den blå kullan, till Hel!

Valdemar höjde korset och bar det framför skaran ut ur kyrkan.

Armarna sviktade, ty korset var tungt. När han kom ut på vallen och åter ämnade börja att springa, var han nära att stupa i en öppen graf. En unken liklukt mötte honom.

— Hvad är detta? — frågade han och tog förskräckt ett steg baklänges. Men sedan böjde han sig framåt för att kunna se ned i grafven. Då såg han, att det låg en hop bruna och förruttnade barnlik där nere, men ett litet barn var ännu vid lif och kved sakta.

Lekaren gick fram till kanten och knöt handen öfver den mörka gropen. Han darrade i alla lemmar, och hans ansikte arbetade, utan att han på länge kunde få ett ljud öfver sina läppar. Till sist gjorde han sig i ordning att stiga ned och tog stegen, som låg vid sidan.

— Du frågar, hvad det är! — sade han. — Lyckliga, menlösa barn, du vet det då inte! Hvad det är? Det är den nya makt, som smyger sig efter oss in i hemmen och ut i markerna och sliter tungan ur munnen på oss och hjärtat ur brösthålan och befaller oss att vara

döda som stenar. Hvar äro nu de raka och stolta bondkvinnorna, hvar männen, som stodo med sin båge vid gårdsgrinden och trygga svarade för egna gärningar? Jag missunnar dig din ovetenhet, unga herre, och jag skall säga dig, hvad det är. Det är bergsmännens järn, som blifvit utsmidt till kedjor, medan din farmor kläder dig i pärlor och mård. Det är kväfd jämmer. Det är tusen små ödlor, som vuxit ihop till det vidunder, som nu ligger öfver oss och frustar förruttnelse i våra näsborrar. Det är vårt folks torra och rättfärdiga lag, Valdemar, lagmännens och jarlarnas storverk, din fars ögonsten.

Han lyfte upp det halfdöda barnet, som var ett flickebarn, och höll den lilla framför sig i luften.

Det var första gången som Valdemar såg en mö utan kläder. Han stod en stund stilla och såg på henne. Det förundrade honom, att hon icke var fridare.

— Själf har jag också en gång legat i en sådan graf — fortsatte lekaren. — Det är lag, att om härjare varit i landet och några barn födas efter deras våldgästningar, skola dessa under påskveckan sättas i en graf till att om-

komma. Därför heter jag också Härjanson. Vill någon med en gåfva till kyrkan lagfästa ett sådant barn, är det medgifvet. Men hur många ha råd till en sådan lek! Jag vet heller inte hvilken barmhärtig människa, som tog mig själf ur mullens käftar. Jag vet bara, att för min börd har jag fått förakt. Jag är korsvägen, som ingen går förbi utan att kasta en sten. Blir jag dräpt, ligger jag ogilld. Jag är olyckan, som aldrig får hoppas på barmhärtighet.

— Jag kan inte lida att höra den lilla kvida — stammade Valdemar.

— Så tag upp henne du. Ung fosterfar. Här räcker jag henne åt vallkullorna, som nog skola sköta henne åt dig. Och hon skall heta Yrsa Härjandotter.

Valdemar nickade och såg, att ett par vallkullor lindade in barnet i en trasa och buro bort det. Han hade blifvit alldeles blek. Han kröp ihop och vek mer och mer baklänges och försökte att få skydd under bergsmännens armar, men från alla sidor blef han gripen och fasthållen. Från alla håll linkade det fram nya skepnader och trefvade efter en tumsbredd af hans kläder till att taga fast i. Det var sjömän,

som slagit skepparen, och därför mist ena handen. Det var tjufvar, som snattat en måle malt eller ett förskinn och därför fått örat bortklippt. Det var lagköpta hustrur, som varit sina husbönder otrogna, och därför fått näsan afskuren. Alla de lemlästade stackarna hade någon stympning att visa honom och berätta om, och några strödde jord på sitt hufvud.

— Har du ingen hjälp också för oss? — klagade de. — Ser du, vi strö mull öfver våra hjässor. Vi veta, att vi äro stora syndare. Vi äro inte mer än människor.

— Ni skola inte göra honom illa! — ropade de små vallkullorna och ryckte nyfiket i den pälskantade mössan eller trädde fingrarna genom hans lena hår. Den ena kysste honom på kinderna och slutligen på munnen.

— Han ser ju ut som en liten fatburspiga, som lefver på lingon och mjölk — sade hon. — Och hur skall han kunna springa hednadansen med oss kring påskelden i så mjuka sockor? De klampa ju inte.

Han lyftes i trängseln, så att han icke längre kände marken under fötterna. Lekaren tog fast om hans hand och böjde ut fingrarna och höll dem mot korset, som han hade släppt.

— Du skall alltid vara med oss — ropade den väldiga stämman. — Och du skall bryta sönder kedjorna. Du skall alltid trampa på dem. Du skall trotsa. Svärj, att du gör det, svärj vid korsskatan, vid Djäfvulen, svärj, svärj!

— Jag vill er ju alla så väl — hviskade Valdemar förskrämdt och knappast hörbart. Men så blänkte det till i hans ögon.

— Ja, jag skall alltid trampa på kedjorna — sade han.

Då kom skaran åter i rörelse och drog honom under högt jubel med sig utåt fältet. Algot Brynjulfsson sprang fram ur sitt gömsle och ropade, att ingen ostraffadt finge röra ens vid kläderna på en kronad konung. Och med lärda ord sökte han förklara, att jarlen icke rådde för lagar, som voro äldre än han och som de besutna bönderna blifvit ifrigast att hålla. Men ohörd trängdes han tillbaka igen mot kyrkväggen och stod där med Magnus under kappan som en fågel med sin unge under vingen.

Så snart Valdemar märkte sig fri, fick han åter färg i kinderna, och förskräckelsen vek lika hastigt som den kommit. Det var den första gången i lifvet som han fann sig obevakad, och han kände, att dessa stackare i grund

och hjärta voro lika stora barn som han själf. Korset med påskskatan svängdes nu af andra. Han fattade den vallkulla om lifvet, som hade kysst honom, och dansade med henne framåt öfver åkerstubben.

Medan detta pågick, voro stalldrängarna sysselsatta med att lägga alla vagnsskaklor i kors. Uppe i tornköket släckte småpigorna elden och lade rakor och kvastar i kors, så att de icke själfva under sömnen skulle kunna sätta sig gränsle på dem och fara på häxridt.

— Se, se! — ropade de till med ett anskri och pekade på de gula molntapparna. — Nordanskogs bland fjällen ha de glömt att binda klockorna. Det är häxorna, som rida på de flygande klockorna!

De stodo darrande hand i hand med vidöppna ögon.

I inre kammaren höll Birger jarl på att kläda sig i brynjetyget för att bryta upp. Då och då stannade han vid gluggen och mumlade om uråldriga sedvänjor, som kyrkan icke rådde på och som han icke vågade trotsa, allra minst under en sådan upprorstid. Ett folk bestod icke bara af människor utan också af människor med djurhufvud, och någon gång be-

höfde man rasa och ropa. — Jag är glad — sade han — att åtminstone mina egna söner ligga och sofva nere i tornkammaren på hvardera sidan om sin läromästare med det färskskurna påskriset på väggen.

När han blef färdig, tog han modren under armbågarna och förde henne framför sig till trappan. Där lyfte han henne på armen och bar henne upp på det flata torntaket, och det var icke någon tung börda.

Vakterna skyndade sig att vika åt sidan, och det blå jarlabaneret, som med sitt folkungalejon öfver tre snedbalkar hela dagen varit höjdt, slog och piskade i vinden. Nedifrån steg ett oredigt mummel. Det var de äldre och förståndigare bergsmännen, som ställt upp sig och svuro huseden. Många af menigheten skyndade också till, när de upptäckte det mäktiga husbondfolket på tornet.

Jarlen såg med välbehag och stolthet öfver sina ägor, de fetaste och bördigaste i landet. Åt alla sidor bredde sig i vinterskymningen de kulliga östgötafälten, där rika skördar grönskade under skaren. På Folke Filbyters hög brann påskelden, och bockhornen och de smällande träsulorna hördes lång väg. Korset stod midt

i lågorna, och när bullerstenarna, som voro inlagda i bålet, rullade utför sluttningen, då dundrade det i högen.

Jarlen satte Ingrid Ulfva på tornkransen, men behöll armen om hennes lif. Hon böjde sig ut öfver menigheten och höll upp Valdemars lilla lätta sköld.

— Se här, hvad jarlen lämnar i mitt förvar! — ropade hon så pass högt, som hon ännu förmådde. — Det är er konungs sköld, ett barns sköld, blank och skinande utan fläck. Klar morgon lofvar stor dag. Måtte folkungadygd en gång bli ett ordstäf i Norden!

4.

Ingrid Ulfva blef död, och jarlen förgjorde sina fiender. Det frö, som asagudarna i sitt väldes afton hade lagt i jorden, fyllde sin bestämmelse, och folkungaträdet öfverskyggade nu hela landet. Knut den heliges, Harald Gilles och Sverkrarnas och Erikarnas ättesköldar hängde på grenarna som eröfrade segertecken. Herrar och menighet lyddes omkring stammen med hopp eller förskräckelse till hvart sus i löfkronan. Bådade det ondt, fanns ingenting lefvande i landet, som fick sin ro sparad. Härskri och härblåsning jagade då boskapen från betet och räfven från lyan. Ax och örter förtrampades, fiskarna i vattnet sågo långa tjugusessor ro fram öfver deras hufvud och sjunka och bli stående i bottendyn. Men åren gingo fort, och det kom andra tider. Harporna spelade i bjälbosalen och

golfvet låg där så tjockt täckt med enris och örtablad, att tyngsta järnman kunde gå med ljudlösa steg.

Valdemar växte upp, och han var den enda af bröderna, som hade ärft den äldsta ättefadrens ljusa hår. Han hade också ärft mycket af hans lugna godmodighet och hans tycke för skogsmän och andra vilda sällar. Han älskade sitt rike som en bondeson sitt hemman, och han gick i en dröm och hörde bara fågelkvitter. Inga bördor tyngde honom heller, ty fadren bestämde om allt och utförde allt och tålde inga motsägelser. Han hämtade åt honom från Danmark Sofia, den mördade Erik Plogpennings dotter. Och som han själf ju var änkeman, tog han änkan efter mördaren och brodern konung Abel. De båda kvinnorna kysstes med kalla läppar, men vana att se galgar och stupstockar på hvar backe, spillde de inga öfverloppsord på det förflutna. — Måtte han finna mig fager! — Det var Sofias enda tanke, då hon red Valdemar till mötes. Och han fann henne också ganska frid och var glad åt att få sitta hemma i frustugan och icke längre behöfva ängslas för andra kvinnors skull.

Valdemar flyttade kring på olika gårdar allt

efter olika årstider, men jarlen trifdes bäst på sitt Bjälbo. Han var dock mån, att allt skulle ställas efter utländsk hofsed, och när han kom på gästning, mångdubblade Valdemar prakten för att behaga honom. Jarlen satt då vid hans vänstra sida och bar också en guldkrona liksom han, fast oansenligare och lägre. Ju fler faten buros in och ju stoltare harporna spelade, dess nöjdare ljusnade den fruktades panna. De yfviga hårlockarna hade åter vuxit fram vid hans tinningar och förblefvo alltid lika svarta, trots hans höga ålder, och hans glädtighet var lika brusande. Men den var drucken ur ett annat vin än det, som tappas på fat, ur segerlyckans och maktens skummande lifssaft. Han förtrollade kvinnorna med sitt ridderliga skämt och männen med sina korta och kärfva domsord i alla frågor. Ofta glömde han alldeles, att han var gäst. Då rättade han bordssvennerna och befallde midt i en springlek, att den skulle afbrytas. Eller också genomströfvade han hela kungsgården från loft till stekarhus, synade räkenskaperna, afskedade och straffade och höll räfst med hvem han mötte. Valdemar fann det också riktigt, att han själf och hela hans hus förblefvo under fadrens ris. Men i

hjärtat uppspirade hat mot allt tvång, och hemligt började han längta efter den gamles död.

Han drömde om den dag, då han skulle få kasta den varma högtidsmanteln och visa sig sådan han var. Han glömde heller icke, att jarlen var den dröjande skuggan af en tid, då Folkungarna ännu måste rifvas om makten med blodiga fingrar, och det var honom en plåga att följa med på lagfärder och ting. Väl hörde han till och med allmogen välsigna jarlens många fridstadgar, men hvar lag, äfven den visaste, klang till sist för hans öra som ett hammarslag på en handklofve. Var det då icke nog, att dessa lagar ändtligen blifvit till? Skulle de nu hakas fast vid hans kungliga kläder och slamra efter honom, hvar han visade sig? Han kände sig först fri och nöjd, när han åter var på väg hem till frustugan, ty där trifdes han. Kvinnorna sågo efter honom från gårdsgrindarna, i synnerhet de halfvuxna, och de kände ett stick i bröstet, ty han hälsade alltid på dem förtroligt och bekant som på systrar. Han satt rosig och frisk på hästen med sitt gula, böljande hår och sina mörka ögon. Och han såg så oskyldig ut som ett fromt vaxljus på Menlösa barns dag.

En höst hade jarlens nya husfru rest till Sönderjylland, och sönerna beslöto att samlas i den nybyggda hofgården vid Bjälbo för att förströ den gamle. Den låg ett stycke från kyrkan i en lund nere vid den vassrika Tåkern.

Första dagen sofvo alla ut efter resan. Den andra åto de sig mätta efter sofvandet. Men på den tredje skulle den mångfrestande herr Svantepolk anföra en vapenlek efter utländsk sed. Han var den, som hade den största erfarenheten i en sådan sak, och han steg upp redan med solen. Några tjufvar hade kort förut blifvit hängda just på ängen, där leken skulle hållas. Innan han skar ned dem, lät han binda in deras kroppar i säckar, så att de icke skulle falla sönder. Ännu yr i hufvudet efter mjödet på natten, glömde han att låta bära bort säckarna, och de blefvo stående bakom hasselbuskarna vid sidan. Det gjorde, att de i stor mängd samlade flugorna, som fortfarande kände lukten men icke längre kunde sätta sig på kropparna, i stället med fördubblad envishet slogo ned på allt, som kom i närheten. Som vinden låg bortåt, märkte herr Svantepolk dock ingenting i början utan klädde sig lugnt i sin präktiga rustning och fäste som alltid på

ringhufvan den linnelapp, som hade tillhört hans hjärtas fru.

Ett rep blef uppspändt kring rännarbanan, och ändtligen kallade de första hornstötarna åskådarna till samling. Jarlen kom med glädtig och het färg på pannan och bar framför sig på båda händerna ett långt isgrått svärd.

— Hören mig! — ropade han till de församlade. — Från Holmgers graf i Sko har jag låtit hämta det heliga svärdet Gråne. Det är en sägen, att om någon, som inte har rent samvete, för det svärdet, skall det falna ned till hvit aska, eller också skall han själf dö. Det svärdet utlofvar jag i dag som segerpris.

Han satte sig på träbänken, och till höger hade han sin sonhustru Sofia. Hon var fyllig och skön och det rika gula håret bredde sig öfver skuldrorna som ett tungt dok. På andra sidan kom Jutta, hennes yngre syster, som nyss färdats den långa vägen genom skogar och moras endast af längtan efter att få träffa henne. Hon gick med hufvudet litet framåtsträckt, som hade de tindrande ögonen sökt något långt borta. Fast hon ännu icke var nunna, hade hon redan anlagt klosterdräkt, och den spensliga gestalten höljdes i slöjan. Men på fötterna

hade hon världsliga skor, fullsatta med små gnistrande ädelstenar. Valdemar satt henne närmast, och på pallen framför sutto hans yngsta bröder, den tysta Erik och den runda Bengt, som redan var klädd i kyrkligt svart. Jarlen hade nu nästan alla de sina omkring sig. Han saknade blott den dotter, som han hade bortgifvit åt den norska konungens son, och junker Magnus, som var på Nyköpingshus och som han förgäfves hade väntat med de andra. Det grämde honom, men han gissade på de dåliga höstvägarna och ville icke förråda sin svaghet för honom genom att för hans skull uppskjuta kämpaleken.

Den öfriga bänken, som sträckte sig utefter hela banans längd, blef småningom fullsatt med Folkungar. Det tog tid, ty folkungagången var långsam och högtidlig, fast aldrig med blicken uppåt utan åt sidan och bakåt. De svarthåriga hade stora krokiga näsor, voro kullriga i ryggen, storordiga, bullriga och skrytsamma. De berättade om förgiftad mat, smällde med tungan, buro en mängd dolkar, kedjor och smycken och granna skrikande kläder. De rödhåriga däremot hade fräknig panna, framskjuten mage och talade bara om jordaköp. Eller också

vände de sig till ammorna, som stodo bakom bänken och gungade folkungabarnen som dockor lindade med guldband. Några af fruarna hviskade med de kloka gummor, som de alltid förde med sig, för att de skulle sköta deras hår, koka kryddor mot deras tandvärk och hjälpa dem när de blefvo mödrar. Och det blefvo de hvart år, ofta med tvillingar eller trillingar. Men det fanns också många ståtliga herrar och fruar. Alla visste de, att de om några år skulle vara döda och att de blanka folkungahästarna snart icke längre skulle bära dem öfver vägarna. De visste, att gräs och mossa skulle växa öfver det stolta Bjälbo, att plogen skulle vända deras benknotor, att andra skulle bruka deras jord och smälta ned deras kronor och smida om dem till nya smycken, som skulle bäras på bröllop och danslekar. Men ingen enda af dem tänkte på detta. Kvinnorna tänkte på, hur de skulle hålla upp sin kjortel midt fram och manteln vid högra snibben och på att en af änkorna fått ärfva en alldeles för dyrbar kappa efter sin morssyster och att hennes dotter bar en alldeles för lång och släpande rock. Emellanåt flög ett tyst och snabbt folkungaleende utefter bänken.

Många dystspjut blefvo nu brutna, och småsvennerna knuffade sig fram mellan ammorna för att bjuda sötadt vatten och bröd med sofvel. Herr Svantepolk var öfverallt, rosade, bannade, gaf råd och snafvade på guldsporrarna. Men tiden led, och slutligen ställde han sig midt på banan.

— Dygdiga och välbördiga fruar och jungfrur! — ropade han högtidligt. — Det var en gång en skön och ädel riddare, som var så älskad af kvinnorna, den lycklige, att han hvar dag måste fästa en ny handske på sin stålhufva. För detta mångbytande fick han heta Vielbyter. Dygdiga och välbördiga fruar och jungfrur! Från denne vidtfrejdade korsriddare, som lär ha seglat ända till Det heliga landet... om nätterna kan man ännu höra årplask i hans grafhög... från denne för sina milda seder storbesjungne kämpe...

Herr Svantepolk märkte ett förstulet, halft föraktfullt leende kring jarlens mun och började hacka och tala fortare.

— Från honom stammar den stolta ätt, som nu är mäktigast i Norden och som jag ser samlad här på bänken framför mig. Vid linnet på min hatt! Också jag har älskat och genom

kärleken blifvit en sann riddare. Hvilket lågt och föraktligt slagsmål om rof är inte kriget med sitt mordbrännande. Vi riddare skola utrota kriget. Människan måste stå högt, innan hon strider för blott äran. Rännarbanan är rätta mötesplatsen för riddare, men därför måste den också hållas i särskild helgd. Dygdiga och välbördiga fruar och jungfrur! Här har emellertid anländt en obekant riddare utan märke på den grå och tarfliga skölden. De grå och bruna jordfärgerna, som stå under den dystra och bleka saturnusstjärnans hägn, äro hans, och han nekar envist att säga mig sitt namn... Men han utmanar hvar och en, som vågar möta honom.

Ett gladt sorl blef det enda svaret, ty alla visste godt, att en dylik okänd riddare brukade höra till leken, och ingen tog det så noga. Men herr Svantepolk blef ifrig och gick några steg längre fram mot bänken.

— Dygdiga och välbördiga fruar och jungfrur! Hvem kan svara för, att han har det rätta antalet anor och inte är en vanbörding, som fläckar sin motståndare... att han aldrig talat illa om en kvinna, aldrig förgripit sig på en värnlös... Och han kan vara så okunnig i

ett riddarspels lagar, att han utdelar svåra sår, som äro ogiltiga.

Han gaf en meningsfull blick åt Valdemar, som genast stod upp i sin nya brynjerustning belagd med klart och skinande silfver.

— De ädla fruarnas och jungfrurnas önskan tror jag mig redan ha förmärkt — svarade Valdemar. — Jag befaller, att den obekante skall släppas fram, och själf upptar jag hans utmaning.

Folkungarna sträckte fram sina hufvud hela bänken utefter och stirrade på jarlen. Han såg upp från svärdsknappen, smickradt häpen öfver en så ovanlig stridslust hos Valdemar.

— Herr Svantepolk — sade han — jag tillstädjer, att konungens befallning blir lydd.

I nästa ögonblick syntes den okände mellan hasselbuskarna på sin häst, en bred tung hingst med yfvigt hår omkring hofvarna och nästan bockaktigt skägg under hufvudet. Själf satt ryttaren också stor och bred i sitt mer ändamålsenliga än prydsamma brynjetyg, och stålhufvan med sin plåt för näsan och munnen dolde ansiktet. Den långsmala, något kupiga skölden var lika tröstlöst brungrå som mull. Han höll väntande hela tiden dystspjutet riktadt mot mar-

ken, fast hingsten grinade och stampade och försökte att resa sig. Men bakom honom kommo flera brynjeklädda ryttare, först två och två men sedan i sådant antal, att jarlen bestört utropade:

— Hvem i Sveriges land har ett sådant följe!

Antingen vinden nu kastade om eller luften kom i rörelse, därigenom att många i sin förvirring sprungo upp och grepo efter sina vapen, men liklukten från säckarna, som lågo kvarglömda under hasselbuskarna, spred sig hastigt, och med den följde också alla flugorna. De hängde sig i långa klasar kring ögonen på hästarna och satte sig på ansikten och händer. Det hjälpte hvarken att slå efter dem eller stryka med handskarna. De hopade sig så tätt, att många röda kappor blefvo alldeles mörka på axlarna. Juttas förskrämda blick tycktes säga:
— Är detta Folkungarna? Hvarför kom jag hit?

En myckenhet allmoge var också samlad, men den stod längre bort, och det blef en stunds villrådig stillhet. Där hördes bara prasslet och klirrandet, när man torkade bort flugorna.

En häst med böljande och nästan släpande

täcke blef framledd till Valdemar. Han log hela tiden och skyndade sig att binda på stålhufvan, som endast hade en kort plåt, så att det bildfagra ansiktet förblef nästan bart. Han kunde icke gladare och lugnare ha gått in i en vanlig springlek. Så snart han kom i sadeln, spände han fast den röda skölden med de kronade danska lejonen.

Åskådarna började glömma sina betänkligheter, så grep dem den ståtliga synen, och kvinnorna fingo tårar i ögonen.

Ett dammoln yrde upp kring hästhofvarna. Den okändes springare reste sig och kastade sig framåt, och de trubbiga dystspjuten korsades.

— Jesus hjälp! — hviskade herr Svantepolk och grep sig om pannan. — Konungens häst är för svag!

Ett brak hördes och därefter ett tungt slammer. Innan någon klart hann uppfatta hvad som skedde, stöttes Valdemar ur sadeln och låg raklång på marken med brutet spjut.

Den okände sprang genast från hingsten. Han skyndade sig att resa Valdemar, som var höljd af sand och hästsmuts, och väpnarna hjälpte till att damma rustningen med sina kappor. Men Valdemar vinkade skrattande åt

både allmogen och Folkungarna utan den ringaste blygsel eller grämelse. De började därför också att svara med viftningar. Men det fanns två, som icke rörde sig. Det var jarlen, som tuggade med läpparna och blef blodröd ända upp i hårfästet, och Sofia, Valdemars egen drottning. Hon kastade torrt och hårdt några speord till systern.

Valdemar drog af stålhandsken och räckte sin besegrare vänligt och godmodigt handen.

— Min häst och mina vapen tillfalla segraren — sade han.

Då måste också den okände lyfta af huffvan och blottade ett bredt och mörkhyadt ansikte med magra och håliga kinder. Det brunsvarta håret låg slätt och blankt utefter hjässan. En otalig mängd små fina rynkor omgåfvo ögonen, som lyste af dyster eld. De väderbitna läpparna, ofvanför den runda och platta hakan, voro också korsade af små rynkor. Hans hållning talade om oförbrukad kraft och var i allt en kämpes. Det syntes, att han var van vid den tunga järndräkten och öfvad och väl förfaren i alla äfventyr på en rännarbana. Likväl visade han ingen glädje utan tvärtom den största förlägenhet.

— Det är kittelbotaren! — utropade Sofia hånfullt. — Han är det, som kastar sin egen broder och herre i hästsmutsen!

Där fanns ju heller ingen, som icke genast såg, att det var junker Magnus, men det var en öfverraskning att han borta på sitt Nyköpingshus hade hunnit att öfva sig till en sådan säkerhet och rusta så många män. Det var nära, att ett allmänt jubel hade brutit lös, men jarlen flammade. Han snurrade på svärdet, som stod mellan hans knän, och räckte det efter en stunds tvekan åt drottningen. Utefter hela den långa folkungabänken fortsatte alla att tyst torka flugorna ur ögon och öron.

Magnus drog af handsken och gaf Valdemar sin stora hand, som också hade små rynkor på de utstående fingerlederna, och naglarna voro kortskurna.

— Jag bedyrar dig, broder — sade han. — Det var hingstens fel. Jag gjorde allt för att hålla honom tillbaka. Tro hvad jag säger, och förlåt mig!

— Snack! Inga bedyranden! — svarade Valdemar. — Lek är lek, och här är hvar och en i sin rätt att göra sitt bästa. Jag skulle inte ha tagit det så illa, om jag råkat få dig

ur sadeln. Jag när verkligen ingen lystnad efter att få heta den yppersta i en lek. Nej, lek är lek, säger jag. Låt mig nu leda dig fram till drottningen, så att du ur hennes vackra händer får mottaga det pris, som rättvist tillkommer segraren.

Han skakade oupphörligt brodrens hand, under det att han förde honom fram till bänken.

— Jag lyckönskar min frände — sade drottningen med förställd inställsamhet. — Jag lyckönskar min frände till att ha en så eldig hingst och en så anspråkslös broder. På min frändes hjälm vågar jag inte fästa en så enkel kärleksrelik som den, herr Svantepolk i sin ungdom fick af sitt hjärtas fru, men jag öfverlämnar det heliga svärdet Gråne. Bär det i trohet och med ofläckadt samvete, så att det aldrig falnar till aska.

— Hon kan inte med mörkhyade män — tänkte han höfviskt framåtlutad. — Hon hatade mig från första stunden vi träffades. Det är underligt med kvinnor och deras aningar. — Men högt sade han: — Fast jag får mottaga ett så afundsvärdt segerpris ur min sköna fränkas händer, är jag ändå nedstämd, ty framgången berodde inte på egen förtjänst utan

på en ond slump. Jag bedyrar det öppet... ärligt.

Vid de sista orden vände han sig mot fadren, men jarlen steg upp, vild af ursinne, och gick sin väg med alla de gästande folkungarna.

De spridde sig med sina hustrur och ammorna i vandrande flockar under de gula ekarna. Det var i oktober månad. Rökar och såtar voro inne, säden var välsignad i ladorna, porsen och humlen plockad till brygd. De långa raderna af bistockar stodo väl öfvertäckta med råghalm, trälarna drogo upp båtarna, och huskarlarna talade i stallet om höstens sockenfärder och mungåttsstämmor. Men när det knäppte i bågsträngen på väggen, sprungo både herrar och tjänare efter sina vapen, ty det betydde, att villebråd var i skogen.

I härbärget hjälpte Algotssönerna Magnus att skaka flugorna ur manteln och taga af honom rustningen och den hvita underdräkten.

— Hvarför se ni på mig så besynnerligt? — frågade han. — Det plågar mig när folk stirrar.

De tego och buro fram hans stugkläder, och han fortsatte med en för honom ovanlig hetta:

— Lycka att min älskade broder själf har så litet sinne för ridderliga utmärkelser. Fast han stupade i hästsmutsen, så det klang, tror jag att han hade uppriktigt roligt åt hela äfventyret, så snart han kände, att han var oskadd. Hade han fått en rispa, skulle det ha blifvit värre. Nu kommer han att göra sig glad öfver sitt missöde hela kvällen... Hvarför slå ni ned ögonen?

— Vi veta inte, hur vi skola göra med våra ögon för att bli dig i lag. Det var en ståtlig syn, när du stod i din grå rustning öfver din fallne broder som ett ovädersmoln och förödmjukade honom inför allt folket. Men ditt spjut gick tvärs igenom drottningens hjärta.

Magnus steg ut och begaf sig tankfull till det kungliga sömnhuset. Tunet var fyrkantigt kringbygdt med långsträckta, svarttjärade timmerhus, som styckevis öfverskyggades af ekarna. I midten stod ett högt beläte af jungfru Maria, belagdt med guld och färger. Rikt sirade svalgångar vette både utåt skogen och inåt tunet, och genom porten lyste den nedtrampade halmen utanför stall och skämmor på den yttre förgården. På stentornet i ena hörnet var en rundel med sol och måne och

stjärnbilder och timmar och en skuggstaf, som visade tiden. Men skuggan begynte nu att mattas och sprida sig öfver hela väggen, ty det skymde.

En trappa ledde upp till sofstugan. Det var trångt där inne mellan kistorna och bänkarna med hyenden och kulstolpar. Valdemar stod med drottningen midt på golfvet som efter ett nyss slutadt samtal. Några småtärnor voro i färd med att ruska dunkuddarna i den stora sängen. På härdkanten satt Jutta och brände kryddor för att de skulle gifva en god doft.

— Min frände är drucken och tar fel om kammare — sade drottningen.

Magnus satte fram vänstra foten för att böja knä, men innan han fick tid därtill, stöttes dörren häftigt upp på andra sidan och jarlen rusade in. Ärmarna och flikarna hvirflade, och han såg sig hastigt och forskande omkring.

— Nu, frände, kommer vedergällningen — hviskade drottningen.

— Du säger det. Jag önskar bara, att jag vore utan mitt svärd, om något händer, så att jag inte förgriper mig på min egen far.

Med tre långa steg hade jarlen hunnit ända fram till sönerna, men han bevärdigade icke

Magnus med en blick. I stället lyfte han handen och slog Valdemar öfver kinden, så att tårarna sprungo den vuxne mannen i ögonen.

— Tag det riddarslaget, du, som skall låtsas konung och gör dig till ett åtlöje — mumlade han och stirrade på honom.

Sedan blef honom vreden så öfvermäktig, att han icke kunde fortsätta att tala. Han vacklade, när han gick ut, och tycktes nära att falla omkull på golfvet. Bakom sig drog han igen dörren med en skräll.

— Är det då den oskyldiga som skall straffas? — ropade Sofia med fingrarna utsträckta efter honom, som hade hon hoppats att ännu kunna nå snibben af hans kappa. — För allt detta ha vi min frände att tacka.

Magnus följde henne i en ring, då hon försökte att vända sig från honom. Slutligen stodo de på hvar sin sida om härden.

— För en enda gång ett par lugna och ärliga ord, kära fränka. Som liten slet jag med glädje ris för Valdemar, och med glädje skulle jag nu ha tagit slaget. Jag älskar och jag älskar honom... Väck inte en misstro omkring mig, som slutar med att göra mig till en ond

ande. Dag för dag går du mellan mig och honom. Gladt och tanklöst plockar du bort det vackra från vår vänskap som ett barn gulddbeläggningen från en bild.

— Ack, vi undanbedja oss några knäfall — svarade hon. — Fördröj sig inte så länge här, att ansiktet tappar sorgen och blygseln. Tillåt mig att ledsaga vår ridderliga frände till tröskeln.

Magnus sänkte hufvudet, och en tung och bitter suck pressade sig fram ur det breda bröstet. Han såg från den ena till den andra, som han brukade, när han var upprörd. Valdemar stod bortvänd med armbågen stödd mot väggen. Jutta böjde sig så djupt hon kunde med handen i kryddpåsen och silade kryddorna mellan fingrarna.

Då förstod han, att ingenting mer var att göra utan drog sig bugande mot dörren och gick.

När han kom tillbaka i härbärget, var det redan bäddadt i de uppslagna bänklådorna för honom och hans män.

Det hade nu blifvit mörkt. Algot Brynjulfsson stod och väntade på honom med en liten tranlykta och en bok.

— Jag skall väl läsa dig till sömns som vanligt? — frågade han en smula dröjande.

— Det går bara en väg till mänsklig frihet, Magnus. Det är att genom läsande och tänkande göra viljan fri.

Magnus satte sig på bänklådans kant, och händerna hängde trött mellan hans knän.

— Det är andras misstro, som kryper in i mig och äter sönder hjärthalfvorna, så att jag till sist inte heller själf kan tro på min egen vilja. Jag höll in min springare, så att stålhandsken skar i handen. Här kan du se. Mot otur hjälper hvarken försiktighet eller styrka. Allt var ju hemligt aftaladt på förhand mellan Valdemar och mig. Vi skulle bryta några spjut och sedan blotta våra hufvud och erkänna hvarann jämnstarka.

Algot Brynjulfsson plockade med något på bordet.

— Och det förslaget var ditt?

— Nåväl, det var så. Jag skickade till och med Valdemar hans silfverbelagda rustning som gåfva.

— Lysande rustning att se på. Snäf och ovig att bära. För trång öfver armbågarna. Jag profvade den för ro skull i går.

— Nå, det gjorde du!

Det såg ut, som försökte Algot Brynjulfsson att gömma sitt ansikte för lampskenet. De två vecken på sidorna om munnen — alltid rörliga och darrande med ett uttryck både af nästan försmädlig listighet och oändlig seghet — blefvo djupa som urgräfda i trä.

— Det sitter något doft kval i ditt bröst, Magnus, någon ohygglig hemlighet — sade han sakta. — Var uppriktig mot din gamla lärmästare från fordom.

Magnus teg, men han kunde icke uthärda den tystnad, som han själf hade begynt.

— Du frågar! Visste jag bara själf svaret — sade han slutligen. — Tror du på mig? Ni ha småningom alla blifvit så olika mot förr. Så fort jag kommer in, börja ni att hviska.

— Förbehållsam man går alltid bland nyfikna.

— Förbehållsam man har tid att tänka, och jag vill fostra både mig själf och mina män till sanna riddare.

— De ädlaste lifsmål kan du hänga upp för dig med lika stadig arm som en annan sin sköld på väggen. Ingen talar så gärna ädelt som du. Hvar du hittar en fackla, sätter du

upp den i ett högt skaft och säger till dina vänner: Kom och se, kan någon lysa sig med en ståtligare fackla!... Men är du redan trött på att tala med mig? Hvarför lägger du dig i kläderna? Vill du, att jag skall gå?

— Ja, jag är trött, Algot Brynjulfsson, och jag vill sofva.

Algot Brynjulfsson ställde lyktan på bordet och stack boken under armen.

— Efter du vill bli ensam, bjuder jag en god natt. När vi komma tillbaka, jag och de andra, skola vi gå tyst. En segrare har rätt att drömma ostörda drömmar.

— Inte ens han tror längre på mig! — tänkte Magnus, då den sluge lagmannen hade gått.

Han kastade sig i bänklådan och ställde svärdet mot kanten.

När han hade legat en stund med sina tankar, raspade det sakta på dörrträt. Det lät som en hund. Magnus teg, fast utan att taga sina ögon från dörren.

Den öppnades helt litet och försiktigt, så att den icke skulle knarra. En hand sträcktes in i lyktskenet som för att mottaga något, och ett blekt ansikte blef synligt mellan två tjocka,

svarta hårflätor. Det var Gistre Härjanson, lekaren.

— Judaspengarna! — hviskade han. — Fort! Någon kan komma.

Magnus rörde sig icke ur fläcken. Då sträckte lekaren handen ännu längre in.

— Inte sant — frågade han — du är nöjd med mig? Jag har gjort min sak bra? Bättre hingst hade ingen kunnat skaffa dig. Men så fick jag också söka fem hela veckor. Och det gjorde ondt i ryggen att sedan oupphörligt krypa in i stallet genom gödselluckan för att smussla undan hafren från Valdemars häst och lägga den för din. Med ett sådant djur kunde du ha ridit omkull stenstolpar.

— Usling! — gnisslade Magnus mellan tänderna, men rösten vid dörren fortsatte att skrika fram sin hviskning.

— Och kvinnorna, herre, så de skrattade nyss! Jag menar ammorna och kvinnorna af folket. Och några af de förnäma. Alla de där, som annars brukade rycka på axlarna åt den fula junker Måns. Nu tycka de nog, att du borde vara rikets husbonde... Usling, säger du? Omhulda mig, så blir jag en god människa. Och då kan jag tiga. Du hade så

många vackra talesätt nyss, då jag stod utanför väggen och väntade på, att du skulle bli ensam. Du behöfver vackra ord, junker. Det behöfver också en lekare. Lär mig några, så att jag kan skölja dem i mig som friskt vatten, när tungan ligger och flämtar som torrast... Ja, nu lyser det på oss från elden i helvetet.

Magnus stack handen i skjortsäcken. Han fubblade, så att han drog upp hela fodret och ett radband och en andaktsbok och en kristall med Sankta Klaras hår och allt, som han icke letade efter. Slutligen hittade han en liten skinnpung, som redan låg tillreds väl ombunden.

Han slängde den i den framräckta handen. På samma gång tog han blindt och besinningslöst svärdet, som det låg med skidan på, och kastade det samma väg. Men dörren hade då redan glidit igen, och svärdet blef halfdraget liggande framför tröskeln.

Det föreföll honom, att härbärget var kvafvare än en badstuga, att han såg det sken, som den hånande rösten hade hviskat om, och att hvart timmer i taket lyste som beklädt med sönderspruckna glöd. Ulfungarnas ädla blod

bultade stoltare inom honom än hos någon annan af hans ätt, det kände han. Och ändå fanns där ingen, hos hvilken dvärgabörden så mörkt gick igen. Det hade drottningen ofta ropat efter honom på spe. Men nu började han att halfhögt göra sig själf frågor. Hade han icke Ingevalds hår och hy, som det berättades därom i sägnen? Hade han icke dvärgarnas förmåga att tråna efter det omöjliga och att tänka och vilja och säga de vackraste ting midt under ett svek? Då och då kunde han liksom dvärgarna också, sittande eller stående, råka i ett krampaktigt tillstånd, under hvilket han såg syner. Eller var det icke så? Ljög han för sig själf? Han flyttade en stund kulorna på radbandet och lofvade nya gåfvor till kyrkorna, ty han hade en stark tro, men icke kärlek genom tron, utan bäfvan. Och midt genom denna grottlika inre värld af vidskepelse och ångest rullade alltjämt ulfungablodet sin ljusa och ogrumlade flod med sång om dåd och bragd. Han försökte att omspinna det hela med ett nät af slug klokhet, men det spinnverket var skört. Och hur skulle en själ, hur skulle ett jordelif kunna hålla samman så mycken dådlust och förbannelse?

Han sträckte ut sig på ryggen i bänklådan med händerna knäppta under den runda nacken och mumlade mellan läpparna:

— Jag är den största lögnaren i jarlagården.

5.

 den kungliga sofstugan hade vaxljusen blifvit tända, och de brända kryddorna spridde en söfvande doft. Den tömda påsen låg ännu kvar i enriset nedanför härden. Hastigt och oöfverlagdt gick Jutta fram till Valdemar. Alltid var hon i hänryckning öfver något, antingen det var kvällssången från ett kloster eller hornsmattret från en ryttarskara. Hon var en sträng, på hvilken hvar vind spelade. Vågglittret kring de danska öarna hade stannat i hennes ljusa ögon, och allt vackert, en sten i en ring eller ett blomsterklädt altare, lockade henne att stanna och beundra. Hennes späda lilla varelse kunde hela timmen gömma sig på knä under nunneslöjan, men nästa timme stod hon lika orörlig med slöjan i handen och lyddes till en lekares kärleksvisa.

— Här talas om ridderlighet — jublade hon. — Valdemar, det är du, Valdemar, som i dag är den ridderlige.

— Ja, trösta honom du, oskyldiga barn — sade drottningen, som satt på sängkanten. Hon var lik den yngre systern och vacker som hon, men mycket stor och stark med kullriga och utstående ögon. — Gå ut med honom i svalgången och lek, så att jag får lägga mig. Ser du, hur jarlens alla fem fingrar ännu synas på kinden... Hvarifrån få vi kvinnor våra aningar? Själf kan jag inte förklara det, men bara Magnus kommer in i rummet, känner jag, hur hvar liten sena börjar sticka och rycka. Och ändå är han alltid så höfvisk mot mig, så tålmodig och undfallande. Men jag tror inte på honom. Å, jag är dödstrött. Gif mig ett horn öl.

Hon var alltid törstig, och småtärnorna sprungo ned i brygghuset och kommo tillbaka med ett väldigt och droppande horn.

Valdemar hade redan kastat af sig dagens förödmjukelser med några sorglösa axelryckningar och hjälpte henne att hålla om hornet.

— Det var skönt — sade hon och strök sig öfver den feta och hvita halsen. — Jag var så torr på tungan efter allt dammet från

hästarna... Han tog så hårdt i dig, när han skulle hjälpa dig upp. Jag såg det.

— Han är alltid så hårdhändt, käraste. Det var han redan som barn. Skulle han smeka en häst eller hund, genast skrek den och blef rädd. Nå, han är hårdhändt också i tankarna, när han rör vid andra ting. Han slår på människohjärtan med slägga som en smed.

— Kan du inte göra honom mildare, Valdemar?

— Nej, nej, låt honom vara som han är. Hvarför tvinga och mästra? Låt alla människor vara fria och som de vilja. Så tycker jag bäst om dem.

— Du vill alla så väl, Valdemar. Dig själf också.

— Jag vill mig själf mycket väl — svarade han och räckte Jutta skrattande handen. — Jag har så svårt, Jutta, att se din kloka och lugna syster plåga sig med onödiga tankar. Och aldrig har det ännu mellan Magnus och mig fallit ett ovänligt ord. Kom! Månen är uppe.

Han tog henne med sig ut i svalgången.

Den var så full af inblåsta löf, att de gingo lika tyst framåt som på en matta. Ekstolparna föreställde kvinnor och skäggiga män, som höllo

hvarann om lifvet, och deras ansikten voro guldbelagda och glimmade blekt. Men utanför stod dimman i jämnhöjd med räckverket, och först ofvanför dimman satt månen på den klara oktoberhimmeln som öfver en gråaktig vattenyta. Bara några halft aflöfvade träd stucko upp som små holmar, och det enda, som gjorde vattenytan död, var att den icke kunde spegla.

Han tog stöd mot räckverket och ställde henne framför sig och kysste henne på hjässan.

Det var en sval och glädtig kyss, och han tänkte icke på den utan på det, som hade händt, men som han ville glömma.

— Du har ett så vackert sätt att säga mitt namn, barn lilla — började han — en så lustig främmande brytning. Du gjorde mig glad igen där inne i sofstugan. Och det gyllene danska håret, hvad jag älskar det! Du är så mjuk som en lindbuske, jungfru Lindelöf. Det gör mig lugn igen att inandas doften af så mycken ungdom och hälsa. Det är som att komma ut i friska skogen.

Han strök genom hennes hår och tvinnade det mellan fingrarna. Ibland vände han sig litet åt sidan och såg på den stora skinande månen. Världen låg afsomnad och utdöd, och

det fanns ingenting annat än han och hon och månen.

— Talar du lika lättfärdigt till alla kvinnor? — frågade hon. — Det sägs så.

— Jag lyfter af stålhufvan, när jag talar med kvinnor, så att de skola se, att de ha en man framför sig. Förställning, det kan ingen beskylla kung Valdemar för.

Hon drog sig litet baklänges, men såg lugnt på hans ansikte. Hon tyckte, att hon nu först riktigt märkte, hur friskt och frimodigt det var, när det nästan med sin naturliga färg lyste fram genom det tunna ljuset.

— Och din broder? Lyfter han också af stålhufvan?

— Finns det då i afton ingenting annat att tala om? Jag börjar bli afundsjuk. Hvarför fråga alla så envist om honom?

— Förmodligen därför att han är så svår att bli klok på. Det är ändå en ståtlig man.

— Broder Måns? Nå, måhända. — Valdemar bröt loss en flisa från det skäggiga belätet och kastade den ut i dimhafvet som i väntan att få se den flyta. — Han bugar alltid, när han talar med kvinnor, men han bryr sig inte om dem.

— Då är han olik dig i det också.

— Hvad skulle jag taga mig till en sådan här dyster afton, om jag inte hade ditt muntra joller omkring mig!

— Jag vet något ljufligare än att alltid låtsas glad — sade hon med stegrad röst, och det smala lilla ansiktet återfick samma förskräckta uttryck som förut på folkungabänken. Jag har alltid drömt om den heliga friden, alltid drömt om att få gå i kloster.

— En sådan misshushållning skulle jag aldrig tillåta.

— Jag visste inte, att du var så girig.

— Om sådant är jag snål, inte om penningar.

Hon tvekade litet.

— Hur skall det då bli, om du måste gifva mig åt någon? Men du behöfver ingenting frukta. Aldrig låter jag mig skänkas åt någon man, hvarken som ung eller gammal, aldrig med godo, aldrig med våld.

— Det har ingen hast, barn lilla. Lät jag inte nyss hämta dig nära nog som en drottning, när du skref, att du hade fått längtan till din syster?

— Och när jag kom i det hemska Småland,

sade jag: ljusare skogar hade min fader på Själland.

— Och då klampade de långhåriga getherdarna med sina träskor och kallade dig en Guds ängel.

— Och när jag skulle äta östgötaböndernas hårda kaka, gjorde det ondt i tänderna, och då sade jag: bättre mjöl hade abboten i Sorö.

— Och då myste de snälla östgötarna, som aldrig kunna bli onda, och svarade: Nu blir det en fröjd i jarlaborgen.

— Men när jag fick se det mörka tornet i Stockholm, då ropade jag, så att det hördes öfver hela bron: lycklig är jag, att jag inte har den grymma Birger Jarl till svärfader som min stackars syster. Se, så trött och modstulen hon står på muren! Hvart ha ni fört mig? Aldrig, aldrig kan jag trifvas hos Folkungarna!

— Och då sprang kung Valdemar den unge ned ur tornet och lyfte dig ur sadeln... högt öfver alla småtärnorna, som strödde rosenblad... Så här... högt, högt!

Han lyfte upp henne och höll henne en stund på sträckta armar, men guldtaggarna på hennes gördel stucko honom i händerna, så att han försiktigt måste släppa henne igen.

— Nåväl, detta är nu lek, bara lek — sade han slutligen. — Hvem måste inte leka i ett sådant månljus! Men det blir sent. Vi få tänka på att gå in.

— Valdemar — hviskade hon — stå stilla!

— Man kan stå sämre. Jag har inte brådtom.

— Flera gånger har jag hört, att det prasslat nere i dimman.

— Förmodligen någon af bergsmännens hundar.

— Nu sist lät det som steg, och det var en människas steg.

Han stötte tämligen otåligt foten i tiljorna och böjde sig öfver räckverket.

— Hvem är det, som smyger omkring och lyss? — frågade han med höjd röst. — Hvem är det, som missunnar mig att jag en månskensstund förlustar mig med min unga fränka?

Först fick han icke något svar. Därefter knastrade en torr gren, och nu hördes det klart och bestämdt, att någon steg fram alldeles under svalgången.

— Jag litar på, att du inte längre är gramse på mig, broder — svarade en djup röst nere ur dimman.

— Det är junker Magnus — hviskade Jutta och kröp ihop.

— Du brukar annars skryta om god nattsömn — sade Valdemar med ovanlig köld.

— Jag bedyrar, det var inte min afsikt att bespeja dig.

— Något sådant kan heller aldrig falla mig in. Hvarför jämt bedyra så mycket i onödan?

— Jag har letat efter dig, Valdemar, och så fick jag till sist höra, att du satt här och lekte och jollrade.

— Det var ett joller om ingenting.

— Allt börjar ur ingenting, broder. Hat, missförstånd, kärlek. Ur ingenting växte hela folkungaträdet.

— Är det för att säga mig det, som du har kommit?

— Om du kunde se mig här nere i dimman, skulle du nog märka, att jag inte står här för ro skull.

— Gör då inga omsvep.

— Vår far tog det så hårdt nyss, att när han kom in till sig, föll han omkull på sängtrappan. Det blef ropadt efter mig, och jag skickade genast efter några kloka gummor. Det

är blodslag åt hufvudet, säga de. Nu måste du fort komma ned.

Valdemar lindade armen om belätet på stolpen. Han bleknade så häftigt, att han kände, hur hela ansiktet blef iskallt. Det svindlade till för honom, och hans ögon sågo bara hvar sin hvirflande gnista. Men när han blundade, såg han fadren, den okrönte konungen, på bår. Och under båren, under själfva bårtäcket, letade han efter något. Det var så tungt, att han måste lägga sig ned och taga om det med båda armarna för att draga fram det på golfvet, och han hade mycket brådtom. Det såg ut som Folke Filbyters murkna skattkista, men när han öppnade den, såg han, att det var hela folkungaarfvet, att det var land och folk och himmel och helvete och alla de vackra småtärnorna och rustningarna i vapenstugan och silfversäckarna i källaren. Nu behöfde han icke längre spörja och lyda. Nu var det hans, endast hans. Han kunde behålla eller kasta, bygga eller slå sönder, allt efter lust.

— Ha de läst öfver honom? — frågade han slutligen för att väcka sig själf.

— Ja, husprästerna hålla på att läsa öfver

honom — ljöd broderns långsamma svar — men nu är han redan mållös.

— Förmådde han ingenting säga?

Magnus teg.

— Uppriktighet, uppriktighet, Magnus! Hvarför svarar du mig inte? Du märkte, att han ville säga något, och då böjde du dig ned, inte sant? Så måste det ha gått till.

— Jag försökte att trycka örat till hans mun för att kunna höra, men det lät så svagt som en liten aflägsen hviskning långt borta, långt nere från botten i en grufva.

— Men säg då ut det!

— Han yrade.

— Det är detsamma, men jag vill veta ordet.

— Är det oåterkalleligt din önskan, Valdemar?

— Oåterkalleligt.

— Tag riket! — hviskade han.

Valdemar släppte sitt grepp om stolpen och stod andlös. Allt blef med ens töcknigt framför honom, och han knöt handen om manteltyget på den sidan, där svärdet annars brukade sitta.

— Och hvad svarade du då, broder... älskade broder?

— Jag svarade: lag och rätt får ingen bryta. Kronan är Valdemars, och jag skall hålla den fast på hans hufvud, Gud frälse min själ. Blifve jag annars redan här på jorden en af de evigt fördömda!

— Och den gamle, hvad gjorde den gamle?

— Han slog upp ögonen och välsignade mig. Håll ord! hviskade han. Sedan miste han målet.

Valdemar skakade sitt hår som en skeppsbruten, när han känner klippan under foten, men ännu kunde han hvarken tänka eller tala klart.

— Barn lilla... är du ännu här? — frågade han förvirradt. Fast jag står midt i månskenet... jag kan hvarken hitta dörr eller lås.

Jutta trefvade darrande på de stickiga stockarna utan att se, hur nyckeln blänkte. Slutligen stötte hon emot den med armbågen och sköt upp dörren framför Valdemar.

Drottningen satt ännu kvar på sängkanten, fast nästan afklädd, och småtärnorna höllo på att gnida hennes fötter med ett vått handkläde. Hvem skulle hon också blygas för? För systern, för småtärnorna, för Valdemar? Nej, därpå hade hon ingen tanke. Linnet var uppknäppt,

och halsbandet af bärnstenskulor och de tjocka hårflätorna hängde ned öfver en jättinnas stora runda bröst. Men benen voro smala och långa med små förnäma fötter. Hon sträckte ut de breda hvita armarna.

— Jag är så trött — gäspade hon — låt mig bara få sofva!

6.

Hästar sadlades, lyktor ilade i dimman, och de kloka gummornas taktfasta besvärjelser och slag i händerna blandades med husprästernas läsande. I dagningen dog jarlen. Han blef uppbårad i sin sofstuga, och nedanför fötterna satte kvinnorna, som det var gammal sed, en lerkruka med rökelse och bröstbenet af en tupp, soluppgångens och lifvets fågel.

Det blef långa dagar, medan grafölet förbereddes. Valdemar satt helst i frustugan och lekte schacktafvel med Sofia. Långsamt och eftertänksamt flyttade hon dockorna, och för hvar gång rundade sig tre gropar vid de feta hvita knogarna. Hennes makliga huslighet omgaf honom med stilla värme och de hade det trifsamt som spinnande gårdskattor på härdkanten. Hon skulle snart bli mor igen som

alla folkungahustrur, och hennes godmodiga lugn spred en trygg säflighet ända till barn och tjänare. I skymningen smittade hennes gäspningar småtärnorna, så att de uttänjda klagoljuden hördes genom väggen ända ut i borgarestugan. Men det betydde icke leda utan att de hade det varmt och godt. När han icke hade hennes nystan och syaskar omkring sig på bänkar och bord, grep honom en känsla af ensamhet. Ibland gick han till vindögat och såg en liten vallkulla, som hette Yrsa-lill springa förbi med bara fötter. De voro röda på hälarna och hvita ofvanpå.

När bouppteckningen skulle hållas, samlades alla i likrummet, och det stod mycket folk utanför den öppna dörren. Lagman Algot och Magnus sutto vid bordet med räkenskaperna. Magnus vände sig till drottningen.

— Här felas ett gammalt dryckeshorn, som hette Månegarm och stod på ulftassar.

Sofias lugn var genast borta.

— Tror min frände, att jag har gömt undan det? — frågade hon. Jutta stod bakom stolen och höll på att fläta band i hennes hår.

Valdemar gick emellan, och den första segeryran var redan släckt på hans drag.

— Tänk på rummets helgd, mina vänner. Är det för ett lumpet dryckeshorns skull, för en örtugs värde, som osämjan skall brista lös öfver vår faders lik? Min store mäktige fader, jag var otacksam mot dig i lifvet. Hvem skall nu hålla sämja mellan oss?

— Har du inte fått nog, hertig? — fortsatte Sofia. — Nyköpingshus med förläningar, jarlamakt och hertigtitel. Sörjer du också för ett gammalt dryckeshorns skull?

Magnus satt mörk och kämpalik, som hade han ännu burit sin rustning.

— Hädanefter skall allt skrifvas upp — sade han och lät fingret löpa utefter raderna, som hade han framåt i tankarna sett tusenvis fullskrifna rullar lastas på hyllor och i hvalf. Pålägger jag mig ett ämbete, blir jag också sträng i mina plikter.

Drottningen trummade på bordshörnet.

— Vår frände förgår sig.

— För Guds barmhärtighets skull! — afbröt Valdemar. — Skrif bara, skrif: tillfälligtvis förkommet. Är det skrifvet, lagman Algot?

— Tillfälligtvis är ett långt ord, konung, och rullar inte öfver pergamentet — svarade lagmannen. — Men nu är det skrifvet. Hornet

Månegarm. Tillfälligtvis förkommet. Värde en örtug eller fyra alnar vadmal.

En ung dominikanermunk från Skenninge, som knäböjde vid båren, reste sig och gick sakta fram öfver golfvet. Det var hertigens biktfader Martinus. Han tog upp ett bref, som låg nedfallet bredvid drottningens stol, och räckte det åt Valdemar.

Konungen vecklade upp det och ögnade först likgiltigt på underskriften, men sedan blef han hvit som lärft.

— Ett hemligt bref från en dansk riddare till Sofia! — stammade han. — Och han kallar henne käraste vän!

Munken försökte att uppfånga en blick från Magnus, men hertigen såg envist på bordsskifvan. Då drog Martinus ned hufvan öfver sitt bleka ansikte och återvände till sin plats framför den döde.

Drottningen kände förskräckt i sin rocksäck, ur hvilken brefvet nyss hade halkat ut vid hennes vreda rörelser. Då hon märkte, att den var tom, gömde hon ansiktet hos systern.

— Här i rummet bör talas sakta — sade hertigen med en handrörelse mot den höljda

båren. — Betänk, broder, att min fränka inte kände dig, då hon fördes hit, och att en oskyldig ungdomsvänskap kan lämna sår. Mot det finns intet lagord.

Valdemar grep sig om pannan och gick häftigt fram och åter genom rummet. Ibland stannade han vid båren, ibland framför ett af de brinnande vaxljusen, och rösten blef vild och oigenkännelig.

— Det är då därför hon har spunnit in mig i så mycken fridsam vänskap utan glöd! På allt blir jag bedragen, på lycka, på makt... och det under smekningar. Det är mitt folkungaarf. Skrif siffror, hertig, och tala inte om människor. Hvad vet du om dem? Du har inte blod i läpparna... Nu känner jag, hur luften har unknat i frustugan och hela jarlagården. Styr om, att det snart blir graföl. Den kvafva lukten här i rummet! Hur väl jag minns den från kyrkorna och böndernas löfvade likbodar. Lik och svepningar, hvar man kommer. Öppna bättre på dörren! Och tag hit min röda hvardagsmantel. Jag kan inte se alla de svarta kapporna omkring mig. Skrämmer det dig så, du modiga hertig, att jag begär fram min hvardagsdräkt? Omhuldar du så ängsligt sedvän-

jorna i ett sorgehus? Hvem är starkast, den, som bär en kedja, eller den, som sliter den!

— Den, som smider den — svarade Magnus med handen på jarlens testamente liksom för att peka på sin makt.

Valdemar rusade fram mot honom med det ljusa håret nedfallet i pannan, händerna knutna och fadrens hetta i sina rörelser.

— Låt bödelsyxorna hvila — ropade han — rif ned galgarna och smid klåfvarna till hjulringar för bondens vagnar. Två brott begås aldrig riktigt lika. Hur kan då ett och samma lagord gälla för båda. Benådning skall heta valdemarsdom. Hvar gång du i mitt namn tar ett hufvud, tar jag af dina förläningar så mycket jord, som en fogde kan gå omkring utan att stanna. Det skall bli som fordom, då männen voro fria och starka. Jag tål inte trälar. Jag vill, att en karl skall kunna se mig i ögat och svara: jag lyder inte. Sådant folk behagar mig. Jag vet bara en brottsling, som jag ger dig lof att straffa till lif och lem: den lömska bakdantaren som listar sig fram och har det bra bland människor.

— Den läran är de svagas — sade hertigen, som också hade rest sig, halft vänd mot folket

ute på tunet, men det finns också en kraftens och myndighetens. Husmän och tjänare, vårt höga herrskap är upprördt och uttröttadt af sorg, men låt oss aldrig glömma vår pliktskyldiga vördnad.

— Ja, jag är upprörd af sorg — sade Valdemar och stannade i dörren, och hans ögonlock rödkantades af blygsel öfver att alla voro så vana att se honom lyda, att de måste uppmanas till skyldig vördnad. Kom hit, bergsmän, finnar och skogsgångare, alla som följde Hulf Skumble från Stålberget! Jag skall göra er till min lifvakt, och ni skola få hofkläder af björnskinn. Sätt sträng på bågen, så att vi få gå på jakt. Jag börjar tycka om lukten af era våta kläder och sura skodon och trifs inte längre hos dem, som lägga rosenblad under lakanet och luktört i skorna. De bedraga mig, medan de kyssa mig. Kom hit, Gistre Härjanson, häxkarl och tjuf. Du skall bli min hofgycklare och harpare. Jag tycker om dig, därför att du ärligt ljuger och vill vara den sämsta. Kom hit, bodsätar och stubbekarlar! Jag skall alltid bli er en vän. Hvar och en är fri. Jag tvingar ingen. Det är mitt kungalöfte. Jaga och fiska och bruka jorden. Följ

hvarann, om ni ha håg till hvarann, men om ni inte trifvas, så lämna hvarann. Bygg inga gårdar, bo i de gamla. Bygg inga vägar, gå på de gamla. Ingen plundrar en ensittare i hans riskoja. Äg inte mer än han, så plundrar er ingen. Jag var svag nyss, när jag klagade. Ryck ut pilarna ur bröstet och sjung med glad uppsyn, när ni stupa. Och följ mig nu in i stora salen, så skola vi dricka jarlens minne ända till midnatt.

Han hängde sin arm om Gistre Härjansons axel och förde honom med sig öfver tunet, omringad af den brokiga mängden.

7.

När efter långa förberedelser grafölet ändtligen var drucket, måste Folkungarna ändå stanna en tid i jarlagården för att fortsätta skiftet af det stora arfvet. Fast de gingo i ett sorgehus, firades på Valdemars befallning höstens och julens lekar som vanligt. Det hände, att han gick in i frustugan och frågade efter Jutta, som förr, men alltid var hon försvunnen. Ropade han efter henne i svalgången, blef han utan svar. Drottningen bannade henne för att hon icke längre tänkte på att göra Valdemar glad, men hon visste ingenting att säga, och när det blef kväll, gick hon tidigt till sängs.

Valdemar slutade att kalla på henne, och vid måltiderna mötte han henne med ett kyligt småleende. — Ett världens barn, som vill gå i kloster! — sade han till drottningen. Om

brefvet, som hittades vid arfstämman, talade han aldrig. Drottningen brände upp det med vemodiga tankar på en bleknad ungdomsdröm, men också med sorg öfver att det hade råkat i Valdemars händer. Hon var fäst vid honom med en osjälfvisk, fast tung och stillastående hängifvenhet. Hon var glad, när han var glad. Han visade henne samma vänlighet som förr, men han satt aldrig i frustugan utan kom och gick beständigt med sin båge.

Fulla fat och kannor bjödos honom från alla sidor, och smådrängarna, som buro dem, svällde af välmåga. Nere i stallet tuggade hästarna blomsterhö dag och natt. Det var blanka, breda folkungahästar, som icke kunde vända hufvudet mot honom utan att på samma gång draga upp en mun foder ur krubban. Han begynte längta efter en varelse, som kunde säga: jag är hungrig.

En dag var det springlek på tunet. Herr Svantepolks dotter Ingrid stod midt i ringen, brunögd och glad med korta små mörka lockar. Den galna Karl Algotsson dansade omkring henne med höga språng. Han hade ett rödbrunt ansikte med stora läppar och ljusa, nästan färglösa ögon. Hela tiden dref han spe med

brodern Folke, som var nog veklig att ha skägg och som förlägen stod och fingrade på skägglockarna utan att tordas vara med. Men Ingrids ögon irrade oupphörligt bort till Folke, just därför att han var så olik henne själf och alla de andra. Slutligen sprang hon frimodigt fram och drog honom med sig in i leken.

Den gamle herr Svantepolk, som kom gående med Valdemar, hviskade till honom:

— Jag har länge märkt de båda ungas tycke för hvarann, men Algotssönerna äro för oansenliga och fattiga för min dotter. Om några dagar ämnar jag sätta in henne i Vreta kloster, till dess jag finner en lämpligare brudgum. Jag skref in henne där, då hon var barn. Där kan hon också i tyst lycka få drömma om sin Folke. Hemlighet, hemlighet heter kärlekens fäste, och där slipper ingen stortalare in... Och nu, Valdemar, vill jag följa dig ett stycke på vägen, efter jag ser, att du styr dina steg till skogen.

Den hvithårige riddaren fattade Valdemars hand och bredde ut den öfver sitt hjärta.

— Känn här ett hjärta, som är troget som guld — fortsatte han försiktigt, som rädd att stenarna skulle lyssna. — Du behöfver någon att förtro dig till, Valdemar. Du har länge

varit tungsint. Jag märker sådant. Andnöd, tryck öfver bröstet. Det börjar som en sjukdom.

— Allt börjar ur ingenting — säger broder Magnus — men jag förstår dig inte, kära riddare.

Herr Svantepolk stannade och såg skarpt på honom.

— Det är något, som alltid felats dig, Valdemar, något som skulle förvandla dig från man till riddare och sätta korsfanan i din hand. Jag har alltid i mina böner inskjutit ett ord därom för din räkning. Och nu falla fjällen från mina ögon, nu ser jag att jag är bönhörd. Med bara lugn kommer människan ingen hvart. Hon behöfver ett törne i skon för att gå stolt och strålande. Hon måste kunna gråta, när ingen ser det. Maten måste kvälja henne på tungan, för att hon skall kunna le ett riktigt godt och vackert leende. Så underligt är hon nu en gång skapad. Du kan rycka på axlarna, du kan sluta upp att gå i kyrkorna och tycka, att det är lika litet mening i att födas som att dö. Det hjälper dig inte. Där vattnet ser tommast ut, är det djupast och gåtfullast. Svara mig nu frimodigt, som bara du kan. Är det på den

unga Jutta, du går och tänker? Hur behagar hon dig?

— Jag önskar, att hon redan vore i kloster och finge slita ris i långa röda strimmor!

Herr Svantepolk ryggade åt sidan och fortsatte att en stund gå tyst bredvid konungen.

— Har hon då redan hunnit att bli så mycket för dig? — utbrast han slutligen. — Plågar hon dig redan så häftigt? Jag fattar inte, att jag den här gången har kunnat vara så blind. Det är väl för dig, att du fick en förtrogen och att du bekänt utan omsvep.

— Bekänt. Hvad har jag bekänt?

— Allt, allt, Valdemar. Det är en stor lycka, som nu begynner för dig. Du kommer snart att inte längre känna igen dig själf.

— Du glömmer visst den kanoniska lagen, min hederliga Svantepolk. Hon är min frussyster.

— Det är just det, som blir din lycka.

— Broder Magnus skulle kalla det ett ohyggligt brott.

— Han ser för hårdt på allt. Han kan inte knäfalla för ett altarljus utan att först öfvertyga sig om, att vaxet inte är stulet. Valdemar, man kan inte älska en kvinna, som man är

köttsligt förenad med, utan för henne hyser man vänskap. Bolstrarna i frustugan äro hvarken bäddade af änglarna eller ruskade af djäflarna. Valdemar, kärleken behöfver inga bolstrar, den behöfver en mur, som når ända upp i himlarna och som ingen förmår att lefvande komma öfver. Kärleken är oköttslig och kysk, och öfver hvar längtan hos en sådan allt uppfyllande kärlek darrar en liten ljusring som öfver de heliga. Är du den enda, som aldrig har hört talas om reliken på min hatt?

Han tog af hatten och såg med rörelse på det mögelfläckiga och sönderfrätta minnet.

— Jag var ung då, ung som du... Jag hade varit en svår syndare och fast jag befann mig på vallfart, kände jag, att jag ännu var lika fast i synden. Då skulle jag rida öfver en bäck och strax bredvid en tvättbrygga fick jag se ett linne, som hängde utbredt öfver en buske och torkade i solen. Det var så hvitt, så litet och smalt, att jag genast måste trycka det till läpparna. I samma ögonblick skedde det stora undret med mig. Jag blef pånyttfödd, jag blef räddad. Det var min kärlek till den okända ägarinnan, som reste mig ur dyn.

— När talade du sist med den fagra ägarinnan?

— Jag har aldrig talat med henne, aldrig sett henne, Valdemar. Men hon har sedan hört mycket om mig, och hon är ett helgon.

— Jag visste inte att späkerskor bära linne.

— Hon är ingen späkerska, ingen nunna, Valdemar. En frejdad riddare har henne, och hon har födt honom döttrar, som redan äro gifta. Nu skall jag berätta dig, hur det gick till. Hör på, Valdemar! Jag stack svärdet midt genom linnet och och skar ut den lapp, som du här kan röra vid. Sedan red jag till Frankland och fick riddarslaget vid ett tornej... Gud gifve att vi snart också litet oftare få hålla tornej i ditt vilda land... Och hvar jag kom, betygade jag, att jag bara stred för Den heliga jungfrun och för den fru, som kunde visa mig att hennes linne hade ett lika stort hål som lappen. Fåfängt, fåfängt! Alla slogo ned ögonen och tego.

— Och du blef henne trogen?

— Obrottsligt. I hjärtat. Min usla kropp fick gå sina egna vägar. Och när jag så på hemvägen kom i samma buskskog och till samma bäck, satt där på sin häst en bredaxlad

riddare och höll upp ett sönderskuret linne, i hvilket lappen alldeles passade. Först skymfade han mig och kallade mig en åsna, som lupit omkring hundratals mil och ropat efter ägarinnan i stället att söka henne i närmsta borg, ty där bodde hon som hans ärliga husfru. Men sedan vi brutit ett par lansar och det började bli farligt, förklarade vi hvarann jämngoda och tryckte hvarandras händer. Han medgaf, att jag just genom min långa färd också hundrafaldt ökat hennes rykte och ära. Hon hade därför gripits af den största beundran för mig och lät nu hälsa, att jag skulle få behålla min af blod genomdränkta relik som gåfva. Hon fäste bara ett villkor vid gåfvan. Jag måste heligt försäkra, att hon aldrig i detta lifvet någonsin skulle behöfva träffa mig.

Han strök det hvita håret vid tinningarna, och det smala och rynkiga ansiktet färgades af en lätt rodnad.

— Valdemar, du må le åt mig. Men den kärleksreliken har sedan varit min lykta, när jag tvekade mellan ondt och godt, min kraft i tornejet, mitt hopp, när jag besinnade min dödlighet. Förstår du nu, hvad kärleken kan

gifva en svag människa? Och en sådan låga skulle kallas syndig!

— Vi äro hvarandra mycket olika, Svantepolk.

— Och ändå skall du en dag gifva mig rätt. Kanske är jag en stor narr, Valdemar, men då har jag för dig blottat det djupaste i kärlekens väsen på samma sätt som en enfaldig predikare kan råka att med sin förlägna och stammande tunga uttala djupa sanningar. Allt skall jag nu ställa till rätta för dig, som är oerfaren, jag menar, oerfaren i sådant, som är allvar och inte bara köttsligt, ty sådant frågar jag inte efter. Låt bara mig styra. Jag går nu hem och talar med drottningen, min hulda härskarinna.

Valdemar grep fatt i hans arm, men släppte den lika hastigt.

— Alltsammans är ingenting — sade han och gick ensam inåt skogen.

Några getter beskådade honom klokt och nyfiket från ett stenrös, men de tuggade och tuggade liksom hästarna i stallet, och harmsen ämnade han jaga bort dem. Då fick han höra porlet af en bäck. Han hade aldrig hört en bäck ljuda på det sättet, ty en mänsklig röst

blandade sig sorgset bedjande med vattnets sång och härmade den med stigande och fallande klagan. Han böjde sig in öfver en mossig algren, men den var murken och föll brakande i vattnet. Därigenom blef det en öppning mellan kvistarna, och han urskilde en sliten getskinnströja. Den var alldeles för stor åt den, som bar den, brusten i sömmarna och fläckvis utan ragg. Småningom letade han också rätt på ett ansikte med kort rakt hår. Det var Yrsa-lill, vallkullan med de små fötterna, som voro röda om hälarna men hvita ofvanpå och på sidorna bruna som gammalt elfenben.

Hon vände på hufvudet men utan att afbryta sången, ty hon höll på att offra till bäcken för att få ymnigt med dricksvatten åt getterna. Då och då beströk hon ett brödstycke med honung och kastade det i vattnet. Öfver knäna hade hon ett spjut för att kunna försvara sig. Han trodde också på den goda vattenanden och vågade icke störa henne med någon hälsning. Då hon hade sjungit slut, kastade han en liten silfverring i hvirflarna. Sedan gick han fram och lade armen om hennes axel och satte sig ned bredvid henne lika oöfverlagdt som ett barn bredvid ett blomsterstånd.

Hon böjde sig litet åt sidan, men icke af blyghet, utan därför att hon var rädd att fläcka ned hans dyrbara kläder.

— Vänta litet — sade hon sömngångaraktigt och stilla. — Jag är klibbig på fingrarna.

När hon hade tvått händerna, satte hon sig till rätta igen lika allvarsam som förut och följde med sina yrväckta ögon bläddrorna, som seglade förbi och lindade sina pärlband om stenarna.

Hon tänkte hvarken godt eller ondt om honom, ty hon hade ingen kunskap om något annat än det, som hon dagligen såg med sina ögon. Och det omgaf henne töcknigt och tyst och obegripligt som en dröm. Hon hade hört, att det var han, som hade tagit henne ur den mörka grafven och gifvit henne åt vallkullorna, och hos dem hade hon lefvat. Under tröjan bar hon ingenting annat än en trasig skjorta. Hon hade aldrig fått en hel dräkt, aldrig ätit vid ett bord, aldrig sofvit annat än i hö eller halm. Hon visste ingenting om världen, hvarken om den var två dagsresor lång eller tusen. Hon visste bara, hur man vallar getter. Hon brukade sitta på tufvan som en brun stubbe

utan att hitta något särskildt att grubbla på, vemodig snarare än glad, men aldrig heller verkligt bedröfvad. Ödemarken skrämde henne lika litet som de tassande eller flygande skogsväsen, i hvilkas sällskap hon lefde sitt ordlösa drömlif. Valdemar talade icke, men han satt ändå kvar.

— Kom, jag är hungrig — sade hon långsamt och reste sig som en sömngångerska från mossan.

Hon gick framför honom till en liten skogslada, som låg på en glänta, just där solen sken in mellan grantopparna. Taket var hopsjunket i midten, den bräckliga dörren hängde halföppen, och öfver askhögen inne på golfvet surrade en sista sömnig hästfluga.

Yrsa-lill gjorde upp eld. Han steg in till henne med hufvudet tillbakakastadt, som om han nu först beträdt sitt rätta rike, där han endast behöfde befalla för att bli lydd. Hon kokade något i en kittel, och när allt var tillredt blåste hon i en pipa af ben. Rop svarade från olika håll, och skogsgångarna, som Valdemar hade tagit till lifvakt, men som alltid lågo ute på jakt, böjde grenarna åt sidan och stego fram med sina bågar och kastspjut. Gistre

Härjanson kom efterst med en liten harpa hängande på höfterna och hornet Månegarm i ett snöre öfver andra axeln. Alla satte sig med Valdemar omkring kitteln.

— Den natten, då jarlen dog — begynte Gistre — stod hornet kvarglömdt på trappsteget till hans sofstuga. Då tog jag det åt Yrsa-lill. Hon skall räcka oss det, när vi spisa hos henne på jaktdagarna. Men ännu har hon ingenting att fylla det med, herre.

— Jag skall skicka ned mjöd till er — svarade Valdemar — och skålar och fat och de präktigaste kläder åt Yrsa-lill.

Gistre tog i hans hår.

— Yrsa-lill ser på ditt mjuka gullhår, herre — sade han med en lång suck. — Mina tunga, svarta flätor skrämma henne bara. Skogen är hennes mor och skogen är din. Tag henne du. Vi skola nog viga er samman, när det blir mjöd i Månegarm. Jag har tiggt och bedt henne att följa mig bort på stigarna för alltid, men hon är rädd för mig, hon som de andra. När jag kommer i stugdörren, skrika barnen och kvinnorna ropa att min svarta kåpa är ett stulet bårtäcke... och det är min fröjd, kung Valdemar! Så skall en folkungagycklare hälsas.

Jag ville vara en lokatt hellre än en människa, bara för att få lefva i skogarna och skrämma. Sitter jag ibland och gråter, när jag ensam rör strängarna, då är det för att jag hör Yrsa-lill vid bäcken.

— Ni vallhjon, ni fria människor — sade Valdemar med armen räckt åt Yrsa-lill, som låg på knä och blåste i glöden. — Jag skulle ha varit lyckligare, om jag blifvit en af er. Hvar jag ser en trashank, som knyter handen, tror jag, att jag möter en hjälte. Jag tycker om din solbränna, Yrsa-lill, och alla de tusen många små hvassa barr i din tröja som sticka mig. Hvarför lefver jag inte med er om somrarna och ligger om vintrarna och sofver på ugnskanten!

Gistre sprang upp. Han kastade tillbaka sina bandvirade flätor, och spelande på harpan ropade han:

— Till oss hör du, Valdemar. De utstötta och förtappade behöfva en konung. De behöfva honom hos sig i de långa nätterna, då barnföderskorna skrika från skullarna och benknotorna klappra i galgarna. De behöfva en konung, som går framför dem på vägen till

helvetet. Si, nu är den konungen oss född af folkungasäd, hosianna!

Harpan fortsatte att ljuda till lekarens dystra stämma, och det blef ingen jakt den dagen.

Sedan lät Valdemar hämta från jarlagården allt, hvad han hade lofvat, och småningom blef han själf förtrogen med hvar stig. Om dagarna var Yrsa-lill fortfarande getpiga som förr, men när det led mot stjärntändningen, tvådde hon sig och prydde sig med hans gåfvor för att vänta honom. Om hon nyss stigit ut ur berget, skulle hon icke kunnat glimma af fler smycken. Men det var icke med den dräkten, hon hade tagit honom fången, och han satt tankspridd och såg på hennes drömlek med sina söljor och glaskulor.

Under tiden stod herr Svantepolk ofta och väntade uppe i jarlagårdens svalgång. Ju senare det led, dess blidare klarnade hans smala ansikte.

— Valdemar har då stannat i skogsensamheten — tänkte han — för att begrunda mina ord och under betraktelser vårda en ren och himmelsk kärlek. Säll och stor blir nu hans väg. Varsamt vill jag tala med drottningen,

så att hon får en rätt syn och vi alla kunna glädja oss. Låt gärna bli att förtro dig till mig, min unga konung. En viss beslöjad glans brukar vara rätta tecknet på pärlans äkthet.

8.

dventsfastans fridstid var kommen, och kvinnorna blefvo mörkrädda, när de skulle stöpa ljus både för jarlens graf och för julbordet. Jutta räknade med tummen dagarna framåt på runstafven ända till solhjulet, som var luciadagens märke. Hon skulle bli luciabruden, eftersom hon var den fagraste, och med gnidsten och blekt vax glättade hon i god tid en hvit skjorta, så att den blef slät och glänsande. Hon ville ibland fråga småtärnorna om Valdemar, men då blefvo läpparna stela, och hon kunde ingenting säga.

Ändtligen kom så lucianatten, årets längsta, då världen stannade i sin gång och korna talade till hvarandra med gumröster och de döda vände sig på kisthalmen. De lyste och flämtade vid källor och bäckar, där vallhjonen dränkte kattor och hällde blod i vattnet.

Vid midnatt stod Jutta hvit och utklädd. Vettskrämda satte småtärnorna på henne lingonriskronan med de nio vaxljusen, som runno och aldrig ville stå rakt. Under tiden brydde de henne med, att de snart skulle få kläda henne till verklig brud. Småningom förde de henne sedan framåt mot den kungliga sofstugan. Men de kröpo ihop omkring henne med armbågarna öfver hufvudet, rädda att till och med dörrstolparna skulle sträcka sig efter dem och sticka ett hårdt träfinger i flätorna.

Valdemar satt upprätt i bädden bredvid den sofvande drottningen med en duk om hufvudet och naken ända till täcket. Först bländades han af ljusen. Men han hade legat vaken och undrat på, om det verkligen skulle bli hon, som kom med kakorna och mjödet. Det föreföll honom med ens, att sagan i skogen hade varit en plågsam mardröm, full af trasor och ohyggliga skratt. Han bredde vänligt och broderligt ut armarna mot ljusbärerskan. Småtärnorna sköto henne framåt, men hon ville icke gå utan stred emot, fast hon kände sig stolt och nöjd öfver att han hälsade så godt på henne. Som han satt där, tyckte hon, att han liknade det vänaste beläte af frälsaren.

— Men så bjud honom då hornet — hviskade småtärnorna och lyfte upp hennes arm.

— Kan du förlåta mig! — hviskade han och böjde sig fram, så att han kunde nå hornet. — Är du ännu gramse på mig?

Hon bara skakade på hufvudet, utom sig af förlägenhet, men då begynte ljusen att vackla, och hon grep hastigt om kronan. Och så tryckte hon sig baklänges in mellan småtärnorna, till dess hon kom ända ned mot dörren. De måste gå fram och hämta hornet.

Så snart hon fick det i händerna, satte hon hälen utanför tröskeln och vände sig försiktigt om för att icke snafva i trappan.

Men sedan blef hon genast tryggare. När hon kom ned till Magnus i härbärget, satte hon sig utan att brådska på kanten af soflådan.

Han satt också vaken på sitt bolster, men han var brun och ful och mager och mötte henne med en skarp blick.

— Var konungen hemma i sin bädd? — frågade han.

Hon blossade upp, men hjälpte honom beredvilligt att stödja under hornet, medan han drack.

— Hvar annars! — svarade hon.

Magnus ryckte tillbaka armen, ty en vaxdroppe föll på den från ett af de sneda ljusen och sved häftigt. Han plockade bort vaxet, och en liten grå blåsa hade redan svällt upp.

— Det är en spådom — sade han mörkt — att när af vårt ätteblod en gång någon blir född, som älskar en vaxdroppe mer än en pärla, skall det ske stora under i den mannens eller kvinnans hjärta. Jag fruktar, jag fruktar, att det länge kommer att töfva till den stunden.

Hon satt kvar och hvilade ena handen öfver locket på hornet liksom med en önskan att få fortsätta att tala med honom. Småtärnorna blinkade åt hvarann, men han lade sig ned, vänd inåt väggen, och drog upp fårskinnsfällen öfver skuldran.

— Jungfru — sade småtärnorna — det finns också andra, som vänta på dig.

Då steg hon upp, fast det syntes, att hon hade något på hjärtat och helst skulle ha stannat ännu en stund.

Hon följde dem utefter bänkraderna, där det ibland låg ända till två eller tre män i samma bädd. De reste sig, plirade mot det strålande ljushelgonet och fingo sin kakbit och

sin klunk. Sedan kröpo de lika hastigt ned igen, ty det rådde en fruktansvärd köld.

När hon blef färdig med de sista, lyfte småtärnorna af henne kronan och gingo bort med den för att ställa den på julbordet. De andra fortsatte att leda henne framåt sjungande. Men sången gick oupphörligt sönder och de skrattade och smusslade, ty nu kom det betydelsefullaste, som de hela natten hade längtat efter men också fruktade mest.

De ledde henne öfver gårdsvallen till bryggstugan. Där ställde de upp sig i en vid ring och smällde i händerna.

Dörren var halföppen. Den vigaste klättrade upp på det låga taket och ryckte halmen ur ljusöppningen. Det var alldeles skumt omkring dem och ännu mörkare inne i bryggstugan. Där syntes ingenting, hvarken fat eller spann. Endast det nyss färdigbryggda julmjödet blänkte i sitt kar som en rund stålsköld. Hvems ansikte skulle de nu få se, när de gingo in och böjde sig öfver karet? Hvilka syner sutto hopkrupna i mörkret under mjödskummet och väntade på att få visa sig i framtidens töckniga ljus? Var det bredaxlade kämpar eller rödkindade svenner? Eller var det kanske tandlösa

och skalliga gubbar, som belåtet grinade mot sina blifvande stackars kärestor? Hvem kunde råda öfver kommande öden, hvem visste något!

Jutta gick in först. Hon lyfte slöjan åt båda sidorna och lutade sig framåt öfver den spåkraftiga vätskan.

När hon sträckte sig för långt fram, skymde hon de speglande stjärnorna och drog sig tillbaka. O, hur saliga och klara tindrade de icke på fästet!

Bläddror susade hela tiden på ytan och blänkte till, när de sprungo sönder. De två största lågo länge kvar och simmade omkring lika skinande som de ögon, den kyska Lucia beröfvade sig själf och bar till sin älskade för att de ej längre skulle plåga honom med längtan. Men när Jutta försökte att se in i dem, spottade de ett kallt stänk på hennes haka som onda andar och försvunno. Hon tyckte, att mjödet kvällde upp från bottenlösa djup, att hon blef yr och föll framstupa genom hisnande hålor ända ned i det svarta källsprångets vidaste grottor, där det tillkommande virrade fram ur de ilande bubblorna. Hon kände, hur tänder beto sig fast i hennes kinder och gnisslade, att hon skulle vissna och bli skrynklig med

ådrorna utanpå huden och krokiga naglar. Men det visste hon förut, och det brydde hon sig nu icke om. Hon hörde, hur hennes egen likkista blef igenspikad om henne. Men det skulle dröja länge till dess, och hvad hon ville veta, det var bara, att kistan icke var hvit, att det icke var en gammal jungfru, som svennerna buro till grafven. Betydelselöst aflägset blef allt för henne utom den fråga, som hviskade ur hvart pulsslag. Hvem skall jag få älska? Det var lifvet, det var det enda, som hon kunde tänka på. Hvar bodde han, hvarifrån skulle han komma? Och hade han ett godt leende? Allt jungfruligt och oskyldigt i hennes väsen jublade den okände till mötes som harpspel, allt vackert och ömt, allt, som hon hade drömt om lycka och om ära inför människor. Nu såg hon, nu såg hon! Var det icke ett ansikte, som långsamt började att klarna fram?

Småtärnorna fortsatte hela tiden utanför dörren sin sång till Lucia, som hjälpte i barnsnöd och kärlek, och i somliga verser kallade de henne Ljusfreyja. För hvart ord slogo de ihop händerna, först öfver hufvudet och sedan framför bröstet. De hackade tänder, och de darrande rösterna föllo i sär skärande och

hvasst som tappade glasskärfvor. Än var det den ena, som kom af sig, än var det den andra, som blef efter. Slutligen förlorade de alldeles tråden och stodo bara och storskrattade. Det klang vida omkring i den ödsliga natten. Då försökte de skickligaste att leda de andras sång, och så måste de på nytt taga om alltihop från början igen:

— Säg, säg,
hvem ger mig fingerguld?
Säg, säg,
hvems famn skall jag sofva i,
hvems barn skall jag bära?
Säg...

— Hvarför sjunger du inte med, Jutta? — frågade en röst, och åter brast sången sönder. — Hvarför svarar du inte, jungfru?

De blefvo rädda och sträckte sig in genom dörren. De sågo, att hon icke längre skymde karet, utan att mjödet åter fritt speglade ljusöppningen i taket.

En af de äldre vågade sig ett par steg framåt och trefvade i mörkret. Hon stötte mot kittlar och bänkar. Slutligen hejdade hon sig.

— Hvad har då skett? — utropade hon.

— Jungfrun ligger afsvimmad på marken. Men hon håller ännu så hårdt om kanten på karet, att jag knappt kan böja upp fingrarna.

En kväfd och grumlad snyftning svarade henne. De andra hörde, hur hon sköt undan en bänk och hjälpte Jutta att komma till sig själf igen och resa sig.

— Hur länge har jag legat så? — hviskade den svaga stämman.

— Några ögonblick på sin höjd, kära jungfru. Alldeles nyss kunde vi tydligt ännu se dig mot det blänkande mjödet.

— Det hade varit bättre, om ni aldrig väckt mig. Finns det då ingen barmhärtighet bland människor, om det också ingen finns i himmelen!

— Men så berätta då? Hvad har du sett, som kunnat så förskräcka dig?

Jutta vacklade ut genom dörren med den andras arm om sitt lif. Alla ville de taga i henne och hjälpa henne, och de kände, att hon var isande kall.

— Jag måste genast tala med hertigen — stammade hon.

Men då släppte de henne igen, och det blef åter samma yra sorl.

— Hertigen, kittelbotaren... Var det då

honom du såg? Han, som är så svart och ful!

De ryckte ordet från hvarann och skrattade öfver hvarandras axel, så att snart ingen längre kunde höra någon annan än sig själf.

— Men jungfru... Så betänk då, att han i alla fall är en ridderlig kämpe. Torka du tårarna... Vi småflugor våga minsann inte surra omkring en sådan storherre... Men har du fått en sådan brådska att genast komma till honom? Inte går det an, kära jungfru.

— Det är inte, som ni tro — svarade hon. — Ni taga alldeles fel. Men han vet mycket, han förstår mycket. Ingen klerk är kunnigare än han. Jag måste tala med en man, inte med en kvinna. Och då finns det ingen rättrådigare.

Småtärnorna voro alltför ifriga att själfva få se sin tillkommande för att vilja strida med henne, utan de skyndade sig på nytt att ställa upp sig i ring.

— Männen ha redan klädt på sig och gått till morgonvarden — sade de. — I natt dukas den ju tidigt, och vi hörde dem nyss på gårdsvallen... Men gå du och se efter. Hertigen brukar visst inte trifvas rätt väl vid kungsbordet utan kommer gärna så sent som möjligt.

Handklappningen och sången begynte igen. Hon hörde den glada leken bakom sig, medan hon gick till härbärget.

Magnus stod ensam vid elden, insvept i den långa sorgkappan.

— Månne det redan är tid att rida till mässan? — frågade han och såg upp. — I natt gal ingen hane.

— Vi kvinnor ha varit nere och sett i julmjödet — svarade hon utan att akta på hans fråga. — Du är en lärd herre, Magnus. Ofta har jag känt lust att tala med dig, och nu är jag kommen. Gif mig nu också ett ärligt svar. Kan det verkligen betyda något, om man tycker sig se ett ansikte i karet?

Först kände han knappt igen henne, så blek hade hon blifvit, och nu då inga ljus brunno, kom den hvita skjortan henne att likna ett andeväsen.

— Man ser den, som man mest har i tankarna. Därför kan det betyda ganska mycket. Det bräcker upp hjärtat som ett äpple, och kärnorna falla i handen.

Han slog kappan åt sidan och värmde händerna öfver elden. På det sättet stod han en stund och tycktes vilja tvinga sig att ej säga

något vidare. Hastigt tog han ett par tre steg framåt och stannade framför henne med genomborrande ögon.

— Stackars, stackars barn — hviskade han. — Du, som var ämnad till drottninglycka och en blid ålderdom! Var det honom du såg?

— Hvem? Jag har ingenting sagt.

— Hvem, frågar du. Liksom såge jag inte själf också just samma man både dag och natt! Jag må blunda, jag må sofva, ändå ser jag honom.

— Du?

— Det, som lockar mest, det ser man antingen man så vill eller inte. Du ser honom, som han satt nyss, när du kom i din ljusglans. Jag ser honom med gullkronan på hufvudet.

Han grep fatt om hennes arm och skakade den utan att vilja släppa sitt tag.

— Misstror du mig också, du som de andra?

— Då stode jag inte här godvilligt.

— Nej, gå inte ifrån mig. Du är oskyldig och ung. Bara till en sådan människa kan jag tala. De andra skulle korsa sig — och förråda mig. Vi äro i samma nöd, du och jag. Vi ha ingen att förtro oss till. Bara till hvar-

ann. Du, som inte vet af ondt, du skall höra mig. Det var en välsignad stund, då du kom. Jag kan inte längre tiga. Jag måste tala till ett lefvande väsen, som kan höra, inte bara till väggar och tak. Jag kan inte längre hålla orden tillbaka. Håll fast ormar! Krama, nyp, krossa — ändå rinna de ut mellan fingrarna! Det enda, som stannar, det är deras bett. Heliga moder, har jag då blifvit till sådan smuts!

Han talade upprördt och fort, men när hon såg den starka mannen så söndersliten, blef hon själf lugnare. En känsla af medlidande lockade henne att vänligt och barnsligt se upp mot honom. Det föreföll henne naturligt och riktigt, att han sökte ett ögonblicks lisa just hos henne, fast hon icke fick någon mening i hans ord. Han hade ju sagt, att de båda befunno sig i samma nöd. Hon tyckte, att det var på en gång både osant och sant.

— Hvad ondt har då Valdemar gjort dig? — frågade hon osäkert.

— Vet du, hvad det är att vilja bära en skinande rustning, när hundra fingrar så länge smyga sig öfver den för att känna efter rostfläckar, att den till sist inte längre är blank? Det är misstro i hvart handslag, som jag får,

hvar hälsning. Den misstron vållar, att jag till sist blir den värd. Vet du, hvad det är att få gå overksam för en dåres skull. Jag säger en dåre — inte en elak, som lägger gift i mjölken åt sina hundar och skär öronen af sina hästar, utan en tio gånger farligare, en godhjärtad och solögd dåre, som vill alla väl, sig själf också. Han begår dårskaper med ett så segervisst leende, att vi andra nära nog måste fråga, om det är vi, som äro dårarna... Men tyst! Är det någon, som lyss på oss?

— Det är bara ekarna som rassla mot taket.

— Du har rätt. Jag borde ha känt igen det ljudet, det enda svar, som natten brukar gifva mig, när jag ligger vaken och talar till de tomma väggarna... Knappt ha några höstdagar gått efter jarlens död, knappt ett sextal veckor, och redan är förvirringen här. Bönderna betala inte sin afrad, prästerna utfå inte sin tionde, och jag får inte lagfästa hälsosamma straff. Till allt svarar Valdemar: Benåda, benåda; i mitt land äro alla fria! Hvar hans röda mantel fladdrar förbi, upphör det allvar, som väl ändå borde råda, där husbonden nyss låg på bår. Och då vaknar och gnager här inne i bröstet det gamla onda, som jag försökt att

skyla och läka med gärningar och inte själf tro på. Det har jag försökt ända sedan jag var ett litet barn. Ack, inte heller då kunde jag någonsin vara glad. Du är ung, du. Jag har aldrig varit det. Föddes här inte tusen och så tusen igen, somliga nere i fattigdomen, somliga uppe i lyckan? Men mot en enda var Gud så huld och så grym, att han lät honom födas en knapp lillfingersbredd nedanför toppen, nedanför den högsta lyckan och härligheten. Hvad vet du om kval, lögn och lumpna kval — och de äro de enda, som ingen står ut med att bära! Eller har du känt den afund, som förvandlar själfva solen på himlahvalfvet till en mögelfläck och kommer den bästa mat att äckla på tungan? Skäms, barn, att stå kvar här och inandas en sådan vämjelse. Gå med din jungfrudom till konungen. Allt är hans. Åt honom fagra ord. Hvad han än finner på, svarar folket bara: Vår gode konung! Han väntar på sin unga fränka. Gå nu, men torka först öfver läpparna med ärmen, efter du så länge har stått och talat med mig. Han kunde annars tycka, att du har fått en okysk smak. Det kunde misshaga konungen... Eller har han vant dig, att du skall smekas först, innan du går

din väg? Ånej, den syrliga äppellukten från ett så ungt väsen har alltid plågat mig. Det är bäst, att du går.

Hon hade ryckt upp den stickade vanten ur gördeln. Ibland snodde och kramade hon den och ibland slog hon med den på kjorteln.

— Gå skall jag nog — svarade hon, fast hon hvart ögonblick, fruktade att falla raklång på marken liksom nyss vid mjödkaret. — Gå skall jag nog, Magnus, men inte till din broder.

— Det ena först, det andra sedan. Allra först skall du gå in i salen. Och till hvar och en, som du får med dig i en vrå, skall du säga: Vakta er för hertigen, nu vet jag hurudan han är. Vakta er!... Gör mig den välgärningen, och du skall nästa natt sofva godt. Frälsad skall jag känna mig från den stund, jag blir förrådd och släpad ut och pinad till att ropa högt, högt för alla: Ja, jag är falsk, falsk i brodersvänskap, falsk och smygande i mina raka och stolta steg... Hur kan världen ändå hänga hop med så mycken falskhet bakom de fasta handslagen... ty lika falska äro de andra? Ärliga äro bara de solögda dårarna.

— Du talar för högt — hviskade hon och

drog om sig armarna, som under hårda slag. Men då höjde han rösten ännu mer.

— För några aftnar sedan såg jag Valdemar krypa ut mellan spjälorna i svalgången med vänstra skon sönderrifven och klättra ned. Jag visste, att i en skogslada satt en vallkulla och väntade på honom, utklädd i dyrbara kläder och med ett litet hof af drickande skogsmän. Är detta landets husbonde? frågade jag. Valdemar, i ett sådant läge hoppas jag slippa att någonsin behöfva visa mig. Men hvad svarade då Valdemar? Därtill har du inte mod, broder, sade han... Nu tror jag att jag fick färg i dina kinder, fränka. Din mun står öppen, som om du talade stora ord, men du säger ingenting. Och dina ögon krympa ihop och bli alldeles röda. Skynda dig nu härifrån! Ungdomen tänker inte på annat än det, som är okyskt, men det okyska är mig emot. Hvar sitter då detta ständiga begär, i blodet eller baktill i hufvudet som en snurra af gnistor? Jag vill att mina tankar skola vara hvita och snygga som nytvättadt garn. Jag vantrifs i unga kvinnors sällskap. De kunna inte se på en man utan att undra, hur han passar till brudgum. Rör mig inte, fränka, släpp mig!

För ett ögonblicks lindring har jag stått här och förödt din själs oskuld. De kroppsliga spillrorna lämnar jag åt konungen.

Hon vek baklänges ifrån honom, halfkväfd af gråt.

— Hur vågar du, hertig? Aldrig har någon talat till mig som du! Gud hjälpe mig att snart komma bort från Folkungarna!

— Tag det inte så illa. Bara inga tårar. Jag trodde, att jag var en höfvisk man, som förstod att skicka sig inför en ädel jungfru. Men inte heller det var sant. Jag vet inte, hvad jag har sagt. Jag vet bara, att jag höll på att kväfvas och att jag andades in lif, när jag fick kasta allt ondt ifrån mig i en ren luft, där det inte kunde fortsätta att lefva. Stackars lilla hvita fjäril, hur kom du hit in i folkunganästet? Ingenting ondt får ske dig. Visst måste du härifrån. Inte en dag längre får du stanna. Jag skall hjälpa dig, jag skall... Men vi äro oförsiktiga, Jutta. Nu hör jag något annat än rasslet af ekarna.

Sporrar klingade på tröskeln, och herr Svantepolk stötte snön af fötterna och steg in. Bakom honom slingrade sig en lång rad af bloss öfver fältet bort mot den upplysta kyrkan.

— Måltiden är slut — begynte han med en förbryllad blick på Jutta. — Det är tid att rida till mässan.

— Vi ha haft ett allvarligt samtal, jungfrun och jag — svarade Magnus — och nog märker jag, att hon ännu är vred på mig.

Jutta betänkte sig. Så blef hon lugnare och drog på sig vantarna.

— Mycket har jag inte förstått af det, som du sagt — svarade hon ännu en smula tvekande. — Inte heller kan jag mena, att en riddare får tala så som du nyss. Men vred på dig? Nej, Magnus, jag är uppriktigare din vän, nu då jag går, än då jag kom.

— Så fick jag då ändtligen en gång ett hjärteord! — utbrast han och strök i luften öfver hennes hufvud. — Det måste barnaläppar därtill. Nu är jag stark, nu är jag trygg igen. Hör på, herr Svantepolk! Jungfrun måste härifrån.

Herr Svantepolks milda och irrande ögon ljusnade.

— Klokt sagdt, riddare. Det har länge varit min tanke. Jungfrun måste härifrån, långt härifrån, måste i kloster, så att kärleken på ömse håll kan få fortsätta att brinna med den rätta

klara lågan. Ack, hvad lifvets vår är rosig med all sin kärlek! Och den kan lefva, riddare, den kan lefva ännu under ett hvitt hår som mitt.

Magnus rynkade pannan.

— Men Valdemar — svarade han afbrytande — hvad skall han säga? I nödfall få vi föra bort jungfrun på hästryggen i lönn. Vi skola rädda dig, kära, älskliga barn. Men först gäller det att bygga en klok plan. Det blir vår sak, herr Svantepolk. Jag förstår, att jungfrun nu längtar till mässan och de sköna och heliga sångerna.

9.

Fast döden var i huset, tog julstöket ut sin rätt med ett stimmande af röster som öfver en myr, där flyttfåglarna hålla på att samlas. Sjutton baner blefvo uppsatta i salen. Från takbjälkarna hängde kransar med ljus, och väggarna blådrogos med bonader, på hvilka Birger Jarls snäckor styrde fram öfver hafvets krusningar med korsfanor och spjutbärande manskap.

Allra sist dukades julbordet. Utefter yttersidan uppradades husets dyrgripar och minnen. Där blänkte den bägare, som Snorre Sturlasson hade förärat lagman Eskil, jarlens frände. Ännu fylldes den hvar julnatt med mjöd för att till den isländska skaldens hågkomst räckas åt den bästa sångaren. Där stod den simpla tennskål, ur hvilken Birger Brosa en afton bespisat en landsflyktig och trasig skogsgångare, som sedan blef

Norges konung och hette Sverre. Och mellan de enkla, af tiden ofta anfrätta minneskleno-derna glittrade kannor och skrin och guldkronor med pärlor och stenar.

Men nu blef det muntert på gårdsvallen, ty kvinnorna kommo med julbaket. De strödde mjöl i luften för att skänka jorden fruktsamhet och omfamnade träden. När de blefvo synliga i dörren, fylldes den vida salen af mjölskyar och kryddlukt. Till och med drottningen hade förkläde och uppkaflade ärmar. På ett bräde bar hon framför sig den solrunda såkakan, som sedan skulle gömmas i kornkätten och vid såningstiden klyfvas med plogbladet. — Sol, sol, lys på oss för Guds kärleks skull! — sjöng hon och satte såkakan midterst på bordet, ty den var det heligaste skådebrödet och bakad med mjöd och månbelyst rimfrost till god års-växt. Men när blef det icke god årsväxt på det rika Bjälbo?

Under tiden byggde de andra kvinnorna hela små tempel af bakverk som voro prof på deras olika skicklighet och ofta hälsades med ihållande bifall af männen. Offergalten, som svearna fordom blotade under dyster sång, svällde rund och degig på sina korta ben, och

den sturska och strittande hanen, som Jorgrimes döttrar tillbådo med pannan mot ljungen, stack upp sina två rödfärgade fjädrar ur en ring af andra mindre bullar, som föreställde hönor och kycklingar. Men under bordet sattes ett fat med mat åt de döda. Allt hade genom åldrarna följt Folkungarna och förändrats med dem och hörde ihop med dem liksom deras kläder. Vandrare och andra främlingar, som i mängd samlades nere vid dörren, hade mycket att se på och fråga om.

Men Jutta var oglad, och hon kände, att konungen icke tog sin blick från henne. Han gick midt i kvinnoflocken, där han trifdes bäst. De ystra Algotssönerna och andra unga karlar klättrade däremot upp på taket och lade sig kring rököppningen med långa spön för att taga mot julbocken.

Han lät heller icke vänta på sig utan kom snart inlunkande och stångade kvinnorna i knävecken, så att de satte sig med en duns i halmen. Öfver ögonen hade han en blodfläckad bindel till tecken, att han var blindad liksom hela jorden under midvintermörkret. Men han såg ändå rätt bra genom gapet på den skråpuk, som var bunden öfver hufvudet. Han liknade också sna-

rare ett vilddjur än en bock. Ibland stack en röd hand fram mellan de förfärliga huggtänderna som en tunga och räckte färska godter åt drottningen eller den, som han annars särskildt ville gynna. Ju drumligare han betedde sig, dess oftare flög det tysta, snabba folkungaleendet utefter bordsraderna, där de äldre redan hade bänkat sig. När han slutligen reste sig på bakbenen och rent ut beskyllde de vackra bagerskorna för de otillbörligaste saker, skrattade den saktmodiga drottningen, så att hon måste torka sig i ögonvrån. Men så tog han ett stångande språng fram mot konungen och öppnade på käftarna och hviskade:

— Herre, var på din vakt! De tänka stjäla från dig det käraste du äger.

Valdemar böjde sig öfver honom.

— Fort, fort, säg ut! Hvad menar du?

Lekarens hand kom återigen ut ur gapet, men försiktigt och hastigt.

— Här har du min julgåfva. Göm den raskt! På den kan allt bero.

Valdemar kände, att han fick något tungt och kallt mellan fingrarna, och det slamrade, när han stack det under manteln. Han ville fråga något, men bocken rullade utåt golfvet,

träffad af väl tjugu spön från rököppningen i taket. Där uppe lågo männen och försökte att stöta omkull honom, och så ofta det lyckades, upphäfde de ett skri. Det snögade starkt. Ibland måste de resa på sig och skaka af snön, som då föll i stora tappar ned öfver kvinnorna. Men de voro glada däråt, ty det betydde, att de skulle bli fruktsamma och få många barn.

Till sist blefvo männen så heta, att de hissade sig ned för att bättre komma åt bocken. De började att sticka och slå honom med sina spön, så att det svor och vrålade under pälsen.

Valdemar granskade därvid under sin mantel den besynnerliga gåfvan och fann, att det var en järnring med stallnycklarna.

Genast, utan att han behöfde höra något mer, vaknade en aning hos honom. Men hvarför kom man då icke öppet och frågade honom, om Jutta fick resa? Därför att man på förhand gissade hans svar och ville föra bort henne i smyg. Nej, det skulle icke få ske. Aldrig hade han funnit henne mer intagande, mer nödvändig att ha i sin närhet än just nu, då han fick upp ögonen för att hon snart kunde vara borta. Med förskräckelse såg han, att kvinnorna togo sina korgar och bräden för att åter

begifva sig ut och gå till julbadet. Och dit kunde ändå ingen man få följa dem. Jutta var den sista, som gick. Han sträckte ut handen efter henne. Men för att hastigt gifva sin åtbörd en annan mening, vände han sig inåt den larmande salen, där bocken halft ihjälslagen låg i halmen.

— Håll upp, jag tål inte att se blod! — sade han.

— Få vi inte efter gammalt godt bruk piska karlen ur pälsen? — undrade männen och sänkte sina spön. — Det är ju bara en lekare.

— Trotsa inte mina önskningar alltför mycket — svarade han och hjälpte själf den hopkrupna stackaren på fötterna.

— Den här gången fick jag för mycket — stönade Gistre under sin förklädnad. — Men du är god, du har hjärta, herre. Nog är jag en förtappad usling, men för dig kunde jag gå i döden... Du har väl nyckelknippan?

— Jag har.

— Låt inte kvinnorna stanna för länge i badet.

— Hvad kan jag göra däråt?

— Husbonden kan, hvad han vill.

En sådan oro öfverföll Valdemar, att han

ej längre kunde dölja den, och han hörde icke, hur hårdt han själf talade. Han hörde bara ur det orediga sorlet, att herr Svantepolk kom in och ordade om en försvunnen nyckelknippa och om att hästarna måste ha rikligt med foder på julnatten.

Kvinnorna hade emellertid brådtom att hinna öfver den mörka gårdsvallen och stänga in sig i badstugan. Det var de äldre, som skulle två sig först. De kastade af sig kläderna och klättrade upp på de heta lafvarna, under det att de yngre buro fram vattnet. En nästan ogenomtränglig imma fyllde rummet. Där den delade sig, syntes magra ryggar och gropiga halsar — förvissnade somrar, som snabbt höljdes i barmhärtigt töcken. Högt uppe under taket sträckte sig ibland ur skyarna en brun arm efter en kruka, som hade för i natt till och med rymderna befolkats af brinnande och försmäktande osaliga. Det forsade och stänkte, pallar gnisslade mot golfvet, upphettade stenar begjötos med vatten och fräste, och vid pannmuren sjöd det och dånade. Drottningen satt på en bänk midt i rummet, och Jutta höll på att häkta upp hennes smycken.

— Mycket kär borde du ännu vara för din

herre, efter du är så fager — sade Jutta och lyfte halsbandet öfver hennes hufvud. — Jag vet knappast, om jag skall gifva priset åt dina axlar eller åt dina händer, som i afton äro så mjuka och hvita af mjölet.

— Jag är kanske inte den jag borde vara för honom — svarade drottningen. — Men hvarför går du själf så modlös och hågsjuk, när alla äro glada?

— Syster — sade hon efter att en stund ha stått och flyttat bärnstenspärlorna som kulor på ett radband — jag längtar hem igen till mitt land.

Drottningen smålog vänligt och strök henne om den fuktiga kinden.

— Börjar du också att sörja dig blek för Valdemars skull? Snart finns här visst inte en kvinna, gammal eller ung, som inte sitter och ser efter honom med rödgråtna ögon.

— Och därom talar du så lugnt?

— Så stolt kan du säga. Jag förstår er alla så väl. Och inte kan jag missunna Valdemar något... Jag är törstig, syster. Räck mig ett horn mungått.

Jutta gick bort till karet och fyllde ett horn åt drottningen, men hon drack bara helt litet.

— Ett dåligt skött badöl — sade hon. — Det har stått här inne och blifvit varmt. Småtärnorna skulle ha lagt is i det. Hjälp mig nu af med skorna, och le mot mig som förr. Du har redan blifvit så mycket för Valdemar, att hans glädje skulle vara borta den dag han inte längre hade dig i sin närhet. Var glad däråt.

— Jag vill inte stanna i folkunganästet, jag vill inte.

Drottningen lyfte foten i hennes knä.

— Och jag säger dig, Jutta, att blefve Valdemar lyckligare med dig, skulle jag svälja min skam och afstå min rätt, om kyrkan det tilläte. Så uppriktigt önskar jag honom all timlig lycka. Nu är det omöjligt. Kyrkan tilllåter ingen att taga sin hustrussyster. Det medför fredlöshet intill döden och straff i evigheten... Men vänta, Jutta! Hvad är det för bultande på dörren? Bommen är väl försatt?

Rop och buller hördes, och det lät som ett handgemäng. Det bultade häftigt och ihållande med något, som klingade som järn.

— Låt upp, låt upp. Jag befaller det! — ropade en röst.

Det var Valdemars, men på samma gång hördes hertigens stämma djup och darrande.

— Den man, som bryter sig in i kvinnornas bad, slutar med att också tränga sig väpnad in i kyrkorna. För honom finns inte sed och helgd. Det är inte längre min broder, som står framför mig. Det är en vettvilling.

— Inte så strängt, hertig — medlade herr Svantepolks mjuka flöjtröst. — En förälskad blir alltid en vettvilling inför den kloka och kalla. Och du, Valdemar, tro mig! När jungfrun väl är i kloster, skall lyckans sångfågel bygga bo i era hjärtan. Nunnedoket, det är kärlekens bästa brudelin.

— Ni ämna föra bort jungfrun, medan hon låtsas att taga julbadet — ropade Valdemar med larmande vrede. — Ni tro mig blindare än jag är. Jag vet allt. Kanske håller hon där inne på att kläda sig till färden. Eller har hon redan smugit sig ut? Så sant jag lefver, hon skall stanna! Låt upp, kvinnor, låt upp!

Nyckelknippan dundrade på dörren, och de solstungna trästyckena begynte att falla sönder. Först var det bara ett, som gaf efter, sedan ännu ett. Men slutligen blef hålet så stort, att han kunde sticka in hufvudet i den hvit-

immiga badstugan och räcka sig ned till bommen. De andra männen — några af dem hade förglömt sig ända till att draga sina svärd — vände sig bort för att icke fläcka sin heder med att ha stirrat in i kvinnornas bad. Uppe på lafvarna gömde sig de förvissnade somrarna i sina skyar, och suset från pannmuren öfverröstades af gummornas rop och förbannelser.

Valdemar såg ingenting annat än Jutta. Han gick rakt fram till henne och grep henne så besinningslöst om handlofven, att hon snyftade till. Utan förklaringar ryckte han henne med sig och ledde henne till salen och ända upp i högsätet. Hon satt hopsjunken och med händerna knäppta. Fast drottningen snart kom och satte sig på andra sidan om Valdemar, kände hon sig lika ensam.

— Arma Jutta, hvart har du kommit, är det till onda andar? — tänkte hon och sköt ifrån sig det första fatet, ty det var rågadt med något, som såg ut som afhuggna händer med bortbrutna naglar. Det var björnramar. Men hon hade aldrig förr sett en sådan rätt, och hennes skygga blick följde fatet, där det gungade fram utefter folkungabänken. De rödhåriga togo ymnigt för sig af hvart fat, men

de svarthåriga glömde oftast att äta för att hviska och skryta eller göra upp listiga köp och byten. Alla tyckte om pälsverk och skarlakansmantlar, och de sutto där som lapphöfdingar och lappkvinnor i en jättelik kåta. Den likheten hade de ännu med Ingrid Ulfva. Deras ögon runno i den stickande röken, pannguldet glimmade, och ögonhvitorna och det snabba leendet blänkte ännu hvitare i de sotiga ansiktena. Småningom föll sotet som en mörk snö också öfver dyrbarheterna på bordet.

Men nu blef fullet inburet, och tjugu harpor begynte spela. Harpbruset fyllde salen och alla hjärtan. De onda blefvo goda, de svaga starka, och ingen tänkte längre på att hviska med grannen. Gistre Härjanson, som hade befriat sig från sin bockhamn, steg fram till härdkanten, storväxt, blek, aldrig älskad, alltid fruktad. Åhörarna lyddes icke på honom för att skratta, som omkring andra lekare, utan för att rysa. Dockorna, som han bar i snöret öfver bröstet, trädde han upp på fingrarna, och sjungande lät han dem så tala till hvarann. Djäfvulsdockan och den blodiga mördardockan räckte hvarann genast handen, men där funnos inga ängelsdockor och inga skyddshelgon utom

Sankta Gertrud, som kom för att hämta de döda till sin dystra boning. Leken föreställde en strid mellan djäfvulsdockan och en ung gosse, som ovetande råkat bada sig i en helig källa och därför blef dömd att dräpas.

Slutligen tystnade både Gistre och harporna, och han vände sig mot högsätet.

— Har jag lekt till ditt behag, herre — sade han — så låt mig nu få min sångarlön ur Snorre Sturlassons bägare.

Valdemar hängde nyckelknippan på bänkstolpen och föll i tankar.

— Förunderligt, förunderligt! — mumlade han. — Allt hvad ni lekare sjunga om, allt som rör oss till medlidande, allt som människorna strida om, det är människofunder. Om de med ens strökes bort, då hade du ingenting att sjunga om. Då hade vi ingenting att gråta öfver. Då bodde vi i paradiset, lekare.

— Kanske, herre.

Hvar sena darrade i den hand, som Valdemar hade lagt på bänkknappen. Det var som hade femtio år plötsligt ilat förbi öfver taköppningen och kastat sin aska på hans ansikte i förtidiga veck och fåror. Han satt böjd som en gammal man.

— Då bodde vi i paradiset — upprepade han trött, men på samma gång ljungade det till ur ögonen, så att han liknade sin fader jarlen. — I afton får du inte sångarpriset. Människorna kalla en källa helig, och därför måste en gosse dö... Med människofunder sarga vi hvarann. Men när sågo ni en Folkunge efterskänka något, som han åtrådde? Res dig upp, hertig, nu är det till dig jag talar! Fortare, litet ödmjukare! Böj på hufvudet, karl! Du står inför din äldre broder, din herre. Ännu mer! Nå, svara mig nu, du som är mångkunnig: hur stort värde sätter du på människofunder?

Hertigen hade rest sig och flyttade på ljuset för att bättre kunna se brodern. Han betraktade honom stelt och drog kappan en smula om sig.

— Hur vill du, att människorna skola kunna bygga sin värld annat än af människofunder? Till och med de evigaste sanningar måste från deras mun låta som människofunder.

Valdemars blick irrade öfver honom utan ro.

— Så får jag också taga hjälpen från människofunder. Än ligger järnet från Stålberget onyttjadt kvar på kyrkvallen. Broder, än kan jag låta smida två fjättrar.

— Också jag kan det... älskade broder.

— Harporna! För all barmhärtighets skull, harporna! — ropade de svarthåriga Folkungarna, och guldsöljorna ringde mot bordskanten.

Då brusade åter harpspelet, och öfver facklorna och den flammande härden tindrade stjärnorna. Småtärnorna stodo vid dörren hand i hand i en lång rad, nyfikna att öfvertyga sig om, hur det såg ut där ute i julnatten. Några menade sig tydligt se, att de döda redan hade lyft på grafstenarna och tändt mässljusen innanför kyrkfönstren. De tänkte på alla, som de själfva förr i lifvet haft bekantskap med, leksystrar, som de hade trifts med, ungersvenner, som de hade fått fästegåfvor af, och många gamla, som de aldrig hade gjort annat än förtret. Stundvis tyckte de, att de döda stodo midt ibland dem, ännu mer lefvande än de lefvande, bara oändligt mycket förnämare och vackrare och med ett hvitt sken omkring sig. Men nästa stund mindes de dem, som de hade sett dem den sista gången, märkta af förgängelsen, och de kommo ihåg, att snart skulle andra småtärnor stå och tänka på dem själfva på samma sätt. Och så skulle det gå år efter år, ända till dess ingen längre visste, att de hade

funnits till. De släppte hvarandras händer och smögo sig in igen utmed väggbonaderna.

De sista nätternas af julbestyr fyllda vaka gjorde dock småningom sin verkan. Det var vid pass två hundra människor i salen, men till sist sutto alla askgrå och tysta. Ingen visste riktigt, om han halfsof eller var vaken. Fast det ännu var långt till ottesången, vågade ingen bli ensam. Icke ens Magnus fann sin vanliga trefnad i det öde härbärget utan stannade hellre vid det orörda hornet.

Valdemar forskade grubblande i stjärnorna öfver elden, och hans ögon upplystes af en klar fjärrsynthet, så att han såg ända ned till Rom, där den helige fadren låg försänkt i bön. Hvar han stannade, träffade han människor, som plågade och plågades och som svarade honom att de icke förtjänade bättre. På galgbackarna flydde häxkarlar och besvärjare med händerna öfver hatten, för att den icke skulle blåsa ifrån dem. I borgstugorna stodo röfvade kvinnor och kokade gift åt sina herrar. Men framför hvart kors vid vägen knäböjde riddare och munkar och tiggare och spetälska och snyftade: Du, som led för oss, arma plågade människor, gif oss friden, friden! Och då klättrade

som på hån benrangel ur groparna på kyrkogården och satte sig att rida på klockorna. För hvart timslag under deras knogar blef det rörelse och förskräckelse bland brynjorna och trasorna. Och de sofvande sprutto upp från sänghalmen och stammade: Inte så fort med timmarna, inte så brådt mot det oundvikliga! Är då detta friden, som vi bedja om? — Liklukten och rökelsen voro nära att kväfva honom, och han snubblade in i benhus, där djäflarna höllo på att slita upp de förtappades bröst och rycka ut de inälfvor, som tillhörde dem. De hade grå trynen och liknade ödlor, där de tuggade på hjärtan och njurar, som redan i lifvet varit förruttnade och nu fyllde dem med ett sådant välbehag, att deras ryggar gingo i vågor. Och han såg sin egen kropp ligga afklädd och blå under deras klor.

Hans mantelsnibb hade stramande fastnat om bänkstolpen, som ville en osynlig makt draga ned honom ur högsätet. Ord, som annars sällan brukade trifvas på hans tunga, växte fram naturligt och sakta, och han knäppte händerna och hviskade:

— Kristus min frälsare, hvarför slår du mig med en [illegible]lan fasa?.

10.

nnandag jul, Staffansdagen, skulle häst-arna svettridas, innan man slog åder och lät deras blod spruta som i hästgudens tid. Valdemar stod med nyckelknippan i stalldörren bredvid bänken med knifvarna och räknade misstänksamt de återvändande springarna. Hvitrimmade som träden kommo de i backen, och de långa skuggorna af deras ben ringlade utefter vägen. Det var det friskaste och rosigaste morgonväder, och djur och människor andades lätt och blefvo glada.

På en sådan morgon måste det bli en vild ridt. Valdemar hade räknat två och sextio hästar, då de släpptes ut, men han märkte, att det icke nu på långt när var så många i den återvändande flocken. Han kastade ifrån sig den hindrande manteln på golfvet framför spiltorna och skyndade upp mot svalgången,

där Folkungarna stodo i sina pälsar. Han såg, att Jutta icke längre var kvar bland dem och att också hertigen och herr Svantepolk och flera af de danska småtärnorna voro försvunna. Då han frågade därom, begynte Folkungarna att huttra och stampa och ingen visste besked. Med växande oro ilade han genom tomma sofstugor och härbärgen och ropade utan att få svar.

Slutligen sprang han ut på fältet, där några stallsvenner ännu tumlade sina hästar, men det dröjde innan han kunde hinna upp den närmaste. Det var den unge Tyrgils Knutsson, som aldrig kunde lockas till en lögn, och han bekände, att en frusadel under natten hade blifvit bortburen och gömd i ett dike. Valdemar lät honom sitta af och svingade sig upp i hans ställe med foten i stiglädret. Han förstod, att hertigen med list hade begagnat den stund, då alla hästarna voro ute. Men han såg sig villrådig omkring, ty bland så många hofspår i snön var det fåfängt att leta de rätta. Skogen brukade ju dock vara flyktingars första gömsle, och därför lät han den svettiga och yra hästen sträcka ut åt det hållet.

Han hade heller icke misstagit sig. Snart begynte hästen att vädra sina stallkamrater och

förde honom till ett mycket upptrampadt ställe. Det var för honom ingen obekant stig, ty den ledde till vallkullans lada. När han red in på gläntan fick han se, att där hade flyktingarna stannat för ett ögonblick. Det var elfva ryttare, och alla sutto till häst, men frusadeln var tom.

Valdemar drog sitt korta svärd och högg blindt in på herr Svantepolk. Det gnistrade och skrällde. Herr Svantepolk sänkte slutligen sitt vapen, medan hans häst strök baklänges och satte sig på hasorna.

— Vid helgonens namn, är det du, Valdemar? Nu har du en annan klang i ditt järn än sist vid dysten. Visste jag inte, att också detta under skulle ske med dig!

Valdemar steg af och ryckte upp dörren till ladan. Gistre Härjanson stod hopkrupen i ena vrån som en svart skugga, men Yrsa-lill höll på att leta fram under höet alla de kungliga gåfvorna, alla halsband och guldsömmade kjolar. Hon visade dem för Jutta, som satt på kubben.

— Af hvem har du fått all den härligheten, vallkulla? — frågade Jutta föraktfullt och låtsades först icke märka Valdemar.

Yrsa-lill förundrades.

— Af honom. Af hvem annars? — svarade hon utan begrepp om blygsel och pekade långsamt och sökande på Valdemar.

— Jag ville själf se det för att kunna tro — hviskade Jutta bittert och vände sig från henne. — Ingen kan nu förmå mig att vända om. Jag tackar dig, Magnus, för att du visade mig hit, fast tiden var knapp. Låt oss nu fortsätta vår färd.

När Valdemar såg henne i sin närhet, som hon satt där rödnupen af kölden, bröt glädjen fram genom vreden. Fast han hvarken hade brynja eller hufva, glittrade det om honom som från de blankaste stålringar. Hon undvek hans blick, plockade snökulorna från de ludna skinnskorna och gaf sig fullt upp att sköta med likgiltiga ting. I hela skaran tycktes hon den enda, som icke varsnade honom, fast han hade kommit med sådant slammer. Han räckte henne båda händerna, men hon såg förbi honom bort i tomma luften och svarade främmande:

— Hertigen försvarar mig. Jag har ställt mig under den mans beskydd, som jag kan akta och ära.

Det skänkte icke en sådan ro åt hjärtat att få de orden utsagda, som hon hade väntat.

Under hela ridten hade det rådt ett solsken, som kunde göra den bittraste glad, och det föreföll henne nästan, att den friska vinterdagen nu kom stormande efter henne i Valdemars skepnad. Emellertid hade hertigen ridit så nära fram till dörren, att hans häst stack in hufvudet och nappade efter hö.

— Låt mig följa henne, Valdemar — sade han. — Eller är det kvinnor, som skola rycka omkull folkungaträdet, det skyhöga, det lummiga?

— Då rämnar det för ett västanväder, broder. Då faller det tillbaka i samma famn, där allt sköt upp. Och jord och stjärnor skola sjunga: nu tappa rötterna sitt fäste i bondejorden, nu blommar folkungaträdet i en enda salig eldsflamma. Har du harpan med dig, lekare, så stäm upp om kärleken! Och om kvinnorna! Vi begabba dem som svagheten begabbar öfvermakten, som människorna bespotta sina egna gudar. De äro lågan, och vi med allt vårt byggande och lagskipande äro bara vaxet!

— Lär dig af mig att undfly kvinnorna, Valdemar — svarade Magnus med ett stelt leende och en bugning för den ädla fränkan.

— De känna bara en lag: kärleksbalken. Vi män ha tusen.

Valdemars hår var i oordning och hans ärm upprifven till halfva sin längd. Han talade med svindlande brådska, nära att falla i både skratt och gråt — ibland mjukt och bedjande, ibland hotande. Han ville att alla skulle höra på. Hela tiden vände han sig rundt åt alla sidor som en sakförare på tinget.

— Skåda ville jag våra lagmän och kloktänkta, om våra barn en dag kunde födas ur litet regnvatten i en sked. De skulle sitta och tala ännu ädlare, ännu visare, ännu sannare, men torka ihop utan att längre orka höra sig själfva, än mindre hvarandra. De skulle säga: tag fram bräderna och spika våra kistor, så att vi ändtligen få komma till ro, ty så mycken torr ädelhet, visdom och sanning kan ändå ingen människa uthärda. Eller låt det också bli igen, som det var förut, låt dem komma emot oss igen, de försagda och förlägna kvinnorna med sin längtan efter kärlek... Så skulle det gå, broder, om vi en morgon när vi vaknade funno, att kvinnorna hade dött ut. Vi skulle bli vänner igen, du och jag, vänner och såta bröder... och till sist hata ljudet af hvarandras steg...

Lycklig den man, som får dö på en kvinnas arm i stället för på en ensam kudde! Har du känt den unkna lukten i ett hus, där det inte finns någon kvinna? Du har det. Ett helt år har du suttit hemma på ditt Nyköpingshus, och unkenheten har fastnat i dina kläder. Därför är du en styggelse för kvinnor, hur mycket de akta dig. Om jag segnade död här på stället, skulle vår unga fränka skifta hy och slita sitt hår, men vore det du, skulle hon falla mig om halsen. Kom hit, kom hit, mitt barn, och håll upp med förställningen! Jag ser in genom ditt ansikte, och mig vilseleder du inte. Vi ha skogen och friheten omkring oss, vi äro i paradiset, och på människofunder trampa vi. En sak fattas mig: feghet. Jag har inemot tre hundra riddare och fotkarlar i hofgården, och jag skulle inte våga trotsa en död rad i en lag! Hvad människor skrifvit kan strykas ut med ett människofinger.

Den andlösa brådskan i hans ord hindrade hertigen att inkasta de svar, som lekte honom på tungan. Han föll i tankar och spratt upp, när Valdemar tystnade.

— Du har talat om kärleken mellan man och kvinna, men det stora i världen har aldrig

uppstått ur den kärleken, utan ur strid mot den. Därför kallas också människan först vis, när hon blir gammal och ser ned öfver sina forna böjelser som den hvita påfven öfver sina svarta präster. Låt oss invänta den stunden och då språka bort en sval vinterdag med hvarann. Ålderdomen är lifvets skönhet och krona. Låt oss längta efter att bli gamla.

— Du har alltid gent till fagra talesätt, Magnus.

— Hvad lönar det att söka förklara sig inför två så unga människor. Du skulle inte höra på mig, inte förstå mig, om jag ännu en gång både dig att lämna oss. Då skulle allt bli väl igen, bli ett lappri, som ni själfva om ett år båda skulle le åt. Men kanske förstår du ett annat språk bättre. Du är ensam, och vi äro elfva man högt. Här i skogen är ingen den andras herre, utan vi äro rätt och slätt män, som försvara en kvinna.

Valdemar höjde på axlarna.

— Vallhjonen skola visa oss aflägsna stigar, som ingen annan hittar. Bjud hertigen farväl, jungfru Lindelöf!

Hon kastade armarna bakåt och svarade klingande:

— Om du kan visa, att det finns en enda fläck på Magnus' riddarsköld... Ja då, Valdemar! Till dess förlitar jag mig på honom.

Det prasslade i vrån, och Gistre Härjanson lyfte sitt finger.

— Nu kommer min stund.

— Den nidingen, hvad vill han här? — mumlade Magnus.

— Vittna.

— När man trampar på en groda, önskar hon, att hon vore en huggorm.

— Jag tänker att jag ändå kan stinga — svarade lekaren och sträckte fram hufvudet mellan Valdemars och Juttas axlar. — Du har alltid varit god mot mig, Valdemar, och mitt samvete måste lättas. Undra på att din häst nyss hade sådan fart! Det var den, som hertigen red i vapenleken. Men så här års äro alla hästar långhåriga och inte att känna igen.

Och så berättade han om hertigens svek på rännarbanan. — Se nu så han tiger — hånade han — änskönt han inte kan rodna. Han har ju dvärgablod under huden.

Häpnare åhörare hade den hemska spelmannen icke ofta sett omkring sig, och det blef oro ute på gläntan. Herr Svantepolk, som

i sitt menlöst rena barnahjärta aldrig närt ett försåt, skakade sorgset sitt hvita hår, och männen ropade till Magnus:

— Rid du hem och bota dina kittlar, hertig!

— Ja, jag skall rida till mitt Nyköpingshus och bota mina kittlar — svarade han med torr röst, men ringhandsken darrade och glindrade. — När de bli färdiga och blanka, skall jag hålla gästabud. Jag brukade list i vapenleken, det är sant, Valdemar. Men nu när jag menar ärligt och vill rädda dig från den största olycka, då får jag mitt straff. Då tror du mig inte längre. Om du bara trodde på mig... Jag skulle bli din trognaste man, jag skulle göra allt för dig, ty ingen på hela jorden har jag älskat så mycket. Och jag älskar dig än. Aldrig mer skall jag nu från dig få höra ett godt brodersord.

Valdemar hade satt sig ned hos Jutta. De visste icke själfva, att han redan hade lagt sin hand i hennes. Den andra räckte han åt Magnus och strålade upp.

— Mellan oss är allt godt!

Men Magnus kunde icke mottaga den utan slog ned ögonen och red bort under de snöiga grenarna.

De båda på bänken släppte genast hvarann och makade sig förläget åt sidorna. Hade hon då ingen längre att få skydd hos, ingen som hon kunde akta och följa med tillförsikt? När Valdemar såg hennes hjälplöshet, blygdes han öfver sina ord till henne nyss. Det skedde en förändring med honom, och han förstod icke sig själf. Det blef lugnt och stilla i hans sinne, och det fanns ingenting längre, som gjorde honom sorg. Visserligen hörde han ännu i sin själ ovädret, som drog bort, men det var redan öfvervunnet och långt på afstånd, och milda och mjuka strängar, som han icke förr vetat något om, begynte darra genom hans tankar. Han sade sig: — Hvarför hyser jag inte längre samma ångestfulla längtan att hålla henne kvar? Hvarför får jag en sådan plötslig lust att bli hennes bästa hjälpare och inte begära annat än att få rida framför henne som en riddare med draget svärd? All lycka, som hon önskar, skall bli hennes, och intet förtal får sudla henne. Nu först skulle min broder på allvar frukta för mitt hjärta. Sannerligen detta måste vara kärlek.

Han satt och såg i den nedtrampade snön, men hästarna väckte honom med sitt skrapande.

— Lindelöf, Lindelöf — hviskade han. — Du får inte smyga dig bort som en rymmerska. För hvem skulle du fly? Dag för dag skall jag följa dig till landamäret i hertigens ställe. Om nätterna skola herr Svantepolk och jag sofva på granriset och hålla vakt.

— Jag får då fortsätta min färd — frågade hon hastigt. — Du, som befaller här i landet, är det du, som lofvar mig det?

— Ingenting, som du önskar, kan jag neka dig. Försök att tänka dig, att jag är en vän och frände, som för dig till klostret.

Hennes ögon krympte ihop och tindrade, och den spensliga gestalten reste sig från bänken med en stillsam glädje, som hade foten redan stått på klosterkyrkans grafhällar.

— O, hur lycklig skall jag inte kasta mig i de goda systrarnas armar! Hur skall jag inte där få smaka friden... friden, som vi så innerligt ropa efter, vi stackars betryckta människor. Hur lugnt skall inte doket kyla öfver pannan. Tänk, tänk, att väckas om nätterna af klockringning, att aldrig mer se världens ondska i sin närhet och att sista gången under ottesången få somna bort på halmen med det

tända vaxljuset mellan händerna, rättfärdighetens ljus.

— Känn dig redan i de goda systrarnas armar, åtminstone i en broders. För mig är du redan en fridlyst nunna. Det var för att försöka glömma dig jag satt här med Yrsa-lill. Det var illa af mig, men nu har jag mod att säga dig det.

Han följde henne ut i det klingande solskenet och lyfte henne i frusadeln.

Yrsa-lill var i färd med att rulla det skylande höet tillbaka öfver sina dyrbarheter, men hon lyssnade hela tiden med skärpt hörsel. I hennes stilla drömlif var det bara en ny och vacker syn, att så höga gäster en stund dröjde hos henne och att det var för att glömma en så änglaren varelse, som han hade gått i vänskap med henne. Hon var lycklig öfver att få stå så nära den välfostrade jungfrun, att hon ibland kom åt att stryka öfver hennes ärmfållar. När hon såg, att Valdemars häst hade gått undan bland träden för att nafsa från grenarna, tog hon en hötapp och lockade honom tillbaka. Men stiglädret hade brustit och Valdemar vinkade på henne.

— Du måste hjälpa mig, Yrsa-lill. Du för-

står, att jag har brådtom. Jag skall ju följa min älskade.

Då böjde hon sig framåt, så att han fick trampa på hennes rygg, när han skulle stiga upp på hästen.

— Blif god mot henne, lekare — sade han, medan han red bort på den slingrande stigen.

Efter öfverståndna faror och strider började småningom sinnena att slå om i sorglöshet. Det var icke bara det sagda utan lika mycket det outsagda, som sjöng om sin glädje i det vackra vintervädret. Skratt och oskyldig lek skallade genom skogen. Nu var allt igen som den kvällen i den månljusa svalgången, och herr Svantepolk nickade segernöjd åt sina skyddslingar.

11.

e öfvernattade i en själastuga vid ingången till Holaveden. Åt Jutta bäddades på lafven, och männen lågo i granriset på golfvet. Men det blef icke mycken hvila, ty hennes danska småtärnor och många af Valdemars svenner efterskickades från Bjälbo och anlände flockvis under hela natten. Dörren gick oupphörligt upp, och de unga människorna kommo in snöiga, muntra och hungriga. Då det därför blef mer talande och skrattande än sömn, bröt man upp tidigt. Men det gick icke fort att få de fyrtio hästarna sadlade, och några af dem skulle lastas med softjäll, bolstrar, stekpannor, säckar och tunnor med matförråd. Därför gingo Valdemar och Jutta ett stycke i förväg uppåt skogen. — Följ bäcken! — sade tavernaren och räckte honom sin staf.

Det var ännu mörkt. Stjärnorna blänkte, och det klara och svala vädret gjorde de båda vandrarna glada. De mindes den föregående dagens färd som något oskyldigt och vackert och önskade, att det skulle bli en rad af sådana dagar ända till landamäret. De jollrade och småsjöngo som den bäck de följde, men deras osaliga kärlek växte bara dubbelt bakom de bekymmerslösa orden. Ingen kunde motsäga den andra. Hvad den ena ville, det ville strax också den andra. De läste alltid hvarandras tankar, fast de förställde sig med sin lek och låtsades både blinda och döfva.

De märkte, att snön blef djupare och tyngre och att vägen stupade. Slutligen var det icke längre någon väg, knappt en stig, ty de måste vädja för granar och stenblock, och bäcken störtade sig utför allt brantare hällar.

I gryningen kommo de ned till en liten gård, hvars landtliga skönhet ett ögonblick förstummade dem. De hade förut gått och gått utan att tänka på, att tiden led och att deras följe kunde oroas.

Ekar, oxlar och himmelshöga askar växte i en sådan yppighet, fast allt nu var klädt med rimfrost i stället för med löf, att där knappt

fanns rum för ett plogland. Stenrös och skidgårdar gömdes under snöiga hasslar, nyponkvistar och hallonbuskar. Stugans ena gafvel var begrafd i en drifva, och vindskedarnas ormhufvud hade höga mössor af snö. Ett par ugglor, som under natten värmt sig vid takljuren, sutto lugnt kvar midt i dagsljuset. Röken steg rakt upp genom den hvita lummigheten. Det fanns ingen vind, inga segel på den ändlösa Vättern, som svindlande djupt nedanför klippbranterna än blånade fram, än försvann som genomskinlig och tom luft. Långt borta lågo några runda moln, väldigare än fjäll och öfverst soliga som högslätter.

Den lilla gården beboddes af en frigifven träl, som hvarken hade någon kvinna eller några tjänare. Han stod i dörren till nöthuset med stäfvan och en tranlampa, som han af förvåning glömde att blåsa ut. Mest häpnade han öfver att den unga kvinnan bar en dräkt, som påminde om en nunnas.

Han berättade dem, att de hade råkat vilse genom att följa bäcken nedåt i stället för uppåt, men han bad dem vänligt att stiga in och spisa med honom.

Treenighetsljuset, som ännu stod kvar midt

på bordet sedan julen, blef tändt och elden brann på härden. Valdemar kände sig så väl till mods, att han började leka och gyckla också med trälen. Han beskref vidt och bredt, hur han hade fört bort Jutta från ett kloster och ännu hade förföljarna i sina hälar. Hon vände sig åt sidan för att bonden icke skulle se, hur hon log, och det sporrade Valdemar att förvilla honom ännu mer. Det gick dem som i en springlek, där man blir ifrigare, ju yrare allt hvirflar omkring, ända till dess man icke längre vet, hvar man står, och då jublar allra mest. En måltid hade aldrig smakat dem bättre än den tarfliga, som de nu förtärde med träsked.

Innan de hade slutat, hördes rop från höjden ofvanför stugan, och de kände igen herr Svantepolks förskräckta röst.

— Träl, du skall gå ut och svara dem, att stugan är tom — sade Valdemar. Han kände att han plötsligt menade, hvad han sade. — Du skall visa våra förföljare uppåt utefter bäcken och locka dem att skynda sig inåt skogen på den rätta farvägen.

Han såg, att hon ville säga något och tog henne förvirrad om handen.

— Vill du, så gå ut med trälen och visa dig. Ingenting hindrar dig... liksom ju allt mellan oss började ur ingenting. Hvad vi än lofva, hvad vi än försöka, alltid är det ändå något, som för oss samman. Men vill du, så släpper jag din hand.

Trälen såg förgrymmad på henne.

— Hvem är du, som inte är trofastare mot den, som vågat lif och lemmar för din skull? — brummade han. Det föreföll henne, att hans enfaldiga fråga, som hon ännu nyss skulle ha lett åt, hjälpte henne från att behöfva svara. Hon satt alldeles stilla.

Måltiden var just slut. Trälen steg upp, och det var sed bland de fattiga, att kyssas efter handtvagningen. Att kyssa den fula och skrynkliga trälen gick lätt, men när de skulle kyssa hvarann, var det icke längre som i svalgången på jarlagården, utan båda rodnade.

Han höll henne kvar om hufvudet och fortsatte att kyssa henne på ögon och kinder utan att akta på trälen. Han mindes hvart ord från den föregående morgonen vid skogsladan, men det var en annans röst. Och hon glömde, att det var vänner och icke fiender, som nu letade efter dem. Hennes innersta själ talade ännu

lika klart om sin längtan till friden hos de goda systrarna, och ändå föreföll det henne, att allt, som Valdemar nyss hade inbillat trälen, var den naturliga och enkla sanningen.

Lågorna på härden ryckte sig från de sotiga bränderna och svingade sig hvinande upp i den höga luften öfver taköppningen. Fast hjärtat fortsatte att slå som en tung sten, fick hela hennes väsen eldens lätta vingar och genombäfvades af svallande glädje. Nunnekläderna vecklade in sig i Valdemars mantel, och han höll fram hennes fingrar öfver elden och värmde dem, när blodet drog sig från dem.

Trälen klarnade upp, när han såg, hur de flyttade ihop sig på bänken och knappt längre märkte honom.

— Så vill jag, att det skall vara! — sade han, men stod ännu och menade. — Hvad lön får jag, om jag nu hjälper er mot de hjärtlösa förföljarna? Jag är en utblottad stackare.

Hon for samman med en blick af återväckt besinning.

Valdemar tog knifven, som låg på bordet, och började sprätta af ett af spännena på hennes skor.

— Det är för sent nu — mumlade han.

— Vi skulle aldrig få en ångerfri stund, om vi fortsatte att fly hvarann i stället för att fly de andra.

Då böjde hon sig också ned och slet själf ut de sista trådarna. Hon kastade först det ena spännet och sedan det andra i trälens förkläde.

— Ja, du måste hjälpa oss, gamle man — stammade hon, utan någon redig tanke med sina meningslösa ord.

Trälen gick ut.

De hörde, hur han stod en stund vid husknuten och ropade till herr Svantepolk, att kojan var tom. Sedan gick han upp till honom, och det blef tyst.

Från nöthuset ljöd ibland ett gällt slag i en skälla, och snön rasade med buller från ett tak. Annars låg hela gården som utdöd och Valdemar drog henne till sig i en yra af outsäglig lycka.

Först fram på dagen närmade sig åter röster. Från höjderna urskildes det klingande och hasande, som brukar höras, när hästar ledas utför hala ställen.

Valdemar tog upp manteln, som låg kastad på golfvet och hade blifvit sotig. Han såg sig

omkring som efter ett vapen, sköt upp den låga dörrluckan och böjde sig. Herr Svantepolk stod redan mellan hästarna på tunet, men hade blicken fäst på sin egen skospets. Hvar skrynkla darrade och ryckte i hans ansikte.

— Här är ingen bostad för konungar — sade han. — Hästarna vänta. Du har gått vilse. Den enfaldige trälen tordes inte berätta det. Lyckligtvis hittade vi slutligen dina egna spår.

Valdemar var ännu yr af lycka. Den hvirfvelvind, som ilade genom hans lätta sinne, kunde ha lockat honom att på trots kasta sig utför ett bråddjup eller stöta ett spjut genom sin egen hand. För honom, som aldrig kunde säga nej till, hvad lifvet bjöd, lät den gamle riddarens stämma spröd och ömklig. Han sprang ut öfver tröskeln och tog ett hårdt tag om hästtygeln, icke af harm utan i känslan af sin makt.

— Du har rätt, din tok, — svarade han. — Men jag har flera gårdar och befästa hus utmed vägen, och i det första bästa stanna vi på allvar. Jag vill se den, som kan hindra mig.

Jutta satt kvar på bänken. Han måste ropa flera gånger, innan hon kom ut. Hon gick mycket hastigt, förd framåt af hans uppmaning

och af sina egna steg mer än af sin vilja. Den försagda tystnaden bland de kringstående tvang henne att tala, och hon steg raskt i sadeln, blek, med heta fläckar på kinderna och glänsande ögon.

— Vi skickade trälen för att kalla på er — sade hon med ett kallt och låtsadt leende.

När de hade återfunnit vägen, fortsatte Valdemar att rida bredvid henne som dagen förut och visade sin kärlek öppet för alla. På det sättet gick färden framåt under tystnad från följet och glada rop från de båda unga i spetsen. När bönderna sågo dem, trodde de, att hon var drottningen. Herr Svantepolk red efterst, och det var omöjligt att få ett ord från honom. Vid måltiderna höll han sig undan och lät bära maten till sig eller nöjde sig med en bägare mjölk och ett kallt stycke fågel.

På hvar kungsgård gjordes ett uppehåll för flera dagar, och Valdemar var alltid i Juttas närhet. Hon brukade stå i solskenet vid den öppnade skinnluckan i vindögat och mata sparfvarna liksom för att dela med sig af sin lycka. Valdemar skänkte slösaktigt åt alla sidor sina egna prydnader för att få höra ett belåtet ord. Det plågade honom att vara ensam om sin

glädje, och i stugorna gaf han de fattiga sina sista penningar. Om aftnarna satt han ensam med henne och spelade harpa. Eller också samlade han svennerna och de danska tärnorna. Det kunde lekas och dansas ända till midnatt, men det blef aldrig någon riktig munterhet. Fotstegen hördes, men i öfrigt var det tyst.

Vid hvar ny gård gingo alla i undran, om färden skulle afbrytas, men alltid kom slutligen ett uppbrott igen, som hade någon osynlig makt oroligt drifvit dem framåt. Och afståndet till landamäret blef allt kortare.

När eldar gjordes upp vid vägen och stekpannorna kommo fram, skötte hvar och en sitt göromål tigande och med ängslig brådska. Också Jutta blef småningom mer fåordig och satt ofta tyst och såg åt sidan, som om hon hade lyssnat efter något.

Det hade kommit en rad af ljusa dagar, men ofta blefvo de ändå långa. Han uppfann oupphörligt nya tidsfördrif för att förströ både henne och sig själf, ty deras kärlek hade blifvit ett rus, som anade sin egen kortvarighet och därför måste fånga hvart ögonblick. Men när han red bredvid henne på skogsstigen, var deras

glädtighet icke som förr utan mer låtsad och förlägen. De kunde icke längre leka och skämta med hvarann om de obetydligaste ting, utan de hade långa stunder intet att tala om. När de försökte drömma om sin lycka, blef det aldrig om det närvarande, utan om de drömmar, som de förr hade drömt om hvarann, eller om den första resdagen i det soliga vintervädret, då allt ännu var oskäradt och vackert. Så fort de började tala om den dagen eller om månskenskvällen i svalgången, hade de åter något att säga och ofta något alldeles nytt, ty hvar liten småsak blef framletad ur minnet och förklarad och hvar gång från någon alldeles ny sida.

De hade nu bara ett litet stycke kvar till landamäret, och en afton stannade de utanför ett befäst, fyrkantigt hus. Fogden kom ut och lyste på dem, men Valdemar tog facklan och höll den under hans ögon.

— Om jag släcker ut din syn, kan du ändå betjäna mig? — frågade han den darrande gubben, som kände igen honom. — Inbilla dig, att du redan är blind och se inte alltför nyfiket på nunnekläderna bredvid mig utan blunda!

Fogden slöt genast ögonen och kände sig

för med handen på muren, medan han visade vägen för de oväntade gästerna. Han förde dem genom spetsbågiga portar till de små rummen. Där satte han facklan i järnhållaren på väggen och gick sedan ned i källaren efter vin. När han kom upp med tre tennkannor i hvardera handen och satte dem på bordet, blundade han igen. Småtärnorna skrattade åt honom.

— Jag ville bara visa dig min makt — sade Valdemar och satte sig hos Jutta i spishörnet. — Må hertigen så länge styra riket bäst det lyster. Här har jag fasta murar och stannar med dig, om du vill.

Hon skakade på hufvudet.

— Du har inte mitt trots, jungfru Lindelöf — fortsatte han. — Lindelöfvet är för lent och mjukt att hålla sig rakt i isblåsten. Men hvarför sitter du och lyss? Är det fogden, som du fruktar?

— Nej, inte honom.

— Är det nattstrykarna ute på vägarna?

— Inte dem.

Då hon icke svarade annat, slutade han att fråga. Det fanns hos henne något osinnligt, så att hon älskade mest med tankarna, och hon var en längterska.

Nedslagna och oroliga började svennerna att duka bordet. De gingo tyst, ty när de skulle fylla bägaren framför henne, märkte de, att hon sof. Plötsligt spratt hon upp.

— Nu hör jag det! — sade hon och reste sig, och den hänryckta klangen i stämman var åter en ung nunnas.

Valdemar lade armen om hennes axlar.

— Hvad är det, du hör? — frågade han. — Det tunga lugnet i frustugan tog ifrån mig min drottning, skogen behöll Yrsa-lill och människofunder locka bort den enda, som jag verkligen har älskat.

— Nej, inte människofunder, Valdemar. Människofunderna har du lärt mig att trampa på... Men nu hör jag det! Ja, det var det, som jag under alla dessa dagar väntat på och längtat efter och fruktat. Ibland blef min längtan så stark, att jag knappt visste, hur jag skulle få timmarna att gå.

Hon pekade mot vindögat, där skinnluckan upplystes utifrån af ett svagt gulaktigt sken. Tärnorna öppnade luckan, och sjungande barnröster hördes från vägen. Det var en ung kvinna, som hade somnat i Gud och bars till grafven i sin hvita kista.

— Jag visste, Valdemar, att så snart jag fick höra någon af de fromma sångerna, skulle jag bli liksom kall och död och allt, som varit mellan oss, en sådan sorg, att jag inte längre kunde stanna i den, inte en enda dag. Jag är född till att lycklig gå omkring och ansa ljusen på små tysta och rosiga altaren, inte till jublet i ett brott. Jag är för svag, Valdemar. Hjälp mig till frid.

Hon försökte att gifva honom en smekning, men den blef lika förlägen som hans egen.

De visste icke hvad de skulle säga hvarann och icke hur de skulle taga farväl, ty att räcka handen, det var dock för litet. Det sade dem deras hjärtan. När de tänkte därpå och på den första resdagen, begynte deras kärlek återigen att blossa upp. Det snyftade och kved inom henne, och hon ville slå armarna om hans hals och trycka sig till honom med en fullare hängifvenhet än någonsin. Men den underliga blyghet, som hade smugit sig in mellan dem, gjorde henne försagd, så att hon talade med ett lugn, som hon icke kände.

Om han på nytt hade bedt henne att stanna, skulle hon besinningslöst ha gjort det. Det

anade också han, men hans tunga var lika bunden som hennes, och han skulle kunna ha talat tio gånger varmare till en annan alldeles obekant kvinna.

Hon anfölls af skärande samvetskval. Hvarför hade hon gått in i törnsnåret? Hade hon då verkligen inbillat sig, att det som började ur ingenting aldrig heller kunde bli något annat än ingenting? För första gången tänkte hon med ånger på systern. Hade hon då så alldeles glömt henne? Ja, under alla dessa dagar hade hon varit död för henne. Och nu stod hon där alldeles inpå henne som ett mörkt öde, mot hvilket hon icke hade någon makt. Hon nästan skrek till, medan hon drog sig baklänges utefter väggen.

— Valdemar — hviskade hon — du skall sätta dig här på bänken. Hvad natten är stjärnfager och hög, Valdemar! Du skall sätta dig här... bara för en stund... så att jag får gå ned med tärnorna och lämna en skärf åt fattigbarnen i likföljet. Sedan kommer jag tillbaka.

Han nickade och satte sig ned, fast han mycket väl förstod, att hon icke skulle komma.

Han såg icke efter henne, fast han hörde, hur hästarna leddes upp till porten och att bara hans egna män stannade kvar.

Herr Svantepolk kom fram och kastade sin handske midt i hans bröst.

— Jag uppsäger dig tro och lofven, konung! — ropade han. — Så länge jungfrun var kvar, fann jag det höfviskt att tiga. Men allt hvad jag har lärt dig om kärlekens rätta väsen, har du kränkt. Därför sitter du nu olycklig. Lef väl. Du är ingen rätt riddare, och Svantepolk Knutsson kan inte längre tjäna dig. Min väg går till Nyköpingshus.

Men de andra männen samlades omkring bänken och Karl Algotssons ljusa ögon blänkte som blåaktiga mjölkdroppar i det rödbruna ansiktet. Han sparkade till bränderna på spisen, så att glöden stänkte öfver plankorna.

— Jag önskar, att det brunne ned, hela nästet! Sorg pryder dig inte, herre. Vakta er nu för kung Valdemar, ni kvinnor i Sveriges land! Småsvenner, hvar ha ni hans röda hatt med tofsar och hans kedjor med silfverfalkarna och allt, som en kung behöfver, när han skall ut på äfventyr? Dåliga svenner, som inte tänka på att medföra sådant. Se här, Valdemar. Bå-

gar och pilar, det finns det åtminstone, och i dagningen gå vi på jakt.

— Ni tro, att allt blir lugnt, bara man ser blod — svarade Valdemar och tog bågen.

12.

en gången då Valdemar och Jutta redo bort från skogsladan vid Bjälbo, stod Yrsa-lill drömaktigt och tyst länge kvar och såg efter dem. Hon skakade bort den jordblandade snön, som hade fastnat på skjortan öfver knäna och började locka på getterna. De hade sprungit ut, då dörren blef lämnad öppen. Då såg hon, att det kom beväpnade män från jarlagården.

— I drottningens namn! — sade de och omringade henne. — Du är vår fånge.

— Den goda drottningen? Skulle hon befalla något sådant?

— Hon är inte längre god. Hertigen talade med hennes tjänare, innan han red sin väg. Hvar har du tjufgodset?

— Gåfvor äro inte tjufgods.

Medan de tvistade, lyckades det lekaren,

som stod kvar inne i ladan, att ösa in smyckena i Månegarm och gömma hornet i en grop, som han makade jord öfver. Själf ställde han sig ofvanpå. För de smyckena tänkte han köpa gård och grund åt Yrsa-lill, och han stod just och grubblade på, hur han skulle lägga sina ord för att ännu en gång våga bedja henne att bli hans.

— Skall jag också fängslas? — frågade han. Men vaktkarlarna skrattade åt honom och svarade, att han väl icke hade vållat drottningen någon hjärtesorg att hämna.

De refvo upp höet och hittade snart de dyrbara dräkterna. De kastade dem öfver axlarna och tänkte, att det var allt.

— Kom nu, du lilla tjufkulla — sade de och stötte Yrsa-lill i knävecken med spjutskaftet. När getterna sågo, att hon begaf sig bort, följde de också med bakefter. Den, som bar skällan, gick främst och försökte att stånga sig fram för att komma ännu närmre henne. Det pinglade och klingade, när den lilla skaran af män och getter närmade sig gården.

Vid sidan om ingången stod en låg bod, som kallades tjufkällaren. Den var ända till takresningen af sten, och några trappsteg ledde

ned i det halfmörka rummet. Längst in var en järnbur. Där satte de Yrsa-lill och låste väl igen om henne, och vaktfogden stoppade på sig nycklarna.

När hon hade hämtat sig från den första skrämseln, sjönk hon åter i sin drömlika dvala, och svarade ingenting på väktarnas många hånfulla tillrop och frågor. Mellan buren och trappan var det rum för dem att sitta, och de byttes ut mot nya män, hvar gång timmeträlen gick förbi och ropade ut tiden.

Getterna höllo sig troget i närheten. De nappade till sig den föda, de kunde komma åt från buskarna eller under den glesa och upptöade snön, och de läto icke drifva bort sig. En gång sprungo de i en vettvill flock till ladan, men när de hörde, att det icke var Yrsa-lill, som lockade dem från dörren, vände de och skyndade åter till sluttningen utanför tjufkällaren. Då gick lekaren också bort från ladan, plågad af saknad och oroliga tankar, och följde dem.

Han hade sin lilla harpa vid sidan och satte sig ofta hos väktarna och spelade för att Yrsa-lill skulle förstå, att han icke glömde henne utan på afstånd vakade öfver henne.

På det sättet förgick mer än en hel vecka. Ibland såg han ryttare återvända, som drottningen hade skickat ut för att speja på Valdemars långsamma färd. Väktarna berättade för hvarann, att det var slut med sömnen i drottningens sofstuga och att hennes steg kunde höras hela nätterna. Hon hade slutat både att äta och att kläda af sig. En tärna, som lyssnat vid dörren, hade hört henne utbrista: — Så länge jag hade honom, förstod jag inte, att det var honom, som jag älskade, men nu vet jag det! — En annan tärna hade sett henne rycka af sig fingerguldet och trampa på det och hört henne säga: — Hvarför smyckar jag mig med guld? Jag trodde också på min syster som på guld.

Hon hade också ett bröstspänne med en ametist. När hon höll upp den mot solen, tyckte hon sig se inne i stenen en liten maninna, som dansade och fröjdade sig åt ljuset. Tärnorna brukade få komma fram och se på. — Hur kan den lilla danserskan vara så glad? sade nu drottningen och skickade tärnorna med bröstspännet till gårdssmeden för att han skulle slå sönder det.

En morgon kom hon ned i tjufkällaren,

men på de få dagarna hade hon blifvit så förändrad, att väktarna i förstone voro nära att taga henne för någon af trälinnorna. Kläderna hängde vårdslöst halföppna, den ena skon var sönderbrusten, och det nedfallna håret föreföll okammadt och hopsnärjdt och hade liksom mist både färg och glans. Hon gick tungt och stödde sig på en käpp.

Då hon kom ned för de hala trappstegen, som vållade henne lika mycket besvär, som hade hon redan varit till åren, ställde hon sig nyfiket framför buren. Först granskade hon noga den fångnas ansikte och gestalt från hufvudet till fötterna. Sedan blef hon stående och tycktes grubbla på något.

— Gråter och kvider hon aldrig? — frågade hon, ty det, som förvånade henne, var att Yrsa-lill satt med ögonen slutna.

Väktarna nekade till att ha hört någon klagan.

— Vrider hon aldrig händerna? Går hon inte ångestfullt af och an på järnspjälorna? Det brukar ju till och med ett vildt djur, när det inspärras.

Väktarna nekade ännu en gång.

Då gaf hon buren ett hårdt slag med

käppen, så att Yrsa-lill spratt till och öppnade ögonen.

— Du har det godt, du vallkulla, bättre än jag — sade hon med ett främmande och elakt löje. — Jag kom annars inte hit ned för att pina dig. De första dagarna kunde jag nog haft lust därtill, men sedan ha mina budbärare skaffat mig annat att grubbla på. Jag tänkte bara, att det skulle trösta mig att se en annan, som led och sörjde ännu djupare än jag... Jag tror, att om du hade gjort det, skulle jag nu ha velat hjälpa dig och själf haft hjälp däraf.

— Är du inte den goda drottningen? — frågade Yrsa-lill sakta. — Inte talade du förr så, då du mötte någon af oss på vägarna.

— Det är lättare att tala vackert i lyckans dagar än att fortsätta därmed också i olyckans.

Yrsa-lill satt med ryggen och nacken mot järnspjälorna och fötterna rakt utsträckta. Armarna lågo nedsjunkna utefter sidorna med öppna och tomma händer.

— Nåväl, drottning — sade hon. — Tiden blir mig lång.

— Kan du sömma?

— Ingen har lärt mig det. Men skänk mig ett nystan att nysta på.

Drottningen skrattade till igen, hårdt och elakt, och vände sig om till vaktfogden.

— Tag en spade och gräf under den murkna alen, som står nedanför vägen, så hittar du nog ett nystan åt Yrsa-lill. Kom med mig ut, så skall jag undervisa dig, hur du skall bära dig åt.

Han följde med drottningen ut, och hon talade en stund med honom, innan hon gick tillbaka till sin sofstuga.

Det dröjde länge om, innan han kom igen, mer än halfva dagen. Då bar han framför sig en spade, som han höll med båda händerna, och på den låg det ett nystan af vintersömniga ormar. Han gläntade på buren och kastade in det.

Det föll i hennes knä och var mjukt och tungt, och hon stelnade af fasa.

Då begynte hennes drömvärld att vackla och klarna under ett egendomligt kallt och tunt ljus, så att hon plötsligt blef fullt vaken och såg lifvets öknar och människornas hårdhet. Hon såg Valdemar, som sorglöst red bort med sin älskade, och hörde ännu drottningens skratt.

Men det varade endast ett ögonblick, ty ljuset var för skärande klart. Det blef hastigt mörkt omkring henne, och hon gled ned innanför järnspjälorna i den djupaste vanmakt.

Ormarna, som kände värmen från hennes kropp, lyfte dåsigt sina hufvud och slickade i luften med tungorna. Sedan drogo de ännu hårdare åt på knutarna, men löste dem igen och hela nystanet rörde sig. Ett par af de största sträckte ut sig till sin fulla längd, liksom gäspande, och runno tröga och valna in mellan vecken i kläderna och i hennes ärmar. Om hon det minsta hade rört på ett finger eller en arm, skulle de ha huggit, men hon låg lika liflöst orörlig.

Gistre stod i dörren och vågade knappt tigga vaktfogden om misskund för att icke hans röst skulle väcka henne. Det båtade heller icke att nu rycka upp dörren, ty ormarna skulle ändå hellre stanna i värmen, där de voro. Och faran skulle ha blifvit ännu större, om någon försökt att draga ut henne ur buren. Allt fler och fler af ormarna rätade på sig och började leta sig in mellan kläderna.

Han knöt de starka händerna utan att kunna hjälpa henne, och det glimtade i hans ögon.

Förgäfves genomgick han i minnet de besvärjelser och svartkonster, som han var så kunnig i, och han vågade icke förråda sin kärlek till henne för de andra. När de hånskrattade, drog han också på munnen. Men den stunden kände han, att hans gamla lust att se barn och kvinnor korsa sig af skrämsel för hans svarta kåpa för alltid slocknade, att det icke längre fanns något annat för honom än hon, som låg där i ormburen. En enda, åtminstone en enda, skulle kalla honom god och älska honom. Han grubblade fram och åter, hopsatte de äfventyrligaste planer och glömde icke att emellanåt le ett bredt och instämmande leende med de andra.

Slutligen hettade det till öfver pannan, och han tyckte sig ha funnit en utväg.

Det hade nu blifvit skumt, och vid nedersta trappsteget brann en liten eld, på hvilken väktarna kokade sin mjölk.

Han gick ut och skaffade sig en kälke, och den ställde han i närheten. Sedan gick han med sin harpa till brygghuset, och där beströk han strängarna med mjöd och hällde ymnigt med skum ofvanpå. Därefter lade han harpan på snön ett stycke från tjufkällaren och lockade sakta på getterna.

När han kom tillbaka, stodo väktarna ännu kring buren och drefvo spe, men han sade till dem:

— Att stå här kring buren kan ju vara nöjsamt nog, men nu har det händt något, som förefaller mig ännu ovanligare att se på. Nyss ställde jag ifrån mig harpan utanför väggen. Men när jag kom tillbaka, hade getterna tagit den, och nu hålla de på att spela och dansa.

Väktarna trodde honom icke genast, ty det var tyst ännu en stund, men snart började det spela — först med ett mjukt dragande öfver strängarna och sedan med fasta och hårda grepp. Det var getterna som slickade på strängarna, och ju mindre det blef kvar af mjödet och skummet, dess bullersammare gick den vilda låten.

Väktarna sprungo ut för att se. Som det var ett stycke att gå till harpan och getterna stångades och knuffades, som hade de verkligen dansat, vågade männen dock icke genast taga mod till sig och stiga ända fram. Härigenom vann Gistre tid.

Han sköt genast in mjölkgrytan under buren, och de ljumma ångorna väckte ormarna igen, så att de stucko fram hufvudena ur klä-

derna och ringlade sig ned i mjölken. De trögaste, som ännu lågo hoprullade i ett nystan, sparkade han själf ned. Väktarna hade glömt att taga nyckeln med sig, så att han utan hinder kom in i buren. Marken under spjälorna krälade af skållade ormar, men han böjde sig in och hviskade:

— Yrsa-lill, det är jag, och jag kommer för att rädda dig, om du vill följa mig och för alltid bli min. Svara, att du vill det!

Men hon svarade icke utan låg i samma dödsliknande orörlighet. Han skakade på henne, men hufvudet föll viljelöst åt sidan. Då lyfte han försiktigt upp henne och bar henne till kälken. Han kände, att hennes hjärta slog lugnt och fast.

Som snön hade isat sig efter solbärgningen, behöfde han icke frukta, att medarna skulle lämna några spår. Han vek genast af från vägen utåt fältet, helt på måfå utan att ännu veta hvart. Han var nära att glömma de gömda smyckena, som skulle bygga hennes hem, men så kom han ihåg dem och stannade vid ladan. Väktarna hade dock ännu en gång varit där och hittat och tömt hornet, fast de sedan kastat det åt sidan som något värdelöst.

En suck pressade sig ur hans bröst, medan han gick ned till bäcken med hornet och hämtade vatten. Han gned Yrsa-lill med snö och gaf henne att dricka. Ibland trodde han sig märka under fingrarna, att hon rörde på läpparna och svalde en droppe. Men hur ofta han än kände på ögonen, lågo de lika slutna, och hon vaknade icke. Han talade blidt till henne och räknade upp allt, som han skulle göra för henne, om hon ville bli hos honom.
— Jag är trött på skogen. Du har tämt vilddjuret, Yrsa-lill, klippt klorna på lokatten och gjort björnen spak. Jag skall lära mig ett yrke. Jag skall sitta som den tarfligaste skoflickare vid min läst. Och vet du hvad jag längtar efter? Jo, att vid Helgalekamens ljufliga vårfest få se dig gå framför mig bland be blåklädda handtverkarhustrurna, som hålla vaxliljor i händerna.

Han hängde hornet öfver axeln i snöret och bäddade under henne med hö. Vid gårdarna stannade han och lät henne få några droppar mjölk eller vatten, och kvinnorna försökte väcka henne med löften om granna band och en ny fårskinnströja. Men när han långt

fram på andra dagen kom till nunnorna i Vreta, sade de till honom:

— Du skall fröjda dig med oss och lämna henne här, ty just med de hårdast pröfvade sker det under, och när det täckes, skall nog också hennes tunga lösas.

Ingrid Svantepolksdotter smög sig fram till honom och frågade om Folke Algotsson, och han lofvade att hjälpa henne med bref och hälsningar, bara han emellanåt fick slippa in till Yrsa-lill.

Nunnorna buro in henne i en cell och vårdade henne ömt. De gåfvo henne rena kläder af hvitt ylle, och många vallfärdade sedan dit för att få se den sofvande vallkullan i Vreta.

13.

Hvarifrån ljuder sången i en så tidig timme? Hvilka sjunga med så djupa röster om blodsdropparna i kalken Gral på Montsalvage? Hör allvaret, hör jublet! Det är icke två eller fem röster, det är femtio eller kanske åttio. Det är hertigens riddare och hirdmän, som feja sina kläder och drabbtyg vid Nyköpingshus!

De stodo i hvita ylleskjortor med bara armar och gnedo och blankade, böjda öfver träbockarna, som voro uppradade utmed muren. De voro mycket varma, ty nyss hade de öfvat sig med att kasta spjut, hoppa, klättra och skjuta med båge. Men luften var ännu isande frisk, ty morgonsolen hade först nyss börjat glittra i istappar och skarfrusna drifvor.

Hvart dammkorn måste bort, hvar fläck. Brynjan af lombardiskt smide glänste redan som

klart silfver. Och svärdet, det tunga, stora svärdet! Två egg hade det, en mot de fattigas förtryckare, en mot kvinnornas och de svagas förföljare, båda till bäfvan. Hur lyftes det icke mot solen och synades, så att ingen rost fick äta sig fast i det skinande stålet.

Magnus log, då han tänkte på broderns ord om den unkna luften i ett hus utan kvinnor. Han steg just in i det lilla kapell, som gränsade till sofstugan och där han förvarade det heliga svärdet Gråne. Det låg på altaret, och när småsvennerna ibland stulo sig till att få trycka örat mot stålet, trodde de sig höra ett brus af väntande bragders vapendån. Hvar morgon, när han stängde in sig med sin biktfader i kapellet, sade de: — Nu pröfvar Magnus, om han ännu har samvetet så rent, att han kan lägga handen på svärdet, utan att det faller till aska.

Dominikanerbrodern Martinus från Skeninge var ännu hans biktfader. För att betunga sina egna steg, så att han icke skulle vandra sina dagar alltför lätt framåt, bar munken tunga järnbeslagna sulor under sandalerna. Sinnligheten brann i hans unga blod och att släcka den i smärta var för honom den största sällhet. Han

var i stånd till allt, både att våga allt och begå allt och försaka allt, och han visste icke, hur han nog fort skulle få känna spikarna i köttet. Hans själ trifdes på helvetets rand just där bråddjupet reser sig så högt, att man på en gång hör både djäflarnas skrik och tronernas körer. — Jag är den farligaste i hertigborgen — ropade han under sina egna gisselslag — och du, Magnus, du är min hjälte!

När järnsulorna om morgnarna slamrade i kapellet, steg hertigen ur bädden, så framt han icke hade vakat hela natten och glömt sig kvar hos sina teckentydare i tornet. Hans rediga och klara förstånd hade blicken fast riktad på lifvets torra verklighet, men där denna slutade i rymdens mörker, stod han kvar lika vetgirig och försökte genomskåda det ogenomträngliga. Allt af vidskepelse, aningar och syner, som följt med hans dvärgabörd, dref där sitt spel med honom och lockade honom att omgifva sig med stjärntydare och spåkarlar. Han var en lärd man och en misstrogen man. Men också spåkarlarna hade sin stora lärdom, och han var aldrig viss, att icke någon af dem möjligtvis kunde råka att se ännu djupare in i det fördolda än han själf. De vakade, när andra

sofvo, och sökte bädden, när andra gingo upp, och om morgnarna kommo de från tornet som en svärm af möss.

Så var det också i dag. Saturnus hade stått i Stenbockens hus, innan Jupiter höjde sig öfver skogskammen, och det syntes att Magnus hade deltagit i någon besvärjelse, ty han höll ännu i handen ett blystycke, som var tecknadt med siffror. Han bar alltid gråsvart mantel med bruna kanter, och den enda sten, som fanns i järnspännet på hans läderbälte var en vaxglänsande, gråblekt ogenomskinlig onyx. Den skyddade honom mot själsångest och bevarade kroppens styrka. Han älskade bländande riddarprakt, men han ville se den omkring sig, icke själf lysa med den i hvardagslag. Därtill var han alltför mycket kämpe.

Martinus väntade redan vid altarhörnet, men han var icke ensam. Bakom honom lutade sig en smal man tankspridt mot väggen och lekte med en liten tunn guldbelagd staf. Det var junker Erik. Och hjärtlig och blank och frisk stod Bengt, den andra brodern, bredvid honom i sina mörka och runda prästkläder. Han hade skrifdon vid bältet och minst fem eller sex pergamentrullar under hvardera armen.

Men på samma gång som Magnus steg in, visade sig i den andra dörren ännu en besökare, och det var herr Svantepolk. Han var snöig och nyss kommen från hästryggen, och han hade bara en handske.

— Du har tappat din ena handske — började Magnus och såg på den blåfrusna hand, som räcktes honom.

— Jag har kastat den för bröstet på din broder. Gif mig du ett par nya i stället. Det är det gamla sättet att städja hirdmän, och nu stannar jag hos dig. I ett år lät jag handen frysa till straff för att den kränkte kungahelgden, men ångra... Nej, det kan jag inte.

Munken korsade sig och Bengt skrattade, men Magnus skyndade sig att svara:

— Godmodigt dra vi ibland på munnen åt dig, kära frände, men ingen skrattar elakt på din rygg. Det är skillnaden mellan dig och andra. Därtill är du en alltför rättskaffens man. Välkommen till mitt hus. Här spela friska vindar genom öppna dörrar och vindögon och inga nystan och askar stå i vägen på borden. Här går man bitti upp och tidigt till sängs och sofver präktigt. Vi bo här nästan som präster, jag menar, präster efter skenningebeslutet, då

vi togo från dem deras kvinnor. En präst med hustru, det är ingen präst. Det är en lekman framför altaret. Kärleksvisor får du inte höra här, min Svantepolk. Den, som lefver för kärleken, tömmer en bägare, som aldrig släcker törsten och som oupphörligt måste fyllas på nytt. Det blef min broder Valdemars förbannelse. Men här hviskas heller inte i ugnshörnet, och ingen frågar efter, hur det gick kung Valdemar på hans lustfärd till landamäret.

— Men ute i landet hviskas det, hertig. Det går som en smygande skogseld. Minns, det är inte de bästa, som ha de onda tungorna. Det är de listiga och lurande och alla, som ha ögonen på folkungaarfvet. För hvar dag växer stormen.

Hertigen mulnade.

— Allt skvaller har sin gamla gång. Det futtiga görs honungssött, det låtsade hedersamt, det mänskliga brottsligt, det ohyggliga blir det skrattadt åt. Å fy, att komma till mig med en sådan smuts! Har du då ingenting annat att säga mig...? Hur går det min vän, den gamle lagman Algot? Han är försvunnen sedan länge.

— Han fick hat mot dig på Bjälbo och

läser nu lag för sina västgötar. När tid blir, tör du nog möta honom.

— Och Hulf Skumble, bergmästaren, som kom med järnet?

— Han har gömt sig i skogarna och skyr att se människor. Men jag tror, att vi ha annat att tänka på. Jag står här för att tala om din broder Valdemar... När hustrussystern kom i klostret, födde hon en son.

— Jag vet.

— Valdemar har gömt barnet hos självva ärkebiskop Fulco i Uppsala. Det var att kasta det midt i ulfvens käftar. Ett öfvermod, som liknar honom.

— Men det var klokt. Fulco är en man, som förstår faran och vet att tiga.

Martinus korsade sig.

— Miserere mei Deus!

Herr Svantepolk räckte hertigen ett bref.

— Du känner ängelsvapnet i sigillet.

— Det är från Fulco.

Hertigen slet upp och läste det häftigt. Glömsk af stället kastade han det i vredesmod ifrån sig midt på altaret. Hans ögon blixtrade.

— Det är för mycket af en broder. Vet du, hvad Fulco skrifver? Valdemar är halft

besluten... alltid halft... att plocka från mig jarlamakt och förläningar, att kränka död mans skrifna vilja, att... Två hof har landet inte råd att hålla, säger han, och mina utländska riddare vill han ha ur riket. Men jag är ordningsmannen i vår släkt, och allt går sönder samma dag jag går... Nej, det får aldrig ske. Någon vinter, när han far till distingen, tar jag med mig mina män och rider dit, och jag slår till. Jag måste ändå ofta till upplandsbygderna på lagfärd. Men den gången skall jag komma med storflock.

Bengt fattade om hans båda skuldror och ställde sig framför honom.

— Folkungaträta, bondeträta om gods och guld — sade han — tar du då aldrig någon ände! Spannmålsriddare, riddare af mjölsäcken, det är hvad vi äro, vi alla af den förbannade ätt, som kommit upp på Svitjods gamla kungastol. Håll frid, och tag allt, som är mitt! Jag är en kyrkans man och behöfver bara min svarta kjortel och mitt bröd.

Magnus slog handen i altaret.

— Bengt Alltförgod och Erik Allsintet, mina kära bröder! — ropade han, och en ohygglig glädje bröt fram öfver hans ansikte som ett

eldsken öfver ett mörkt svedjeland. — Stanna ni i mässan, när jag handlar. Nu är det tid. Ulfven flyr människor, tills han får smak på deras blod. Blås under skvallret. Släpp ut hela sanningen. Fulco, den sluge bispen, låtsas ingenting veta, men han skall sluta upp att tiga. Också jag skall sluta upp. Lägger man bara en skärf i offerbössan, så blir där bara en skärf, men lägger man dit hela folkunga-ondskan, så blir där till sist både silfver och guld. Har jag rätt, Martinus?

Munken böjde den bleka hakan och korsade sig.

— Om inte du handlar, så handlar jag för dig i lönn. Jag går i döden för dig, hertig. Longa est vita, si plena est.

Herr Svantepolks tunna hår skakade och fladdrade, och han gick upp på det lilla trappsteget framför altaret.

— Riddar Magnus — sade han — du har förstått mig illa. Att tassa kring med onda rykten om en kärlekshandel är ändå inte riddarskick. Till sådant kom jag inte i din tjänst. Själf menade du också annorlunda nyss, då du fick mig att rodna, jag gamle man. Då var du ärligare mot dig själf än nu. Men

talas det om makt, då vet du inte hvad du gör och säger. Då växer det eld och ånga inom dig och måste ut. Men riddarlagarna, hertig! Oböjliga stå de där som klippor, oböjliga också i nödens stund!

Magnus sänkte hufvudet.

Bakom hans själs många utanverk och försåt, fanns det en kämpes breda, godmodiga, omutliga hederlighet. Den tog aldrig ut sin rätt utan strid, men det var just i sådana stunder, då han stod med den mulna pannan fylld af åskor, som han växte och vann hjärtan.

— Lär mig att dämma svafvelflödet, där det sipprar fram ur ena hörnet af mitt sinne — stormade och mullrade det från hans läppar. — Det förpestar där inne allt godt och ädelt. En ljusets riddare framför sin härskara utan fläck på skölden, det är den riddar Magnus, som jag drömmer om. Sjung ännu högre om den drömmen, stolta ulfungablod! Dig hör jag och dig vill jag tjäna. Men hvar och när, ty nu försmäktar jag och tvinar bort? Att vara född till handling och dömd att sitta stilla, det äter hullet af den tåligaste. Gif mig tio fria år, och på min faders stora riksbygge skall jag sätta tak och spira. Hufvudet sprängs af

planer... Kloster, kyrkor, riddarväsen ett stort nytt välde bygger jag i tankarna... men också bara där!

Han trefvade under vapenrocken på det stycke af Sankta Klaras mantel, som han alltid bar fastsydd vid fodret, och fortsatte med samma halft trumpna, halft hotande röst:

— Att stå här stark nog att lasta hälleberg på ryggen och bara känna tyngden af sina egna tomma armar... Plågorna i dödsriket äro hvila mot ett sådant kval.

Han räckte sig fram och tog det heliga svärdet Gråne från altaret och fäste det vid bältet.

— Men jag är ju bara en vild Folkunge. Herr Svantepolk lär mig den nya seden! Vi måste vänta och tiga, tiga som riddersmän. En tjuf eller dråpare kan framlägga sin bötepenning, Valdemar kan göra penitens, men en försyndelse mot ridderligheten, det är det enda brott, som aldrig blir tillgifvet. När uppfanns en friare och strängare lag än ridderlighetens! Jag har redan försyndat mig tillräckligt mot den lagen.

Han afbröt samtalet med ett tecken åt männen, att de skulle följa honom, och gick före

dem ut på borgtrappan. Hornblåsning förkunnade redan, att Martinus skulle börja den sedvanliga morgonläsningen.

Männen höllo nu på att feja sina sköldar. Rödt och blått och guld och silfver blänkte utefter muren. Alla möjliga ting och djur från gård och skog och sjö hade dragits fram ur sin hvardaglighet och adlats till märken. Där lyftes i solskenet icke bara halshuggna troll och grinande ulfvar och björnar, utan där framtittade också bondens oxe med sina långa öron och horn, och tuppen kråmade sig med sin kam. Båten och gäddan och simpan gingo i sin vågkrusning, dufvan flög med sitt skogslöf. Roffågeln högg med sin klo, påfågeln prålade, räfven lurade, och den visa ormen höjde sitt hufvud. Liljan och rosen blommade, sjöbladet och ekbladet grönskade. Där felades ingenting alltfrån gillets dryckeshorn och riddarens vase till smedens hammare och barfotakrigarens klubba. Det var sägner och minnen och löften i hvar bild, och hertigen ljusnade, allt som han gick fram mellan sina tappra.

— Jag önskar er en god morgon, mina bröder — sade han. — Vi skola fostra vårt folk till ett riddarfolk, som om det också råkar

kränka mången god lag, åtminstone alltid håller ridderlighetens i ära.

Men de hörde honom knappt, ty Martinus hade stigit upp på en bänk och läste om hertigens blida skyddshelgon Sankta Klara och om storsinta hjältars vandel.

De tolfåriga småsvennerna, som nyss kommit till hofs, blefvo då stående med gnidlappen i handen för att lyssna. Otåligt räknade de tiden framåt mot de år, då de ändtligen skulle bli omgjordade med svärdet. Skrifva och läsa var mer för kvinnor, men de kände pröfvande på hvarandras armar, och nu begynte ett allmänt ropande både bland yngre och äldre. Tyrgils Knutsson, som växt upp till en reslig man med ljusa blå ögon, lofvade att han en gång skulle förtjäna riddarslaget. — Ståndaktighet, uthållighet, hörsamhet, det är mitt löfte! — ropade han. — Vördnad för ålderdomen, aldrig dåliga råd till kvinnor, det är mitt ord! — ropade den nästa. Och nu blandades de hänryckta löftena till ett jubel från alla sidor. — Aldrig bondaktig dödsfruktan! — Aldrig vara i sällskap med män, som klaga öfver sina olyckor! — Jag skall friköpa trälar! — Jag skall gifva hälften af allt mitt åt de fattiga!

— Jag skall kväfva min egen grymhet! — Vi skola samla oss till en ljusens här, för fridens skull! Brödraskap, brödraskap!

De utländska riddarna samlades i en flock för sig, och ny hornblåsning förkunnade, att dagens öfningar på rännarbanan skulle taga sin början. Alla skyndade sig att påtaga de blodröda vapenrockarna och fattade med vördnad om lansen, som ingen ovärdig fick handtera.

14.

Under strömmande ångertårar offrade Jutta de afklippta hårflätorna på den heliga Agnetas altare i Roskilde. I sin hänryckning glömde hon att höra sången till slut och sprang öfver grafstenarna för att som nyvigd nunna och priorissa få kasta sig till systrarnas bröst. Hur klart såg hon icke sedan i drömmen under den första natten i cellen den sköna och milda Agneta, mön, som inspärrades i lastens nästen och ändå gick i döden med aldrig fläckad oskuld. Och hur lycklig hon satt och lyssnade, när systrarna berättade om Agnetadagen i Rom, då små lamm välsignades i kyrkdörren för att man sedan af deras ull skulle förfärdiga det hvita pallium, som påfven skickade ärkebiskoparna till bekräftelse på deras värdighet. Hon tyckte, att allt i hennes egen klädnad, som var af hvit

ull, också var en gåfva af helgonet och renade henne från hennes skuld. Hvar timme hade sin stilla och högtidliga syssla, och jorden låg så långt borta. Sju gånger om dagen fick hon sjunga Guds heder, och efter hvar ton hörde hon änglaskarornas jubel under hvalfvet.

— Lyckligt det folk, som har kloster, där den betryckta och trötta kan få en fristad! — hviskade hon hvar natt, när hon väcktes af klämtslag och huttrande tände sitt ljus för att följa systrarna och höja glädjerop.

Men jorden var ännu icke så långt borta, som hon hade trott. Mullen satt fast under sandalerna, och skuggan af det, som skett, krympte icke utan växte och blef allt längre. Ännu åratal efteråt kunde hon sitta och stirra i minnet på de dagar, då hennes aningar blefvo mer och mer bestämda och hon darrande och med ansiktet gömdt i händerna anförtrodde sig åt syster Hillika, den äldsta af nunnorna, som hade att vägleda henne den första tiden. Hon kom ihåg, hur hon snart icke vågade visa sig längre utan stängde in sig i sin cell och skyllde på sjukdom. Allt, som sedan hade följt, försvann i töcken. Hon mindes bara den morgon, då medan den fridsamma matutinan ljöd från

kyrkan, barnet, som hon aldrig fick se, vecklades in i ett hölje och hissades ned från ett vindöga i en korg.

Hon var mäktig inom klostret, och ingen vågade något mot den högbördiga priorissan. Men hon kunde icke glömma, hur närsynt alla böjde sig och sysslade med sin sygärning, när hon sedan åter kom ut ur cellen. Hon försökte ännu intala sig, att de ingenting visste, men hon trodde icke sina egna ord. Därför blef det aldrig mer som den första tiden, utan hon var åter längterskan som såg bortåt mot något annat. Fast nunnedräkten aldrig tryckte hennes spensliga axlar, kom det långa och stillastående år.

Det fanns i klostret bara ett vindöga med fri utsikt till molnfläckarna och flyttfåglarna. Hur kunde hon icke stå där och längta till sin graf, till änglarna i himlens blå och till människorna, till den ensamma och förorättade systern, ja, till harpbruset i Folkungarnas ålderdomliga sal, där hon hade suttit så främmande och skrämd. Men mest tänkte hon på barnet, som hon aldrig hade fått ha hos sig. Hon hade bara sett en skymt af korgen, då den

bars förbi celldörren. Hennes hjärta stod stilla af längtan.

— Syster, sömma och bed! — sade Hillika och sköt litet på pallen, så att det gnisslade mot stengolfvet.

Då skyndade hon sig genast att arbeta och log vänligt mot Hillika, ty hon kände, att hennes egen vilja var luttrad och ren.

På sin osaliga kärlek tänkte hon aldrig mer, och om hon någon gång mindes Valdemar, då var det endast som hon hade sett honom bredvid sig på den soliga första resdagen eller när de lekte i den månljusa svalgången. Men kunde det vara orätt att tänka på det barn, som var födt i synd och lefde utan mor? Skulle då icke Gud förlåta henne, om hon ville återse sin egen son och med honom på sin arm kasta sig i stoftet för den goda drottningen och bedja henne om tillgift? Icke en hälsning, icke ett ord hade hon fått från Sofia, och hon såg henne för sig, nedböjd, åldrad, förgråten. I allt annat fick hon ofta frid, men när hon var ensam med sig själf spratt hon upp och hviskade kvidande hennes namn. Hvar hon såg en grånad kvinna, tänkte hon på henne. Hvar gång hon låg i bön, inblandade hon ett ord också för

henne. Och under fritimmarna efter aftonvarden satt hon och sömmade med sitt eget hår och med silke på ett långt band till hennes drottningsmantel, fast hon aldrig tordes skicka det.

— Hillika — sade hon. — Det skall nu firas en stor högtid i Uppsala för helge Erik. Efter det råder fred mellan landen, har det bestämts att fem af våra nunnor skola vallfärda dit med någon enkel gåfva till hans nya altare. Låt mig bli en af dem, så att jag får ödmjuka mig i stoftet och kyssa min goda systers klädningsfåll, ty utan hennes förlåtelse får jag hvarken ro i lifvet eller i grafven.

Hillika flyttade om nålarna på sydynan och teg en stund.

— Vi befalla inte öfver vår priorissa — svarade hon slutligen en smula osäkert — men om du kallar oss till rådplägning, får du väl höra vår mening. Med din snabba och obetänksamma föränderlighet, som ena stunden fyller dig med glädje inför ett altarljus och nästa inför sorlet från en springlek ute på ängen, kan du ännu hinna att begå många dårskaper. Guds tjänstekvinna, här skydda dig murarna åtminstone mot de farligaste.

Men så ångrade hon sig och lyfte hufvudet.

När hon såg den uppriktighet och det rena samvete, som lyste ur Juttas ögon, veknade hon.

— I helgonens namn, gå som botgörerska till den, som du har vållat så mycken sorg!

Det beslöts då, sedan biskopen och de andra nunnorna också blifvit rådfrågade, att priorissan själf skulle anföra vallfärden till helge Eriks ben. Det långa band, som hon hade sömmat af silke och sitt eget hår, skulle bli offergåfvan till hans nya altare.

När det led ett stycke in på hösten och de mindre vattendragen i Sverige begynte att frysa, begåfvo sig nunnorna åstad på den långa vandringen. De blefvo icke heller ensamma och behöfde ingenting frukta, ty de sällade sig till hemvandrande skaror, som kommo söderifrån. Det var pilgrimer och det var grånade riddare, som stridt under de sista Hohenstauferna och stått kring Ludvig den heliges bår på den afrikanska sanden. Hör i de småländska skogarna psalmen af klara och hesa röster, hör slamret af stafvar och knarrandet i skräpporna! Palmgrenarna från Jerusalem prasslade mot pilgrimsmärkenas blybilder på hattarna, mot den nyckelbärande Petrus från Rom och musslan från Compostella.

Stugor och visthus öppnades med from gästfrihet, men längterskan från Agnetaklostret kunde sällan förmås att stanna. Så snart hon kom in i en by eller köpstad, talade hon genast om den nästa, alltid fylld af hoppfull tro på det, som låg bortom stunden. Omsider anlände pilgrimerna i ökstockar till Föresåns mynning, där en skyhög kyrka höll på att resa sig bakom murställningar och befästningar, och sedan voro de om en stund i ärkebiskop Fulcos gamla Uppsala. Jutta visste, att barnet var gömdt hos Fulco och att drottningen säkert måste infinna sig till en så stor högtid för allt folk. Obemärkt och utan att gifva sig till känna för någon — och nunnorna hade hon ålagt tystnad — tog hon in i pilgrimshärbärget. Snart satt hon med de andra framför eldarna på gården. De begynte att sprätta af blybilderna för att hänga upp dem i kyrkan, och en af de äldsta pilgrimerna, som länge hade sett på henne med vänlighet, vände sig till henne.

— Osynligt bar jag egentligen detta pilgrimsmärke långt innan jag gick hemifrån, ja, i alla mina dagar — sade han och föll långa stunder i tankar. — Jag fann ingen ro, förrän

jag fick stafven i handen och började gå. Och osynligt kommer detta tecken alltid att sitta kvar på min hatt som det stora märket öfver mitt lif. På samma sätt har hvar och en något inom sig, som inte unnar honom lugn, innan det får flyga ut och bli märket öfver hans jordevandring, hans pilgrimsmärke. Skall det också kosta hertigen hans salighet, kommer han inte att hålla frid med sig själf, förrän han har makten i sin hand och får styra och omskapa. Det är hans pilgrimsmärke. Sedan blir han, tro mig, en stor man och en ädel man. Innan en människa hinner fram till sin rätta bänkplats vid bordet, sopar hon många skedar i golfvet. Och Valdemar uthärdar inte en dag, om han inte får föröda allt, som blef hans. Det är hans pilgrimsmärke. Och du, nunna, du längtar. Det är ditt pilgrimsmärke.

15.

interblåsten rasslade ödsligt öfver ättehögarna och kastade in snö genom det trasiga brädtaket på den gamla, af brand förhärjade kyrkan. Fast påfven länge hade utlofvat fyrtio dagars syndaaflösning åt den som besökte stället, infunno sig allt färre vallfärdare vid den årliga midvinterfesten. Och ändå hade den älskade konung Eriks ben blifvit upptagna ur kyrkgolfvet och med den låga guldbelagda kopparkronan om hufvudet uppställts i ett skrin, vid hvilket det skedde stora under. Därför hade man nu också börjat att uppföra åt honom den nya kyrkan vid åmynningen, där skeppen gingo in och handelsbodarna stodo fyllda. Där hade Valdemar också byggt sig en kungaboning. Sofia och hennes tärnor togo in där under kyrkfesterna, men själf stannade han hellre i det förfallna drotthus, som ännu

stod kvar vid ättehögarna i det gamla Uppsala. Det var nedtill af bullersten och ofvan af timmer, och allt var bågnadt och murket. Träden utanför den sneda och bräckliga svalgången voro svedda af eld och åska. Det var knappt annat än några väldiga stammar med sönderbrutna, afstubbade grenar. Han trifdes icke längre hos drottningen som förr, och här kunde han sitta fri med sina jaktbröder och Ingrid Ulfvas skogsgångare, hans lifkarlar i björnskinn med yxhammare och spjut.

I början efter afskedet vid landamäret tänkte han beständigt på Jutta, men helst endast på den första tiden i jarlagården, då de lekte och skämtade i månljuset. Det var en stilla glädje att minnas sådana sorglösa och oskyldiga timmar. Men människan blir till sist van vid glädjen, så att hon icke märker den; endast all oro märker hon. Därför märkte han vida mer de småsår, som han fick af andra skönheter. Jungfru Lindelöf blef för honom en tyst och blek ande, som med sitt framåtsträckta hufvud följde honom och vakade öfver hans väg. Först gick hon hvart ögonblick alldeles bredvid honom. Sedan blef hon småningom mer och mer efter, och slutligen drunknade de aflägsna och

lätta stegen nästan alldeles i årens buller. Han trodde, att det var hon själf, som nu ibland flera dagar i rad och till sist hela veckor glömde att tänka på honom och följa honom i sin genomskinliga och ändå alltid förnimbara andehamn, skapad af kärlek och minnen. Och just därför att hon var kärleken och allvaret i hans lif och betydde så mycket mer för honom än någon annan människa, tyckte han, att det var bäst så, ty på andra kunde han tänka med lätt sinne.

Han var heller aldrig stilla utan red från kungsgård till kungsgård på jakter och gillen. Hände det ändå någon gång, när han om julen såg in i treenighetsljuset, att hon visade sig för honom, såg han nu bara hennes fel eller det, som han kallade hennes fel. Hvarför hade hon varit så vacklande och svag och icke stannat och följt honom? Nej, det mjuka lindelöfvet var icke till för att grönska i isblåsten. Han hade dock velat våga rike och krona och i nödfall lägga järn i leken mot de lagkloka och envisa, och hon hade flytt! Han förbittrades och ville aldrig mer se henne i sina tankar utan vinkade åt sina lifkarlar att de skulle stämma upp sina bergslagssånger. Nu hade han kommit

till eriksfesten och för att bese det halffärdiga byggnadsverk vid åmynningen som var Fulcos lust och själafröjd. Men efter den förstnämnda dagen ämnade han åter sätta sig på hästryggen eller karmen och uppsöka en mindre dyster ängd.

Fulco bodde i en huslänga vid sidan om kyrkan. Redan första gången Jutta gick ut ur härbärget, fick hon i hans dörr syn på en liten gosse i grön kjol, som satt på tröskeln och öste snö med en tennsked. Det lockiga, rika ljusa håret och kanske också hennes eget hjärta sade henne genast, hvem han var. Hon skyndade sig fram förbi de andra nunnorna och omfamnade honom med en ömhet, som genast gjorde den lille till hennes förtrogna vän. Det förvånade ingen, att en from pilgrim smekte ett barn och att hon sedan under de andra dagarna, så ofta det blef lägenhet, satt hos gossen eller varsamt och småjollrande ledde honom fram och tillbaka på snön. Han hade en korg med dockor af tyg och trähästar, som han räckte henne, och ibland följde han henne ända upp på den största ättehögen, där det var vid utsikt öfver slätten.

En afton i skymningen, när hon stod med honom vid den sönderfallna trappan till drott-

husets svalgång, kom Valdemar tillbaka från en utflykt med sitt hof. Redan på afstånd hördes ett gladt sorl. Flöjternas och gigornas toner stego allt tunnare och hvassare i rymd öfver rymd, som hade de aldrig mer behöft sänka sig efter nytt fotfäste, medan däremot trummornas och säckpipornas bockbräkande fortsatte sin tunga dans på jorden. Hur väl kände hon icke igen, att det var Gistre Härjanson, som ledde det spelet! Och bakom musikanterna kommo jägarna med falkar, bågar och vargnät.

Valdemar höll armen om en ung tärna, som han oupphörligt ropade vid namn.

— Jag kallar dig Glimma — sade han — därför att det alltid glimmar till i dina ögon och smycken, när du tänker på nöjen och dans.

En mörk lock hade halkat fram under hennes ljushåriga skönhetsperuk, som var inströdd med glitterstoft. Öronen voro något stora och framåtböjda men lika mjällhvita som hennes bara hals, och naglarna på fingrarna voro genomskinliga. På hakan var en liten grop med ett ärr, och de tunna små läpparna voro öppna och fuktiga, som om hon nyss hade druckit vatten. Hon kastade en flik af manteln

öfver nacken, midjan rörde sig, och den nedhängande gördeln var sirad med venusstjärnans lyckosamma och hafsögda smaragder. Ärmarna släpade på marken, och, yr af kärlek och medgång, såg hon upp mot Valdemar och svarade oupphörligt:

— Ja, Glimma heter jag, Glimma, Glimma!

Han hade lindat om sig den röda manteln för köldens skull, men dolkskidan, som stack fram, var omspunnen med ett bladverk af guld, och hattkullen var en enda krona af jupitersstjärnans segerbringande krysoliter. Då han lade handen på räcket och snuddade vid Juttas hufvudlärft, såg hon, att den hade blifvit bredare och hvitare. Och hans blick var oroligare och kallare fast upprymd. Den gled förbi utan att känna igen henne i den framåtböjda nunnan med det klippta håret och stannade med större välbehag vid de yngre och vackrare i hennes sällskap.

Han vinkade med handsken åt folket, och framför honom dansade den galne Karl Algotsson baklänges, rund och röd, och slog takten med en bjällerstaf. Genast svarade harporna inne i salen så tonfast, som hade de stått i ring ute i det fria kring spelmännen i konungens

följe. Svalgången knakade och gungade under de glädtiga stegen, och snart hade hela skaran ända till de sista svartraggiga björnskinnskarlarna försvunnit i salen.

En tung beklämning lade sig öfver hennes bröst. Hur olika, hur dödt allt mot förr, trots ädelstenarna och de gnisslande strängarna! Svalgångens torftighet och det förfallna huset! Ingenting påminde om de stränga belätena på ekstöttorna i jarlagården. Månne det fanns en enda lycklig i den sjungande och skrattande flocken? Jo, en enda, Glimma. Men bland de andra? Var det kanske förtviflade människor, som tömde öfver sig en ärfd skattkistas alla härligheter för att söka glömska aftonen före domen? Eller var det bara hon själf, som missundsamt ville tro så för att trösta sig?

Slättens blåst skar genom märg och ben. Hon visste icke, om det var hennes osaliga kärlek, som åter genast blossade upp vid första återseendet eller om det var hat och harm. Hon hade så säkert trott, att de brottsliga känslorna för alltid blifvit utsläckta. Och det var ond kvinnosed att lasta, där man själf varit med om att locka. Det var lifvets egen hårda gång öfver igenmurade grifter, som skakade hennes hjärta.

Hon hade icke ställt sig där för Valdemars skull. Hon hade icke önskat, att han skulle lägga märke till henne. Hela tiden hade hon tvärtom böjt sig så djupt ned, som hon kunde. Och ändå grämde det henne och sargade så svårt i bröstet, att han kunde snudda vid henne utan att känna mer än inför hvilken annan som helst och utan att genast förstå, att det var hon, om hon också hade betäckt sig aldrig så väl med doket. Var hon då redan så alldeles borta ur hans minne? Skulle hon i flera dagar andas och röra sig några få steg från honom och höra samma rassel i träden och se upp i samma vinternätter som han, utan att en enda aning förmådde säga honom, att de voro hvarann så nära?

Hon släppte gossen och vände tillbaka till härbärget. Men där fick hon ingen ro, ty hon hörde hela tiden det välbekanta harpbruset från folkungafesten. Det var det enda, som var sig likt.

Då gick hon in i kyrkan med de andra nunnorna. De stannade alla fem orörliga nere vid dörren och flyttade kulorna på sina radband och rörde hastigt läpparna. Men läpparna bådo om ett och det bultande hjärtat om ett

annat. Om hon bara hade fått ett enda sakta hjärteord från honom, en god blick, som hemligt hade sagt henne, att han känt igen henne!

Hon föll på knä, och fast det värkte att ligga så, reste hon sig icke.

Kyrkan var full af pilgrimer, och ljusen omkring Eriks silfverskrin på altaret fladdrade i draget från det trasiga taket, ofta nära att slockna. Från muren bakom altaret hängde de röda och gula flikarna af hans baner. Öfverallt voro hällarna bortlyfta från grafvarna, som omslöto de forna ärkebiskoparnas kroppar, ty längre fram skulle de också flyttas till den nya kyrkan. Det var håliga ögon och kinder och knäppta händer i halfförmultnade handskar. Om halsen på hvar och en bredde sig ännu det hvita pallium, som efter att ha legat en natt på petersaltaret i Rom skänkts af påfvarna. Hon kom ihåg systrarnas berättelse om Agnetas små lamm, som välsignades i kyrkdörren, och hon skulle velat få kyssa det gulnade yllet för att bättre kunna anropa sitt helgon om nåd. Men kedjor voro uppspända på båda sidor om midtgången, för att ingen skulle komma åt att stjäla af de heliga relikerna.

Hon böjde sig ned och tryckte pannan mot

golfvet och makade sig långsamt framåt utan att lyfta hufvudet. Hon kände, hur stenkanterna repade i pannan, och för att plåga sig fortsatte hon att krypa vidare ända fram mot altaret. Men ändå hörde hon harporna och säckpiporna från drotthuset. Hon frågade sig: — Är jag då så mycket oansenligare och fulare än andra, att han därför inte ens märkte mig? Har klosterluften gjort mig så gul och gammal, har bönläsandet gräft så djupa fåror om den stackars mun, som förr var så lockande? Jag skall tvinga honom att se mig, tvinga honom, om han också har hinnor öfver ögonen som de döda här omkring mig.

Hon steg upp, och hon var så yr i hufvudet, att hon måste taga fast i järnkedjan för att icke vackla. Återigen knäföll hon, men hon var icke längre sig själf, och hon visste icke, hvad hon gjorde. Hon kände blott, att hon aldrig mer kunde uttala en enda from och ödmjuk bön, aldrig gå och gå den långa vägen hem till klostret, aldrig med uppriktig ånger kasta sig till drottningens kjortelfåll, om han icke först med ett för andra omärkligt tecken hade visat henne, att hon ännu fanns för honom i hans minne.

De andra nunnorna stodo ännu lika orörliga nere vid dörren, men hon hörde icke längre till dem, och hon glömde att lägga en skärf i offerstocken.

Där ute var det redan mycket folk samladt för att få se konungen, när han gick till sofstugan. Lycksökare, som friade efter ämbeten och gunst, hade ställt sig uppe i svalgången utefter väggen. — Han måste vara trött — hviskade de — och måltiden blir kort. Han går tidigt till sängs. — De fingo ett smilande och mjukt sätt, gingo på tåspetsarna, vände ögonen uppåt och voro i ett tillstånd af största spänning och salighet. De påminde om gamla gubbar, som göra sig till för en flicka. — Nu dricker han! — sade de och tittade i dörrspringan och klunkade och visade med munnen, hur han bar sig åt. Om de själfva hade tömt bägaren, kunde det icke ha smakat dem bättre. Plötsligt veckade sig deras panna och de blefvo allvarliga och betänksamma, ty de kände med sig, att de skulle gå och hänga hufvudet i dagar och veckor, om de icke fingo en nick eller lyckades utfundera ett fint smicker. Det enklaste var att tala illa om hertigen och råda Valdemar att knappa in på hans fäderne-

arf och makt och låta allt gå vind för våg. Ordet »kittelbotaren» tisslade och tasslade redan på svalgången, som om de därmed hade stämt strängarna.

Nedmörkt som det var, behöfde icke Jutta frukta, att någon skulle ana, hvem hon var. Den fullständiga likgiltighet, som alla tycktes visa den ensamma nunnan i den blåsiga natten, smärtade henne till sist också mer, än om hon skulle ha öfverraskats af en förundrad hälsning. Om någon hade gifvit akt på henne, skulle han ha märkt på den hastiga gången och det framåtsträckta hufvudet, att det var ett stundens barn, som såg sig blind på ljuslågor långt borta och omkring hvilken det därför alltid klirrade i fängelselås och bål, men som Gudsmoder i sin himmel bad varmare för än för någon annan. Tallriksslickarna makade sig emellertid endast litet åt sidan för henne, och en af dem mumlade: — Här kommer en nunna för att tigga allmosor, men jag har ingenting på mig.

Ödmjukad, förnärmad och upprörd trängde hon sig in mellan männen vid en af dörrarna. Men den gaf efter för hennes rygg, och hon måste taga flera steg baklänges, allt efter som

dörren gled undan. Hon såg då, att hon befann sig just i den loftkammare, som var sofstuga. Sängen stod bäddad med sindalstäcke och fågeldunskuddar. Ett par vaxljus brunno på bordet, och en småpiga höll på att rada upp Glimmas många klädnader på en bänk. Hon strök öfver dem och slätade ut skrynklorna.

Jutta följde en stund det omsorgsfulla pysslandet med dräkt efter dräkt och såg villrådigt från det ena tyget till det andra. Så öppnade hon påsen vid bältet och drog upp det långa bandet, som hon hade sömmat med sitt eget hår och lofvat åt helge Eriks nya altare.

— Se här! — sade hon och mätte det med armarna. — Hvilken vacker törnslinga med rosor och taggar! En aln, två alnar, tre alnar... fyra och fem alnar. Det är hela längden. Den är din, småpiga, om du för i afton, bara för en stund, en kort stund, lånar mig den gula rock med liljor, som ligger där ytterst på bänken.

Hon räckte bandet åt flickan och slet af sig hufvudlärftet och den tunga kåpan med de tarfliga träknapparna. Alltsamman kastade hon framför sig på golfvet. Hvilken sveklig frid hade icke under de kläderna omhöljt hennes

sinne i töcken, medan världen rundt omkring fortlefde i sin ondska. Hvarför hade hon späkt sig och fastat och barnsligt lättroget lyssnat till de fromma legenderna? Den, som hade beredt rum i sitt hjärta för en Folkunge, kunde aldrig bli en god människa. Hon hade redan glidit ned bland de fördömda och hade ingenting mer att förlora. Hennes rätta plats var bland de föraktade i skampallen vid kyrkporten. Hvarför gömma sig för de rena och icke lida en synderskas straff? I hennes själ bar den himmelska sådden ändå inga blommor. Men en sak hade hon lärt hos nunnorna, och det var att skrifva. Redan nästa morgon skulle hon sätta upp ett bref till klostret och påtaga sig all skuld och skam och afsäga sig renlefnaden och återkräfva sina ägodelar.

När hon märkte, att småpigan stod med bandet utan att röra sig från stället, började hennes röst darra:

— Det bandet där är ett heligt och kostbart verk, som har kommit trötta ögon att svida. Hur många timmar och hur många tusen stygn har det inte kostat. Om din matmor får veta, att du olofvandes lånat mig klädnaden och blir vred, så klipp bandlängden midt itu och gif

henne hälften. Det är nog betalning åt en sådan som hon... Men hvad är det du har där i de små silfverbägarna? Är det inte skönhetsmjöl? Du skall hjälpa att måla mig, men inte så starkt som hon vant dig, utan som det brukas bland de högsta. Vet att jag är af kungabörd och har rätt att sitta öfverst vid bordet hos din herre. Men allra först skall du två min panna, ty jag har sårat den mot kyrkgolfvet och känner, att den blöder.

Småpigan hjälpte henne nu att träda på kjorteln, och de öppna ärmarna släpade förnämt på mattan. Sedan tog hon silfverbägarna för att måla henne, men Jutta grep henne om handen och lyssnade.

— Nej, vi ha inte tid.

I nästa ögonblick skyndade hon ut. Hon drog igen dörren bakom sig, ännu halft blindad af vaxljusen, och ställde sig mellan de andra. Men den lilla gossen, som sprang omkring i svalgången, var med ett gladt rop vid hennes sida utan att skrämmas af den förändrade dräkten. Hon hann icke att frigöra sig från hans smekningar, innan fackelbärarna trädde ut och konungen kom i dörren. Han var upphettad och viftade med handskarna, och då han såg,

hur alla männen, så pass det lät sig göra, försökte att böja ett knä, grep honom en lust att begyckla sin egen makt och det, som var heligt för de fromma. Han höjde armarna på det sätt, som påfvarna brukade, när de utdelade välsignelsen.

Därvid kom hans blick att hvila på den praktfullt klädda kvinnan, och armarna sjönko igen, fast förläget och långsammare än de hade lyfts. Han såg genast, hvem hon var, men det var icke enbart förundran, som darrade öfver hans ansikte, utan också en illa dold missstämning. När de, som ha dödt, resa sig ur sin graf, äro de vålnader, och då skrämma de. Och han såg genast i full klarhet hvar förändring, som tiden hade ristat i hennes drag.

Besinningen svek henne och hon lyfte upp barnet framför honom.

— Guds frid, kung Valdemar — hviskade hon. — Känner du igen oss?

Han knöt handen och kastade hufvudet stolt bakåt.

— Guds frid, frussyster. Jag känner igen både dig och barnet... mitt barn och ditt.

Om de gamla träden hade brustit från sina halfdöda rötter och fallit öfver hopen, som stod

nedanför, skulle förvirringen och skriandet icke ha blifvit häftigare. Pilgrimsskarorna böljade ut från kyrka och härbärge, och ända bort till ättehögarna skymdes snön af folk. Den dystra hemlighet, som smugit kring från gård till gård, gömde sig då icke längre utan blottades af vinfuktade läppar och stod där nu med kött och blod midt i fackelskenet.

— Dödssynd — ropade mängden — firnarverk!

— Är det julnatt, efter jag ser spöken? — frågade Valdemar och skakade sitt ljusa hår. — Af er, som skria värst, lärde jag mig aldrig, att brott behöfva spöka. Eller blef min fader jarlen hängd, när han red hem från Herrevadsbro! Han sofver godt och lugnt i gamla Varnhem. Gif er till tåls, låt tiden gå. Skuld är ett krafbref mellan människor. I grafven finns det inga gäldenärer

— Till Rom! — svarade folket. — Till Rom!

De, som voro beväpnade, skakade sina spjut och bågar.

Då lyfte han upp gossen och höll ut honom öfver deras hufvud.

— Ja, ropa, svear, ropa som det höfs kring era fäders tingshög. Höj gossen här på sköl-

darna. Välj honom till min efterträdare. Han skall föra er till större segrar än fordom läspe Erik och alla, som föddes er af äkta, ruttet kungablod... han, mitt trotsarbarn, horsbrottets, blodskammens son. Se här, hur frisk och röd han blir, när jag nyper honom i kinderna.

Han satte ned gossen, men en rysning gick öfver mängden. Pilgrimerna vände sig bort, och som en suck, som ett djupt andedrag framhviskade kväfda och klanglösa röster:

— Han är Den fallna morgonstjärnan. Lucifer är vår konung. Penitens! Till Rom, till Rom!

Ett par tysta klättrare hade redan svingat sig upp på räcket med sina spjut, och en pil hven fram och fastnade sjungande i stolpen. Det hördes i stillheten, hur bågarna spändes, först två eller tre, sedan allt fler och fler.

Fulco kom ut ur sitt hus, föregången af ljus, men de släcktes genast i blåsten. Han bar hvarken ämbetskrona eller stola utan höll endast ett litet kors, som han ifrigt räckte åt alla sidor till kyssning. Han gick så krokig och sned, som om han med de långa armarna hade plockat något från marken, men hufvudet var upprätt. Ofvanför den grå skäggbotten och

den som en krumstaf svängda näsan brunno två mörka och skarpa ögon.

— Misskund, misskund öfver alla syndare! Liljan och ängeln i mitt signet håller jag i ära, men biktens insegel var mig ännu heligare. Jag har tegat. Nu ropar till och med marken. Men ännu går det många vägar till Mora stenar, konung, och orätt handlar du. Konung? Din fader jarlen hade gjort bättre, om han satt sina lagar i helgd genom att förbjuda konungar och fostra sina söner till hederliga husfäder på sina gårdar. Kristus är den rätte härskaren. Hur ha vi vårdat oss om hans tron, som låtit honom dela den med er, konungar?

Hans och Valdemars ögon möttes. Det blef en kort och tyst tvekamp.

Valdemar drog dolken, men stack den åter i skidan.

— Nej, inte blod. Åtminstone en enda Folkunge skall kunna gå i grafven utan att ha dräpt. Hitåt, ni arma syndare och undersåtar! Hvem har orätt? Hvem har rätt? Säckpipan eller flöjten, harpan eller basunen? Jag tänker, att spelmannen där ofvan rätt härligt fröjdar sig åt samklangen. Det är det präktiga med oss, vi konungar med lejonklor, att vi sen gammalt

äro upprorsflammorna ur jordens inälfvor. Kom, mina barn, och låt oss glädja oss en stund i ondo, om vi omöjligt ändå kunna vara goda!... Men träng mig inte in mot väggen, släpp manteln... Lagkränkare, som själfva bryta distingsfrid och kungsfrid! Jag ville återskänka er den forna friheten och bli en god husbonde, men era axlar orka inte längre bära den.

Fulco steg fram till trappan för att skydda honom mot folket. Han höll korset utsträckt.

— Förvillelserna omtöckna hans förstånd. Han talar som en drucken.

— Som druckit så mycket, att han säger sanningen rakt fram — svarade Valdemar öfver hans axel. — Kom ut, Karl Algotsson, med vakten och jaga undan folket! Det var det sista, som jag drömde mig att någonsin behöfva säga... Men hvarför hugger du så häftigt, att du stänker ned min ärmkant? Ännu har jag inte hunnit vänja mig att sofva en god kungssömn med fläckar af det slaget. Jag tror vi hellre sätta oss igen vid bordet. Hur många följa mig? Så få. Och nyss så många!

Han tryckte skakande handlofvarna mot sina ögon, och ingen visste, om han grät eller skrattade.

— Är då detta ett människoöde? — frågade han och gick häftigt in i salen — mitt öde, tröstlöst, utan nåd och hjälp! Din största grymhet, Birger Jarl, var att du gaf mig lifvet. Spela, Gistre Härjanson! Det misspryder kung Valdemar att snyfta. Goda och ömsinta människor få inte unna honom en stunds lisa. Då blir han föraktad. Han måste hatas för att hedras. Nå, han är läraktig, kung Valdemar. Han skall snart bli, som ni begära för att i fröjd få hata honom. Spela, Gistre Härjanson, på de sprödaste strängarna, de hvassaste, de strängarna, som barnet i vår själ gråter med!

Jutta stod ännu vid väggen i svalgången, och den förskrämda gossen klängde sig fast om hennes arm. Glimma hade också kommit ut. Hon såg nyfiket på den forna nunnan och gungade på foten i takt med strängaspelet.

— Jag känner igen dina kläder, jungfru — sade hon. — De äro mina. Behåll dem. Och tag dem med dig till ett minne af Glimma.

Sedan sprang hon gladt tillbaka in bland de många vaxljusen.

Jutta kände, att en uppsträckt hand sökte hennes mellan spjälorna på räckverket.

— Gud skall förlåta dig, stackars arma, lik-

som en gång också honom — hördes ärkebiskop Fulcos fasta röst. — Men din plats är inte här. I afton är det godt om sadlade hästar, och jag skall taga några beväpnade karlar med mig och för säkerhetens skull själf följa dig det första stycket. Hvart vill du hän?

— Helst till min olyckliga syster — svarade hon och gick ned till honom utan att släppa gossen.

Hästarna buro snart alla tre öfver den stenlagda väg, som ledde till kungshuset på ängen vid Östra Aros. Ingen af dem talade, men de måste rida försiktigt och långsamt för mörkrets skull och lita på hästarna.

Hon mindes, hur tidigt den makliga drottningen förr brukade söka sig till sofstugan, men fast det var mycket sent, gingo ännu alla spinnrockarna. När hon kom i salsdörren, tvärstannade den midtersta spinnrocken, sedan ännu en och slutligen alla. Drottningen, som satt på midtbänken, släppte spinngarnet i knäet och hukade sig för att se bättre. Det var en gammal kvinna med stora drag och trötta ögon.

— Hvem står i dörren? — frågade hon.

— Din fallna syster.

— Min fallna syster bär en nunnas dräkt och är i kloster.

— Jag var inte värdig de hvita kläderna.

— Säkert inte.

— Min tanke gick tillbaka hit.

— Hvem söker du?

— Dig, syster, för att kyssa din klädningsfåll och bedja dig förlåta och glömma.

— Och hvems är gossen?

— Mitt barn, som hädanefter följer mig.

Drottningen lade handen på spinnrocken för att åter sätta den i gång. Men då kände hon, att många vintrars stickande stjärnljus hade skinit in i hennes ögon och lagt frost öfver hennes kval, så att det blifvit stilla och hvitt och fagert. Allt blef så smått och litet, som hon hade gråtit öfver, att den vänskap, som en gång varit mellan dem båda, syntes henne hundra gånger mer värd att minnas. Hon tänkte: — Så klart måste människan se tillbaka öfver lifvet i dödsstunden, när evigheten plötsligt lånar henne sina ögon.

— Min klädningsfåll är inte till för att kyssas af en syster — svarade hon lågt. — Men du skall stanna här med barnet... Kom hit och sätt dig hos mig här på bänken.

De andra spinnerskorna fingo en fuktig rodnad öfver ögonlocken, böjde på hufvudet och satte med en darrning i gång sina hjul. Först var det bara två eller tre, men småningom surrade återigen alla spinnrockarna. Det var bara drottningens, som stod stilla.

Men Jutta lydde henne icke utan dröjde nere vid dörren och såg på henne med systerlig kärlek.

— Nej, nej — svarade hon och måste höja rösten en smula för att höras. — Det vore att fresta. Låt mig hellre gå nu, just nu, då allt är ljufligt och försonadt.

Drottningen tog kryckkäppen, som låg på bänken. Hon kom ned till henne öfver enriset och drog henne till sig. De båda systrarna stodo länge tryckta intill hvarann med kind mot kind, och under glädjefulla snyftningar påminde de hvarann om gamla hågkomster, om barnsliga sorger och skenbart likgiltiga ting, som nu fingo en ny betydelse.

Fulco, som hela tiden stannat i det mörka förrummet, närmade sig småningom. Jutta vände sig mot honom och räckte fram händerna som för att låta binda dem. Men han tryckte dem faderligt och förde henne med sig

ut. — Laudo Deum verum! — hviskade han och lyfte vänligt upp gossen framför henne i sadeln. Hon såg, att hon omringades af de väpnade männen nästan som en fånge.

— Fulco — frågade hon — hvart låter du föra mig för den lilla tid som jag kan ha igen? Till någon fridsam borg, säger du, till trakterna kring landamäret... Men, jag lyckliga, jag har ju fått min systers förlåtelse! Hvar finns då målsägaren?

— Där! — Han pekade inåt gränderna på folket, som höll på att samlas till distingen. Månglarna spikade på sina stånd, lekarna kommo med harpan på ryggen och blosset i ena handen och björnkedjan i den andra. Klockorna klämtade. Vid eldarna framför härbärgena, som hade pratande människor i hvart vindöga och hvar dörr, pinglade slädarna, fyllda med präster, munkar och köpmän i tjocka djurfällsrockar med håret utåt. — Och här under korset på mitt eget bröst! — tillade han hastigt.

Orden gledo förbi henne i mörkret och hon hörde dem icke utan fortsatte bara att upprepa:

— Jag lyckliga! Det är som skulle änglarna

gå framför hästen och sjunga och spela. Men det är bara en synderska som jag, som kan se dem. Min syster, min storsinta syster, i natt har jag återfått både dig och mitt barn.

16.

Den sofvande vallkullan i Vreta blef emellanåt utburen i klosterträdgården, där nunnorna lekte och dansade med de unga jungfrur, som de hade till fostran. Så ofta Gistre Härjanson fick några dagars ledighet från sin tjänst som spelman, kom han dit på en löddrig häst. Han ställde sig väl med nunnorna genom att stränga deras harpor och skrifva på bly till bot för deras tandvärk. Och till den alltid lika glädtiga Ingrid Svantepolksdotter smög han hårringar och andra små gåfvor från hennes blyga vän i konungens följe. Den enda lön, lekaren begärde, var att ibland få sitta några timmar i Yrsa-lills närhet.

En sommardag, när bin och humlor surrade, begynte plötsligt hennes dödliga blekhet att skifta om i rodnad, och alla nunnorna samlades omkring henne för att bevittna det under, som

nu skulle ske. De voro redan vana att från hennes mun höra förkunnelser och att hon somliga dagar satt upprätt i sin bädd. Hon rörde en smula på händerna, och den drömaktigt töckniga och sjungande rösten uttalade högt och klart följande ord:

Den man skall varda herre i Sveriges land,
som får Sankt Eriks fana ur mannajungfrurs hand;
men bär han in den fanan i femmila skog,
Gud hjälpe då den broder, som broder bedrog.

Hon slog upp ögonen och såg sig yrvaket omkring, och då hon mötte så många goda ansikten, blef hon genast lugn. Men hon mindes knappt något af sitt föregående lif.

— Minns du inte Yrsa-lill, som bodde i skogen? — frågade de henne, men hon skakade på hufvudet. Hon tog nyfiket på deras bälten och kläder, och då de berättade, att de voro nunnor, trodde hon, att hon också var det.

På samma sätt hade det gått till, hvar gång hon vaknade, men nu blef hennes blick lugnare och klarare, och efter några dagar kunde hon med systrarnas hjälp sakta gå omkring i trädgården.

Fast hon från den stunden förändrades och slutligen tycktes nästan lika frisk som de andra, kände hon likväl icke igen Gistre utan skrämdes i början af hans dystra och bleka hufvud med de bandvirade svarta flätorna. Men hvilka lyckliga timmar kom det icke sedan midt i den blommande sommaren, när han märkte, att hon blef mindre rädd för honom. Han hade fått en ny och mjukare klang i sina strängar, och de ohyggliga dockor, som han förut trädde upp på fingrarna, omkläddes småningom till änglar och korsriddare. Hon var hans, icke klostrets; det var det enda, som han sade henne nära nog med stränghet. Men nunnorna svarade:

— En lekare har hvarken hustru eller hem. Blir han bestulen, är tjufgodset tjufvens. Blir han dräpt, ligger han ogilld. Kom igen och hämta henne, om du lyckas skaffa dig egen härd. Till dess måste hon stanna.

Med det hårda beskedet fick han åter rida sin färde till hofvet. Men hvar han kom, berättade han om hennes spådom, fast ingen blef klok på de mörka orden. De spriddes från gård till gård, och när de hunno till Nyköpingshus, hade de blifvit en visa, som flitigt sjöngs vid spinnrockar och väfstolar.

Då folket nu samlades i Uppsala till distingen och för att vara med om öfverflyttandet af Eriks ben, kom en gång en flock af bredskuldrade mör på sandåsen framför det gamla drotthuset. Först lekte de en stund med hvarann på unga kvinnors vanliga sätt, men småningom drogo de sig hand i hand ned mot kyrkan, som höll på att smyckas och därför var tom på människor. Där funnos inga andra än ett par gossar, som höllo på att fästa upp tapeterna.

Karl Algotsson stod i svalgången med en falk, som satt i en träring och som han höll på att straffa.

— Vid Sankt Ovidius, de döfvas botare! — utbrast han. — Hvarför sjunga inte kvinnorna, när de dansa? De tiga som träbilder. Men aldrig såg jag ståtligare och resligare mör. Kom ut, Valdemar! Det här är något för dig.

Valdemar kom ut på trappan. När han märkte att kvinnorna mer och mer försökte närma sig kyrkan och böjde sig åt alla sidor för att se in genom dörren, som om de på afstånd letat efter något, skyndade han sig ned och hejdade dem med muntra rop och tecken.

— I dag är dansdag och ingen helg! — Han ställde upp dem till en springlek, fast de voro

motsträfviga och fast han knappt kunde rycka dem från stället. — Aldrig har jag känt duktigare kvinnohänder! Men nu börja vi. I snöig skog, i snöig skog går ulfven fram...

De gingo nog in i leken, så att marken skakade, men hur mycket han än sjöng, var det ingen, som sjöng med. Och hur han än förde dem under kärligt skämt, fick han aldrig ett ljud till svar.

— Stackars barn — sade han — de äro för blyga att dansa med en så hög herre. Låt hämta ut mjödhornet! Slå inte ned ögonen. En klunk mjöd lossar på tungbandet.

Så snart den första fick hornet i sin breda hand, tömde hon det genast begärligt i ett drag. Detsamma gjorde också alla de andra, så att hornet sexton gånger måste bäras in och ut. Då kastade sig Karl Algotsson med ett språng från svalgången och försökte att lägga armen om midjan på den mest högväxta. Men hon grep honom vid skuldrorna och höll honom så fast, att han icke kunde röra annat än den häpet öppna munnen.

I detsamma började falken att piska ringen med de smala vingarna. Det var en stor falk, bortåt åttio eller nittio år och hvitnad som en

gammal gubbe. Han sänkte det skarpögda hufvudet och högg efter remmen om benet, hvar stund nära att slita sig.

Då glömde sig den högväxta tärnan och gick fram och lugnade honom med några kloka hvisslingar och kluckanden. Till sist blef han så stilla, att hon kunde stryka honom öfver nacken.

— Din fågel har ju inte grönaktiga fötter utan de äro bleka — sade hon förtrytsamt med den djupaste mansröst. — Hvad äro ni för jägare här i drotthuset, som inte veta, att en så gammal hök kommer man ingen hvart med annat än med godo?

Hon tvärtystnade och lade handen öfver munnen, men det var så dags. I nästa ögonblick voro de alla sexton redan på flykt, och vapen rasslade i kungsgården. När kläderna slogo upp på de springande, syntes det, att de hade strumpor af blankt brynjetyg. Men när de kommo upp på sandåsen, kunde de icke motstå att ännu en gång vända sig om. Den spensligaste af dem, som hade en påfallande likhet med hertigens unga dominikanermunk Martinus, knöt handen mot drotthuset och ropade:

— Det lyckades oss illa, men vi ses igen, kung Valdemar. Med sådana mannajungfrur dansar din broder på Nyköpingshus.

Därefter togo de hvarann i handen igen och fortsatte utför åsen på andra sidan.

På kullarna vid gårdarna sutto bonddöttrarna, linhåriga, med klara pannor och fingrarna om kinden och sågo bort efter den döende dagen, som svenska kvinnor bruka aftonen före en helg. Hvad tänkte de på? Hvad drömde de om?

Munken och de förklädda småsvennerna från Nyköpingshus rådslogo en stund i en skogsdunge. Sedan spridde de sig och gingo in i olika gårdar. Där satte de sig på kvinnobänken utan att till en början säga något.

Samma envisa tystnad behöllo de också, när maten blef inburen, fast det hände, att de glömde sig i annat och åto läns på faten. Men när så döttrarna i den största gården togo upp spåvisan från Vreta, stämde Martinus i med mansröst. Kvinnorna reste sig förskräckta. Då steg han också upp och berättade om sitt ärende.

— Ni skola ingenting frukta — sade han — fast vi äro män i kvinnokläder. Mer än

vårt lif älska vi vår allvarlige hertig, och nu är han på lagfärd inte långt härifrån i sigtunabygden. Därför smögo vi oss hit och tänkte på spåvisans ord om baneret och mannajungfrurna. Allt är i förfall. Prästerna skymfas framför altaret. Maktgiriga Folkungar äro redan i antågande med sina flockar. Skola de få lyckan på sin sida genom att också bemäktiga sig vårt förnämsta baner? Valdemar besvärjer inte stormen. Det är ju hans egna dårskaper, som väckt den. Det finns bara en, som kan det. Men vi ha tydt visan orätt, då vi trodde, att kvinnokläder voro nog för att få spådomen sannad. Håll kvinnoting och samla er! Det blir en farlig här. Valdemar kommer att tvärt gifva sig fången om han möter den. Eller också bli ni fångarna. Men det är heller inte honom ni skola besegra. Ni skola göra, hvad vi inte kunde. Ni skola hämta åt hertigen helge Eriks baner.

När kvinnorna hörde sådant tal, blefvo de än mer förskräckta och ville icke lyssna utan prisade kärleken och Valdemars mildhet.

— Vi få se — svarade de. — Ni ha handlat obetänksamt, som unga svenner bruka. Det tål att begrunda spåvisans innersta mening och

höra, hvad som har händt. Det ena ryktet motsäger det andra. Hvem som helst rycker inte utan vidare landets heligaste baner från kyrkväggen.

— Det är väl svaradt — menade svennerna och afkastade sina kvinnokläder. Sedan blandade de sig i folkmängden på marknadsvägen. Ända till hundra dagars aflat hade utlofvats, och gårdar och härbärgen kunde snart icke rymma fler människor.

Ändtligen grydde den stora dagen, då helgedomsskrinet skulle bäras öfver slätten till den nya kyrkan.

Det blef aldrig något slut på det långa tåget af hjässor med den apostoliska hårkransen och af svarta eller hvita slöjor. Kåporna voro nedstänkta. Det hade varit lång färd från Sko och Sigtuna, från Gudhem och Varnhem, från Alvastra och Nydala. Slamret af träsulorna, som voro bundna under skorna, öfverröstades af pilgrimernas rop. — Kyrieleis! Kyrieleis! — Det betydde ju Herre förbarma dig! men på de vallfärdandes mun blef det ett glädjerop. En stund blef vägen alldeles svart af latintalande magistrar, som nyss återvändt från kollegierna i Paris. Där kom Karl Algotssons

broder Brynjulf från Skara, och den drömmande Petrus de Dacia gick omgifven af svartklädda kvinnor, som oupphörligt höjde klingande kyrierop. Särskildt var det en bland kvinnorna, som alla försökte att få se en skymt af. Var hon icke redan ett helgon, så tycktes det blida ansiktet vittna om, att hon åtminstone var nära att bli det. Alla visste, att det var den fromma Ingrid från Skenninge, som höll på att grunda ett kloster och bereda sig för en pilgrimsfärd ända till Den heliga grafven. Det blef tystare, där hon gick fram, ty de, som fingo plats därtill, knäföllo och kysste på händerna efter henne, lyckliga att för en gång ha mött en af de ofläckade, medan hon ännu gick lefvande på jorden. Hon ingaf dem sin egen rena kärlek, sin åtrå till allt ödmjukt och godt. Många röda munnar, som hade bitit i lifvets frukter, stammade allvarliga löften. Vildmarken upplystes, så att bråddjupen blottades men också den säkra stigen.

Så länge hennes lilla svarthöljda hufvud ännu kunde urskiljas, fortsatte handkyssandet, och klämtslagen kunde höras från kyrkan. Men sedan blef det oro bland folket.

Ett stycke framför helgedomsskrinet kom

Valdemar med Eriks baner. Han halkade på stenläggningen, så att han stötte banerstången i marken, och det tog folket som hån, ty han log hela tiden. Vakten måste omgifva honom på båda sidor och hålla i hvardera ändan af de sänkta spjuten, så att han gick inom ett skyddande stängsel.

Larmet blef slutligen så hotande, att Fulco måste ropa till honom att hålla sig närmre intill helgedomsskrinet, ty hvar det bars fram, spreds det genast lugn.

Folket strömmade med in i den nya kyrkan, som ännu var utan tak. I midten var rest ett träkapell, upplyst med vaxljus och klädt med tapeter. Där blef skrinet satt på altaret. När mässan var läst och sången sjungen, som Fulco hade diktat till Eriks ära, ringde en liten klocka och det blef en stunds hvila. Fulco förde då omkring konungen.

— Tonernas andakt fyller mig med fridsamhet — begynte han. — Och det är en sällsynt händelse, att du beträder en kyrka. Låt mig visa dig det bygge, som är mitt lifs kärlek. Jag vet, att rundelns tecken öfverallt går igen i skapelsen, i himlarnas gång, i solen och månen, i timmarnas ring på solvisaren. Också

bäfvade jag i början för att bryta den stränga rundeln, men så hörde jag hymnerna och kyrieropen, som stego och stego. Själfva mullen längtade uppåt. Då förstod jag den nya andan och lät stenskogen växa. Och nu står den här med sina stammar, sina spetsbågiga grenhvalf och rosverk och korsblommor. Dina skogar ha flyttat hit in, Valdemar. Det är en kyrka för dig. Se här på stenarna, som muntra handtverkare hålla på att hugga under hvardagarna och som skola läggas öfverst på stöttorna! Jägare och ulfvar, riddare med korsfanor, lekare och brottare, barn, som kasta snöboll, feta borgare, sjöfolk, älskande, som famna hvarann, krigare som döda... alla vilja de uppåt, uppåt med klockklangen. Alla kommo de med sin skärf till min kyrka, och därför förtjäna de också att få vara med.

De gingo från sten till sten, och på hvar och en fanns det någon sinnrik bildgåta att tyda.

När de kommo tillbaka in i kapellet, fattade Fulco plötsligt om hans handlofve.

— Gud är öfver mig och mitt verk, och folket är med mig — hviskade han sakta. — Vill du ännu försöka att rädda din krona, så

lyd. Du ämnar bryta upp redan i morgon. Men hvart?

— Till din primas, bisp, för att få hjälp. Till Lund går färden.

— Nej, längre.

— Du menar?

— Den helige fadren vistas i vinter i Lyon.

— Godt! Hos honom skall jag utverka ett varningsord till dig och hertigen.

— Det är sent att varna, när golfvet redan brinner.

Han tryckte Valdemars hand mot helgedomsskrinet och vände sig till folket.

— Vid Vår fru och helge Erik svär konungen och lofvar, att redan i morgon dag börja en ångrande botgörares färd. Drabbe annars bannstrålen den förlorade!

— Du kastar dristigt dina tärningar, bisp — mumlade Valdemar mellan tänderna och höjde sedan något rösten. — Spela, mina musikanter, en sista gång för helge Erik. Gå sedan hem till välbehöflig hvila, ty i morgon vid min affärd skola ni också spela. Eller säger inte David om sin gud: lofsjunger honom till cittra och harpa, lofsjunger honom till puka under dans!

Med de orden gick han nedför trappan och lämnade kyrkan, följd af ett förvirradt sorl.

Nästa dag blef det lif och rörelse i kungsgården, ty allt skulle i en hast ordnas och anskaffas för den långa resan. Flaskorna fylldes med vin, fågeldunskuddar och täcken instufvades i säckar, som bundos öfver klöfjesadlarna. Hela marknaden flyttade småningom med sina varor till platsen framför drotthuset. De pilgrimer, som, för att få skydd, ämnade sluta sig till den glada skaran, stodo försagda och väntade på afstånd med sina påsar på ryggen.

Glimma sprang ut på trappan, lockad af allt mellan himmel och jord, som kunde fresta. Blodet sjöng af lefnadslust och hälsa, och lifvet yrade för hennes ögon som luften på en het vårdag. Hon hade icke gifvit sig tid att påtaga skönhetsperuk och högtidskläder. På fötterna hade hon ett par röda halfstöflar. Det rika bruna håret hängde utslaget öfver den bruna rocken, och hon kastade händerna bakåt, så att tyget slog upp från de nakna armarna, som hade gropar vid armbågen. Kölden kände hon icke.

Försäljarna rullade upp hela regnbågar af tyger och kläder. — Köp grönt tyg, merkurius-

stjärnans färg, ger tur i spel! Något för dig, Karl Algotsson. Men för dig, Glimma, sköna härliga Glimma, för dig duger bara det yppersta. Här har du en tråd ur Sankta Klaras täcke. Botar för röda och rinnande ögon. Betänk, du blir ensam nu och sorgsen. Eller hur behagar dig denna saracenska rock och detta skrin från Damaskus? Känn så det doftar. Blommor midt i vintern. Kom och köp! Köp kamelintyg, som legat en natt på Eskils altare i Sigtuna. Vaxfläckarna äro kvar. Här är droppar för dina småtärnor, om de ha trasiga tänder. Köp alfkors, smidda under tre torsdagsnätter af silfver från nio olika håll. Min salighet på att det är sant. Köp hubertusnycklar! Köp abraxastenar från det egyptiska landet! Kom hit och se. Det är skrifvet dämoner i dem, människor med ormhufvud. Med en sådan på fingret kan du ta emot en åskstråle i handen och kasta den ifrån dig, som en istapp. Kom och köp!

Glimma trampade och trampade af ifver med de små röda halfstöflarna, jublande öfver att stå omgifven af så många bedjande människor. Hon ville älskas, synas, glimma.

Martinus hade trängt sig in mellan åskå-

darna och kunde icke rycka sina ögon från Glimma. Han närmade sig henne som i en dröm. Småningom kom han ända fram till henne. Hvilken omätlig salighet att få gå ut med en sådan följeslagerska i världen, om också med en tiggarstaf. Men han hade dömt sig till sin svarta kåpa och till att offra sig för hertigens sak. Alltid brottades han med sig själf utan försoning. Hans själ irrade åter på bråddjupet vid helvetets rand, där han hörde både djäflarnas skrik och tronernas körer. Han önskade, att dämonerna skulle sno ett rep om honom och Glimma och binda ihop dem med mun mot mun och hälla brinnande beck öfver dem, så att han finge jubla och kvida i samma rop. Kyrkan, kyrkan och hertigen, det var det enda, som han fick tjäna. Under kåpan kände han det hemliga bref, som han förde med sig från honom till Fulco, men också hjärtat, som slog med hastiga slag så att bröstet icke kunde andas. Han drog ned hufvan, så att endast den smala hakan och de hvita tänderna ibland skymtade fram i solskenet, och han knöt händerna.

— Glimma — sade han, och han stod nu alldeles bredvid henne. — Du är farlig för män. Du är fruktansvärd, där du står, och jag skulle

lyfta upp dig och bära dig med mig, om jag inte vore född att sarga mig. Men hur skall du nu få veckorna att gå, Glimma, när konungen lämnar dig för så länge?

— Det vågsamma lockar mig — svarade hon med en förvånad blick.

— Hvad ämnar du då våga?

— Speja, hålla vakt, skicka bud på bud till honom, medan han är borta. Så länge jag är lefvande, skall jag hålla lyktan mot hans fiender, så att de måste sitta lika stilla som hans vänner. Bär fram det svaret till din herre.

— Glimma, det är ett ljufligt namn! — hviskade munken. — Jag ryser för att se en människa ha mod att stå så fylld af lefnadslust och lycka.

Men försäljarna omringade henne, och han trängdes in bland spelmännen, där Gistre Härjansons harpa klagade. Fulco kom just på väg till salen, och Martinus smög hertigens bref under hans bälte.

— Fader, här skrifver han och förebrår dig strängt att du i en så ängslig tid har skickat konungen ur landet. Så måste en riddare tala. Men vi andra, vi välsigna dig för att du skaffat hertigen fria händer. Han kommer att bli

herrarnas herre och kyrkans lydiga son. Nu mognar skörden.

— Om inte Glimma låter frosten glimma. Hon är faran.

Munken svepte om sig kåpan och drog sig intill väggen.

— Hon skall gå bort ur drotthuset — mumlade han. — Hon skall bli tyst och stilla, om det också kostar mitt lif och jag aldrig får någon lön. Det var inte nog att ströfva kring med några yra svenner för att röfva en fana.

Han följde med in i salen, och Glimma kom också i dörren.

Valdemar stod framför Folke Filbyters skattkista, som han förde med sig till de olika kungsgårdarna och som natt och dag omgafs af vakt. Locket var uppslaget, och där lågo de dyrbarheter, som hade samlats under släktled efter släktled, än genom ospard möda, än genom svek, än genom vapenbragder.

— Herre — började Fulco — en botgörare skall gå barfota och torftigt klädd med skräppan på sin axel, men du beger dig af som till ett gille.

Valdemar höll på att häkta manteln.

— Jag beger mig af som den enda hederliga i min ätt, med mina synder utanpå.

Fulco såg ned i den öppna kistan.

— Min herdestaf är af ben med några förslitna silfverskollor — sade han efter en stunds tystnad. — I många kyrkor ute i bygderna få de bränna tran i stället för olja, ja, kalken är i månget fattigt tempel af trä. Men här hos dig dricks porsölet ur silfver.

— Har jag förbrutit mig, når mig nog mitt straff — svarade Valdemar. — Det kostar mig kanske min krona, bisp, men mutor har jag inte ens för helgonen. Jag kan blott fråga: till hvem skall nu jag lämna nycklarna, när jag far bort?

Glimma gick fram.

— Till den, du tror på.

— Slå igen kistan, vakter — befallde Valdemar — och om här finns en enda människa, som jag kan lita på, så gif henne nycklarna.

Vakterna räckte genast nyckelknippan till Glimma. Hon trädde ringen om gördeln, men de gammaldags nycklarna voro så stora och tunga, att hon måste hålla i dem.

— Många vackra radband och kors skall jag ha med mig åt dig, när jag kommer tillbaka — sade han och kysste henne till afsked.

Sedan gick han ned till släden, som redan väntade framför trappan. Den var blå, och öfverst på tjället satt en guldbelagd sol med storleende människoansikte. De tre hästarna voro öfversållade med bjällror, och han bäddades in mellan täcken och fällar. Algotssönerna redo på sidorna, och trumpeterna smattrade från svalgången. Men Fulco kallade på pilgrimerna och ställde sig hindrande med dem alldeles framför hästhofvarna. — Det första vägstycket åker vår herre och konung i vördnadsfullt gående — sade han, och började långsamt att gå framåt med pilgrimerna.

Glimma stod hela dagen i dörren och stirrade på de tomma medspåren. Tidigt nästa morgon var hon åter på tröskeln. Det glödde i snön på taket och istapparna, som droppade för tövädret.

Hon märkte, att Martinus hade kommit tillbaka och stod vid en af stolparna.

— Det röda skenet gör dig blek, Glimma — sade han.

— Jag bleknar, därför att jag har blifvit ensam.

— Du har skäl. Jag kan mitt kalendarium. Det var i går en af de svarta egyptiska dagarna,

då allt, som börjas, slutar illa. Prima et septima äro dåliga dagar i torsmånaden. Och det är en farlig hedersgåfva du bär vid gördeln. Frestande för dig, frestande för andra.

— Den är för tung. Jag är redan trött.

— Och ändå för värdefull att kastas på bänken. Du kommer att få en orolig sömn.

— Visste jag bara ett gömställe!

Vakterna och spelmännen bytte en blick, när de gingo förbi och sågo de båda samtalande, men det ökade hennes lust att trotsa. Hon förstod, att munken sökte hennes närhet, och det brann något i hans ögon, som nästan såg ut som kärlek. Det behagade henne, fast han var henne likgiltig och fast hon med saknad tänkte på sin herre.

— Du vet — sade han och vred och kramade sina gulhvita fingrar — att bakom de mossiga trämurarna mellan kyrkan och bispgården finns det många gamla straffhålor och instörtade rum, som ingen längre törs beträda. Har du hört om Den heliga kerubens kapell? Här bodde inte alltid en sådan rättskaffens man som Fulco. Jag tjänade här som gosse och hittar därför någorlunda bland ruinerna, som nu få stå och ramla som ett sista minne från

mörkare tider. Men där lura farorna, och det är ingenting för dig, Glimma.

— Det säger du! — svarade hon klingande klart och gjorde lös nyckelknippan och räckte honom den. — Bär du den tunga bördan och gå förut och hjälp mig att leta upp ett säkert gömställe. Sedan får du svära tystnad på krucifixet. Tror du, unga broder, att du kan skrämma Glimma med sagor!

Han strök sig ångestfullt öfver pannan, men lydde och gick före henne öfver gårdsvallen.

— Jag har varnat dig.

— Just därför väckte du min lust.

Han öppnade en liten dörr, och de kommo in i trånga rum och gångar. Väggarna voro af runda stenblock med ojämna ytor, barken satt kvar på bjälkarna, och tövattnet droppade in genom vassen och grästorfven på taket. En trappa förde ut på en gård, som genom en halfrasad mur var öppen åt slätten. Under ett försvarstorn borta i ena hörnet befann sig ett rundt kapell, som knappt var tre steg djupt. Han vältrade undan en lucka, som var ställd för ingången. På altaret stod kerubens stenbild med lejonhufvud och ett hjul mellan tas-

sarna och ögon på vingarna. Hon såg, att altarskifvan var höljd af kalkgrus och inblåsta löf och att en spindelväf hängde mellan bilden och väggen. Och icke var den spunnen i går, ty den var dammig och lika tät som en grå tyglapp.

— Hur vårdas det altaret? — frågade hon och vände sig litet åt sidan, så att hennes andedräkt strök öfver munkens ansikte. Han insöp den och blundade.

— Här går ingen människa någonsin in, Glimma. När en brottsling fordom dömdes till en lätt och tyst död, skickades han hit för att lägga sina kedjor på altaret. Men han kom aldrig tillbaka.

Martinus kastade nycklarna på altaret och pekade efter dem.

— Där ligga de säkrare än bakom både järn och sten, och du kan inte längre nå dem, Glimma. Nu skall skattkistan stå låst intill upprorets dag, då hon blir buren till min hertig. Han skall sira kyrkan med pärlorna och guldet och själf ställa sig med Mikaels svärd vid ingången.

— Du drömmare! — svarade hon och tog ett par steg in i kapellet, dansande på foten.

— Tror du, jag låter nycklarna ligga kvar här i öppen dag!

Hon hann knappt att fatta dem, innan en sjungande knäpp som från en bågsträng, ljöd under golfvet och en lucka öppnade sig på sin svängaxel. I en blink skymtade hon ögonen på kerubens vingar och halkade sedan ned i djupet. Luckan blef stående på tvären, ty hennes ärmsnibb hade fastnat i en af nitarna på den sönderfrätta svängaxeln och hon hängde öfver mörkret. Men när nyckelknippan föll, hörde hon, att det plaskade, och några vattendroppar stänkte på halsen.

Martinus sträckte fram hufvudet för att se efter, hvarför luckan icke lade sig ned på sin plats, och bådas ansikten voro hvarann nära. Men hon kunde icke få fram några begripliga ord, knappt en tyst bön i sitt hjärta. Hon kände bara, att hon skulle ha strött omkring sig sina rikedomar som en handfull sand, om hon hade fått en enda stund tillskänks, om hon för en enda afton hade fått stanna hos bonddöttrarna, när de sutto utanför gårdarna och sågo efter den döende dagen. En röst sade henne: — Allt annat har du äflats att vinna, blott icke den lilla solstrimma af lycka, som

hvar ny morgon låg in öfver ditt täcke. — Hon kände sig som ett hjälplöst barn, som fallit ur modersfamnen. I ett snabbt ljus urskilde hon sin mor, den svartklädda änkan, som stod på sin borg vid en aflägsen hafsvik och såg och såg bortåt vägkröken och väntade, om hon aldrig skulle komma.

— Jag vet, munk, att du älskar mig — sade hon och återfick för ett ögonblick makten öfver sin tunga. — Om du räcker mig handen och hjälper mig, skall jag följa dig ut i världen, hvart du vill, om också i fattigdom och som din trälinna...

Men ärmtyget knakade och gaf efter. Slutligen brast också fållkanten, och hon försvann.

— Stackars liten — hviskade han — så ensam du var midt i din ståt och så ensam nu! Ingen att luta dig till med ett: förlåt mig! Och hur ensam jag står här med mitt brott! Men jag skall följa dig, Glimma. De skola tro, att vi ha stulit oss bort samman och skratta åt oss på vår rygg. Ingen skall någonsin få veta, hur allt har tillgått, och min hertig skall förakta sin hängifnaste tjänare. Det är godt och lugnt så. Det är försoningen, och jag är lycklig.

Han kastade sig efter henne och luckan lade sig ned på sin plats med samma sjungande knäpp som från en bågsträng. Det blef stilla igen, och de torra löfven dansade på altaret.

Småningom började vakterna och småpigorna under spe och kväfdt skratt att leta efter de försvunna, och det blef oro i drotthuset. Gistre Härjanson var den ende, som sökte på egen hand. Van som han var att upptäcka spår i skogarna, igenkände han snart i snön några märken efter de spikar, som Martinus hade under träsulorna för att de skulle bli tunga. Han följde dem steg för steg ända till Den heliga kerubens kapell. Där stannade han och stod och lät fingrarna leka på harpsträngarna, som han brukade, då han var ensam, utan att rätt veta, hvad han spelade. En skara af unga kvinnor drog förbi ute på fältet, men han kunde icke rycka sina tankar från kapellet. Han följde tonerna och böjde sig åt sidorna och talade halfhögt till den försvunne munken, som hade han ännu stått framför honom.

— Jag vet inte, hvad som har skett, broder Martinus, och det förblir väl alltid en gåta. Men när jag hörde, hvad du mumlade vid sals-

väggen om att offra dig, måste jag tänka på en bygdesägen från min egen trakt. Du har aldrig hört den, broder Martinus. Du har aldrig hört om en gammal from predikare, som hette Jakob och som talade mot människornas okloka längtan efter lön för sina gärningar. Hur olika voro ni inte, du och han. Irrblosset och stjärnan! Men jag tackar dig, broder Martinus, för att jag genom dig lockas att grubbla på de kringströdda sägnerna om honom. Medan jag står här och spelar, känner jag hur de samla sig till ett klart ljus i mitt hjärta, och jag skall sprida det ljuset genom att själf gå ut och predika det bland både riddare och fattiga. Det skall bli den forne gycklarens botgöring.

Kvinnorna sågo honom öfver den rasade muren och sade till hvarann: — Det är likt Valdemars hemska spelman att hålla sin andakt vid Den heliga kerubens kapell.

Sedan tänkte de icke mer på lekaren utan fortsatte med rask gång framåt mot den nya kyrkan. Andra flockar närmade sig också från gårdarna och slöto sig till skaran, som böljade och växte. Det var unga frida mör med friska drag, och de möttes af ett beundrande sorl

under kyrkbågarna. Pilgrimerna beredde villigt rum för dem, så att de snart fyllde hela koret, utan att någon annan längre kunde komma fram.

Fulco, som lämnat konungen och på återvägen stannat en stund vid helgedomsskrinet, hade nyss rest sig från trappstegen framför altaret. Den resligaste och vackraste af de unga kvinnorna var redan utsedd till förespråkerska, och hon gick fram till honom.

— Vi komma för att hämta helge Eriks baner — började hon, men blef förskräckt öfver sin egen begäran och slog ned ögonen. I våra mödrars ungdom blef det ofta buret af dem öfver markerna till god årsväxt.

Han granskade dem skarpt och länge.

— Blott kvinnomunnar kunna uttala något så orimligt — svarade han. — Knappt en konung eller höfvitsman skulle våga komma med en sådan begäran. Det är en korsfana, vigd att föras mot hedningar.

— Det, som var våra mödrars rätt, kan du inte neka oss, vördade fader.

— Så får jag villfara er önskan — sade han aningsfullt och tog ned baneret och räckte henne det. — Jag sätter det med tillit i oskyl-

diga kvinnohänder. Mer vill jag inte veta. Gån i frid.

Fliken svepte öfver deras ljusa hår, när de buro baneret ut ur kyrkan, och pilgrimernas rop skallade omkring den vördade reliken och följde den borttågande kvinnohären.

Den drog sig öfver bron och gick fram utefter åkanten, där båtarna stodo uppdragna, stöttade med vedträn. Det sken och glittrade i den våta snön, och fast ännu midt i vintern, blåste det vårvind med ljusblå fläckar mellan skyarna.

På eftermiddagen blef hertigen synlig, där han red i sin mörka kappa med sina män. Han var redan på hemväg söderut, och förundrad höll han in den stora hästen och reste sig i stiglädret.

Kvinnorna samlades omkring honom i en tät ring, och förespråkerskan räckte honom baneret.

— Tag det ur mannajungfrurs händer till en god skörd, när sommaren kommer — sade hon, och nu slog hon upp ögonen frimodigare och tryggare än nyss. — Under en så orolig tid står det inte säkert i den nya obefästa kyrkan.

Baneret gled ned mot hans axel, och han slog armarna om det, som hade det fallit till honom från höjden. Sedan kysste han duken och vecklade vördnadsfullt ihop den.

— Jag tackar er, ni kvinnor — stammade han. Hvart han såg öfver hela ängsbacken växte ringen af linhåriga hjässor, och bara armar sträcktes i höjden och viftade med hvita hufvudkläden.

17.

Budkafle skars och skickades mellan gårdarna. På de öppnare bygderna, där kyrkbyarna lågo tätt, samlades bondemännen för att svara, om de ville hjälpa Valdemar eller icke. Ofta svarade de nej. Jakade de med slag på sköldarna, togo deras hustrur af dem örringarna och alla dyrbarare knappar och spännen och läto dem sedan gå.

I de djupa skogarna, som skilde landskapen, måste de ibland stanna flera dagar och jaga med snaror och nät eller sätta ut fiskdon i sjöarna för att icke svälta ihjäl. När hungern blef för svår, bakade de bröd af näckrosstockar. De hade mycket att bära, vapen, skor och skräppa, och deras små rödbruna hästar hade på hvardera sidan om klöfjesadeln en tunna med pilar. För att komma öfver mossarna, blefvo de barfotade krigarna ofta tvungna att

stå stilla och fälla timmer, och de hade god tid att talas vid.

De berättade hvarann, att Valdemar hade återkommit från sin botgöring med ett hotelsebref från påfven mot de upproriska och att Bengt Alltförgod ohörd talade för brödrasämja. Nödd att handla snabbt hade Magnus med stora löften skaffat sig dansk hjälp. Med sin lysande skara och ett hundratal danska ryttare och alla deras vapensvenner tågade han nu söderifrån genom Västergötland mot Hofva, där farvägen upp till svearnas land ledde in på Tiveden.

Valdemars klubbehär stannade därför i de magra ängsbackarna och hagarna vid Hofva. Vårdkasarna, som oaktadt de ljusa försommarnätterna flammade på höjderna söderut, förkunnade, att fienden blifvit sedd. Kvinnorna höllo också redan på att utrymma stugorna, rädda att skyttar skulle klättra upp till ljuren på taket med sin båge och att träväggarna skulle omgifvas med rishögar och antändas. De plockade hop sina tillhörigheter i säckar, skyndade sig till kyrktornet och halade upp stegarna efter sig. Men då hördes en morgon härblåsning på afstånd. Det lät som råmande

kreatur. Gripna af skräck, klättrade de ned igen och ryckte bommen från kyrkporten. De flydde, sprungo, halkade, med barnen hängande i händerna och sjuka och orkeslösa mellan sig i guldstol. Andfådda hejdade de sig ibland för att lyss, men åter bölade lurarna i fjärran. Åter fortsattes den vettskrämda flykten inåt skogen till de små skyddsborgar, som bakom träsk och förhuggningar sedan urminnes tid funnos på de otillgängligaste bergen. De bestodo endast af en låg ringmur, upplagd af så pass stora stenblock, som kunde lyftas i en mansbörda. Men kvinnorna lastade trädstammar och grenar ofvanpå muren och bakom sig lade de igen stigen med mossa. Deras största fruktan var, att de skulle behöfva törsta, och de starkaste bland dem voro i en ständig vandring mellan borgen och den närmsta tjärnen med ämbar och såar. Vattnet tömde de i en fördjupning uppe på berget och täckte med näfver och torf. Det blef unket att dricka, men de vakade ändå öfver det som öfver en oersättlig skatt. Det skulle räcka också åt männen, ifall de kommo. Emellanåt kläppte det i klockan nere vid kyrkstaden och prästen begaf sig ut i hvit skjorta

och stola med en vägvisare för att bära sakramentet till någon döende i skogsfästena.

Kring Magnus samlades från alla håll de sluga och beräknande och de fåfängliga, som älskade utländsk sed, men också de allvarliga och dugliga, de som hade svurit sin riddared med samma hänförelse som de fromma gingo i kloster. Det var den nya tidens och de nya lagarnas stolta härskara.

Valdemar däremot hade sin klubbehär. Och han följdes af förrymda munkar och präster, som låtit sin tonsur växa ihop, lekare, jägare, lösvittingar och vilda skogsgångare af alla slag, men mest af sådana som hade hjärtat varmt under äfventyrardräkten och som förtjänade ett handslag likaväl som repet. Där funnos de män, som voro de galnaste under ett upptåg, de muntraste på ett gille och de bästa i vänskap, men som icke dögo till mycket i farans stund, då det gällde att handla förtänksamt och uthålligt. Här och hvar i skogen bodde ännu människor, som aldrig blifvit döpta och aldrig hört en mässa utan trodde på hult och högar och hemligt blotade åt källor och stenar. De slöto sig till Valdemar, som lugnt låg kvar nordanskogs i Ramundeboda och höll gästabud

med sitt hof. — Vi släppa ingen genom skogen — sade de, och begynte leta efter ett tjänligt samlingsställe innerst i den djupaste Tiveden midt emellan Hofva och Ramundeboda.

Tiveden var hedningarnas och häxkarlarnas skog. Händelser, som till och med trälgummorna skulle ha skrattat åt, om de berättats från andra trakter, upplefdes här af hvar vägfarare. Löfkvinnor och alfer mötte han icke ofta, men tjutande och rytande väsen ströko omkring på myrarna som vilsekomna hundar. Vid Ramundeboda fanns det en mycket stor själastuga med tavernare och drängar och en hel by af bodar för hästar och vagnar. Där var också ett urgammalt drotthus, utvändigt täckt med skallar af ihjälslagna vargar och omringadt af murar. Konungarna togo in där vid sin allriksgata. Valdemar och Sofia hvilade sig nu efter resans mödor vid de dukade borden i salen. Men det, som särskildt var egendomligt för Ramundeboda, var ett litet kapell, vaktadt af en ensittare. Det hade icke bara som andra skogskapell sin offerbössa och dörrstolparna fullhängda med stafvar och små helgonbilder af bly till tack för lycklig färd, utan svarta långskaftade kors stodo utefter

väggarna både inne och utanför och voro i stor mängd faststötta i torfven ofvanpå taket. Många hundra sådana kors voro också nedstuckna rundt omkring i den mörka mojorden, så att stället, omgifvet som det var af en karg obygd, liknade en dyster kyrkogård. Det var de kors, som vägfararna hade burit framför sig genom Tiveden till skydd mot hedniska makter.

Hulf Skumble, den gamle bergmästaren från Ingrid Ulfvas tid, bodde sedan många år med skogsgångarna inne i Tiveden utan att vilja se några andra. Han stödde sig på kryckor och gömdes nästan under sitt hvita skägg och hår. Det var en sägen, att den sista jätten ännu lefde i det närmsta berget. Natten före drabbningen vid Hofva, hörde Hulf Skumble ett häftigt stenregn. När han tittade under dörren framför sin klyfta, trodde han sig se, hur jätten låg uppe i bergsskrefvan och räknade in sina hvita getter. Ju längre jätten fortsatte att räkna, dess mer blåste han upp sitt hufvud. Slutligen var det större än de största klippblocken omkring honom. Men så snart han hade räknat den sista raggiga geten, släppte han ut luften genom näsborrarna, ända till dess

hufvudet föll ihop som en påse af sladdrigt tyg. Och då drog han sig in i berget efter sin hjord.

Nästa dag tog Hulf Skumble sina kryckor och gick ut.

— Hur länge jag än bor här, lär jag mig ändå aldrig att hitta — sade han. — Hvar dag upptäcker jag svarta tjärnar, som jag aldrig fiskat i, myrar, som jag aldrig vetat om, örter, som jag aldrig plockat. Där hvar afton en så stor hjord af getter går fram, måste det finnas ett ställe, på hvilket all ungskogen är bortbetad och bara högskogen står kvar. Och där bör det också vara utrymme för oss skogsgångare att samla och rusta oss.

Han fortsatte därför sin vandring rundt berget, som helt och hållet bestod af mossiga, hoprullade block. Alldeles som han hade förmodat, kom han också in under sådana jättefuror, att han aldrig hade drömt sig slika träd. Stället tycktes honom mindre likt en skog än en oändlig hall på skyhöga stöttor. Inga djur kunde han upptäcka, inga myggor eller flugor, ingenting flygande och lätt, ingen solglimt, knappt någon grönska. Åt alla sidor syntes bara grått och grått. Den barriga marken var

jämn och slät som ett golf, men i höjden brusade det och dånade i kronorna, som knöto sina rödaktiga armar och brottades. Det var dock så högt dit upp, att suset ibland föreföll helt aflägset, och nere vid marken var det stilla.

Han andades djupt i högtidlig glädje och ropade några gånger till tecken åt de andra. Det gaf eko som i en stensal.

För att icke förvilla sig släpade han en gren efter sig, som skrapade upp en fåra i den på undersidan fuktiga och mörka barrmattan. Det var godt rum mellan stammarna, och då han hade fortsatt ännu ett stycke framåt, fick han oförmodadt syn på en källa. Här låg solen in, och här var icke lika ödsligt. När han makade med foten bland blodnäfvorna och älggräset, fann han, att källan hade räta och jämna bräddar med små stenskärfvor inmurade af människohand. Det stilla och rena vattnet var så klart, att han kunde se en offerpenning, som stack upp mellan barren på botten. Men då han räckte ned handen för att dricka, drog han den tillbaka för den spegelbild, som visade sig öfver hans skuldra. Han vände sig häftigt. Kryckorna hade han släppt, stödd på dem endast med armvecken, och han böjde hufvudet.

Han stod framför guden Ti, som de andra skogsgångarna i mansåldrar letat efter utan att någonsin lyckas hitta. Beständigt hade de likväl sagt hvarann, att han ännu måste finnas kvar på något gömdt och bortglömdt ställe i sin skog.

Det var en alldeles öfvermossad stubbe med kornblå hvassa spetsar och omgjordad med ett järnband för att icke falla i sär. Ofvanför bältet var upptäljdt en mun, som såg ut att ha flera rader af sneda och maskfrätta tänder. Det var armpipor af offrade människor, ty Ti var en stridsgud och armen var människans medfödda vapen. Öfverallt i barken, som var sönderborrad af grafstickare, sutto torsviggar, rostiga knifvar och afbrutna spjutspetsar, så att hela guden var klädd med taggar. Mot sidan hade myrorna stöttat en hög stack. Och midt bland förgängelse och vittrande mordverktyg klättrade bekymmerslöst guldpyttorna, vårgudinnans skalbagge med sjustjärnans sju svarta tecken på sina gulröda vingfjäll.

Hulf Skumble tänkte, att det var en god varsel, då han gjorde ett sådant fynd. Ännu en gång ropade han, men höll för öronen för att slippa det förfärliga återskallet.

De andra hade dock redan hört honom

och började småningom att samlas kring källan. På ett snöre, som spändes mellan stammarna, hängde de upp sina kappor till ett tjäll åt kvinnorna, ty det hade varit sen vår och luften var ännu sval. Sedan gjorde de upp eld och kokade och brynte. Längre bort arbetade de yngre med förhuggningarna, och klangen af yxorna och braket af de fallande träden ekade genom den väldiga skogssalen. Då det blef stilla en stund, sade en af männen:

— Det ringer i Hofva. Slaget har begynt, och prästen står framför altaret. Men Valdemar sitter lika lugnt vid gästabudet i Ramundeboda. Det gör han rätt i. Han förlitar sig på skogen och oss.

— I dag är det efter alla gamla tecken en af årets lyckodagar — svarade Hulf Skumble. — Men för hvem? För Magnus eller Valdemar? Det kan bero på oss. Månen, som bestämmer tiden, är i ny, och ni skola tälja upp bloss åt er till kvällen. Det finns bara ett, som säkert skall gifva segern åt de våra, och det är ett människooffer.

När det blef afton och blossen voro tända, tillsade han kvinnorna att bland sig utvälja den vackraste och föra fram henne till källan.

Knappt hade hon likväl närmat sig, innan en malmklar stämma hördes från den arbetande flocken vid förhuggningen. Det var Gistre Härjanson, och han kom springande med sin yxa.

— Vid helgonen, bergmästare, känner du inte igen henne... min kvinna, som Valdemar nyss tog ut åt mig ur Vreta med makt, när vi redo förbi. Vår gode Valdemar! I dagar och år har jag stridt och längtat för hennes skull... och nu...

Det var trängsel omkring källan, och röken och lågorna från blossen slogo honom i ögonen. Hulf Skumble hade redan knutit upp hennes skjorta och vikit ned den till gördeln. Hon var lätt gulaktig i huden. Han grep henne om händerna, och två andra män togo henne om fötterna och hjälpte till med att lyfta henne ut öfver mossbädden och sänka henne i källan. Hans skägg gömde hela hennes ansikte, så att knappast mer än ett sakta huttrande hördes, då det kalla vattnet slog ihop öfver henne. Tre gånger släppte han henne och försökte att trycka ned henne under vattnet, men hvar gång flöt hon upp igen.

— Ti vill inte taga henne — sade den gamle. — Han bryr sig inte om annat än mör.

Men hvar står en sådan att finna, där Valdemar håller läger med sin här? Stig upp, vallkulla, och gå till din spelman. Ni äro bestämda för hvarann, hur många pröfningar som än kunna vänta er. Men till dig, Ti, säger jag: Du har blifvit orkeslös. Ingen har på länge gifvit dig sitt blod och sina lemmar. Hur skall du kunna hjälpa oss, om du inte, när solen rinner upp, kan se mot fienden utan att blinka? Jag skall skänka dig mina ögon. Jag har lefvat länge nog och har inte mer någon glädje af dem, bara bitterhet och harm.

Han ryckte lös ett par torsviggar, kände på deras kanter och valde ut den skarpaste. Sedan lät han binda sig vid stubben med händerna på ryggen. Under det att en finngubbe tog ut hans ögon, uppgaf han anden, och när de kastades i källan, sjönko de genast och blefvo liggande på botten stora och klara och utan att blinka för elden.

Då grepos alla, både kvinnor och män, af yrsel och svingade blossen upp mot nymånen, och häst efter häst blef framledd och offrad under besvärjelsesång. Blodet ströks på trädstammarna och flöt åt alla sidor i mossan. Ingen tvekade längre, att icke de gamla växtandarna

nu i Sankt Hans tid, då allt grodde och spirade, skulle upptaga en sista förtviflad strid och i natt korsa sina mariga spjut med riddarnas svärd.

Slipdonen framtogos, och skogsgångarna hvässade sina yxor. De voro illa rustade, många utan brynjor och ingen med stålhufva. Men de visste sedan gammalt, att skogen säkrast försvarades genom att förvirra den inträngande hären och sprida skrämsel. Därför flådde de offerhästarna och lindade in sig i deras hudar med den blodiga sidan utåt. Hästskallarna, som de också togo huden af, höllo de öfver sig på stänger. Andra sleto upp sin skjorta ända till nafveln och målade ett grinande ansikte på bröstet och magen. Sedan kastade de öfver sig kappan, så att de sågo ut som kringhoppande stora hufvud. Detta hade deras föräldrars föräldrar lärt af finndvärgarna, som stridde på det sättet i den tid, då tuppen ännu allmänt dyrkades som gud. Det var långt före Tor och hästguden.

Några bondemän kommo springande på det hvassa barret med små korta steg och krokiga knän, barfotade, barhufvade och tomhändta.

— Hertigens folk syns redan ute på myren!

— ropade de. — Hela Valdemars här är slagen vid Hofva! Vi äro förlorade!

Det prasslade och smällde mellan grenarna i den förut tysta ödemarken. Uppskrämda fåglar och räfvar flydde förbi. En fårskock rusade fram med långa språng, följd af en brun ko, hvars skälla pinglade ursinnigt.

Skogsgångarna förstodo, att fienden var alldeles inpå, och de bästa skyttarna klättrade upp i talltopparna på sina yxor. De andra ställde sig med kvinnorna och piltunnorna bakom stammarna. Facklorna blefvo nedstuckna i marken kring källan i lutande ställning, så att elden skulle falla i vattnet och icke tända marken. Fast inga människor längre kunde upptäckas, förblef skogen därigenom ljus som en upplyst men tom sal.

Det dröjde en stund. Sedan närmade sig en vägvisare med några väpnade män. De tittade sig oroligt om åt alla sidor, men när de begynte halka i blodet, togo de sig om hufvudet och flydde. Vägvisaren korsade sig och stod kvar ensam.

— Gud, min drotten! — stammade han. — Vi äro i Tis skog. Vi äro på de sista

hedningarnas hemliga offerställe. Hjälp oss, hjälp oss!

I detsamma sträckte en tyst pil honom till marken.

De väpnade männen kommo snart tillbaka med hundratals spjutbärare, men alla stannade skräckslagna och bleknade. De främsta veko baklänges och trampade de andra på järnskorna. De sågo allting tydligt och klart framför sig i den ljusa skogen, blott icke några människor, och oupphörligt stupade en efter en för tysta pilar.

Då var där en dansk riddare, som ledde fram sin häst till källan och sparkade undan ett par af facklorna. Men när han fick se de två ögonen, som stora och klara betraktade honom ur källan, brast han i skratt. Det lät icke mänskligt, utan vansinnigt och hest, som när en hund faller i raseri.

Under tiden stod Gistre bakom en af de tjockaste stammarna. I ett snöre om axeln bar han som vanligt hornet Månegarm. I handen höll han en knif, som han hade tagit från Ti.

— Det är det underliga med detta horn — sade han — att det också kan brukas till annat än att dricka. Här i spetsen sitter en

träplugg. Hårdt sitter den, men nu ger den i alla fall vika, och nu skola ni få höra.

Han täljde en stund i pluggen, ända till dess han förvandlat den till ett munstycke. Sedan satte han hornet till läpparna och blåste.

Först kom det bara ett sakta hväsande ungefär som från en ödla, som väcktes ur en lång vintersömn men helst kände sig hågad att fortsätta den. Då försökte han för andra gången. Och då hördes ett smeksamt och sorgesamt sjungande, som när dvärgarna fordom i högen lekte med sina hustrur och döttrar och läste sejd öfver dem för att få dem tillgifna.

Han insöp ny luft i lungorna och lyfte hornet ännu en gång. Då begynte det hvissla och skria, först som ett djurläte men sedan som ett oväder. Nu hörde han att skogens alla hemliga makter vaknade för att upptaga striden. Hans fromma löften och kärlekstankar voro för ett ögonblick sopade ur sinnet, och han glömde till och med att vakta öfver Yrsalill. Han var åter besvärjaren från fordom. Skogsgångarna omkring honom böjde sig som under ett hårdt vindslag och stämde i med ett förfärligt härskri. Ett rop på hafvet flyger bort, men här lät det som hade de begrafna i en

kyrka ropat af fasa. Och nu framstörtade hela spökhären af hoppande jättehufvud och grinande hästskallar, och bakom följde i tät fylking krokárna, som skulle draga ryttarna ur sadeln, och bredyxorna, som skulle klyfva deras hjälmar. Spikklubborna svängdes, spjuten stungo, och länge behöll valdemarsfolket öfvermakten.

Men då strök en grå rad af helt och hållet järnklädda män fram vid ena sidan som en rad af ulfvar.

De sträckte sig utefter marken. De togo höga språng framåt, trots den tunga rustningen, och alltid träffade deras svärd. Ingen kunde motstå dem. Yxorna slogos ur händerna, spikklubborna slungades upp i luften, pilar och spjut brötos mot deras brynjor som vass. Men när de stötte på en åldring eller halfvuxen, höllo de in sitt vapen och slog honom på skuldran med orden: — Gack i frid! Jesus Kristus lefver.

Och genast skallade bakom dem under tivedstallarna från hundratals munnar — Kyrieleis, kyrieleis!

De ryckte af spökena deras klädsel. Men när de kommo in bland de ursinnigt hotande kvinnorna, som hade trängts samman i en flock

för sig, vände de svärdsknappen uppåt och böjde på hufvudet.

Den, som gick främst, var både den resligaste och en af de skickligaste. Han hade en tarflig slät hjälm med en liten mörk springa framför hvardera ögat. Hans huggande svärd klöf Ti ända till roten, så att de murkna benen och barkstyckena föllo åt båda sidorna. Det var lätt att känna igen, att det var hertigen själf. Bakefter följde hans häst som en trogen hund, utan att han behöfde hålla honom i tygeln.

Småningom hade det dagat igen, och valdemarsfolket rusade i vild flykt från stam till stam. De kände, att besvärjelser och trolldom ingenting längre förmådde, att hedendomen var slagen, att de vilda skogsgudarna flydde liksom de själfva och kröpo in under stubbar och rösen som gräflingar och räfvar för att dö eller klaga i de långa vinternätterna.

— Ve oss, förlorade! — ropade flyktingarna. — Nu taga riddarna landet. Se, se, det flyger dufvor öfver deras hjälmar!

Hertigens skara växte beständigt. I midten vaggade på fyra stänger en liten himmel af svart tyg. Under den bars sakramentet åt de döende och en hoprullad fana, omlindad med

ett förségladt silkestyg. Det var det heliga eriksbaneret. Men det blå magnusbaneret med det gyllne lejonet och snedbalkarna fördes af Tyrgils Knutsson. Han var omgifven af riddare. Knappast någonsin förr hade så ståtliga män varit sedda i landet, så värdiga och ändå ödmjuka i hvar åtbörd, så fyllda af det ädlas naturlighet. De sjöngo på några flockar, som Magnus själf hade upptecknat till sin stridssång en stjärnljus natt på Visingsö.

— Kristus, hör dina riddares böner.
Spegla ljufligt din mildhets stjärna
i det stål, som vår panna kröner,
faderlösa och arma att värna!

Så snart de hade slutat, fortsattes sången af de eftersta riddarna nere vid myren.

— Kristus, hör dina riddares böner,
hör oss alla, som ropa ur tiden,
människors döttrar, människors söner!
Gif oss friden, friden, friden!

Magnus band af hjälmen. Han hade skrubbsår och damm i pannan, men det prydde endast en kämpe. De brunsvarta ögonen hade ett högre skimmer än annars, och i sin tack-

samhet gaf han sig själf tysta löften. Han lofvade Sankta Klara ett kloster. Han skulle gå till Heliga grafven, om hans år räckte. Lås skulle han sätta för ladorna, och hvar och en, som kunde rusta sig och sin häst, skulle bli hans ryttare och frälst från skatt som hans hirdfolk. Lag, lag, det lofvade han först och sist. Men hur mycket han än lofvade, föreföll det honom, att det ändå icke var nog, utan att han måste gifva sig själf ett sår, hämnas gamla dagar, tvinga sig till det hart när omöjliga. Han vände sig åt alla sidor mot riddarna, och kärft och buttert kommo slutligen orden som hugg af trubbiga slagsvärd.

— Jag var den falskaste i jarlagården. Jag var den trolösaste i kungsgården. Nu skall det bli slut på den skammen. Jag ville ofta ingenting godt eller stort därmed. Må Gud fördöma mig, må människor straffa mig. Jag kunde inte annat.

Riddarna, som ett ögonblick hejdat sig för att hjälpa och förbinda de sårade, kommo fram till honom.

— Vi sågo och visste det alla — svarade Tyrgils och räckte honom handen. — Det var väl att det blef sagdt. Det skall bli bättre nu.

Magnus kände, att hans händer trycktes stadigt och fast från alla håll. Hans axlar skakade, och tårar började rinna på kinderna. Det var första gången han stod som en ärlig man och kände ärliga handslag från människor, som trodde på honom. Han behöfde icke längre lura på deras hviskningar och bedyra, att han var god och menade väl. Han gaf dem tvärtom rätt i deras misstro och onda tankar. Och just därigenom blefvo de med ens hans förtrogna och litade för första gången på honom. Så länge det ännu fanns en hand att trycka, stod han kvar, fast tiden var mer värd än guld. Det föreföll honom, att om han också snart finge stå på Mora stenar och väljas och hyllas, skulle den stunden bli blek mot denna. Han kände, att nu växte han så samman med sina bröder af svärdet, att ingenting mer kunde skilja dem åt, och nu var det slut på skammen. Han trodde att ingen såg, hur våta kinderna voro, och han blygdes att lyfta handen och torka dem. Men hornen började ljuda igen, och hans väl inlärda springare, som visste hvad det betydde, spetsade öronen och ställde sig självmant tvärs framför honom för att mottaga sin herre i sadeln.

Det flyende valdemarsfolket högg sig fram genom marskogen och spred sig öfver de vida myrarna med sönderslitna kläder och ansikten. Enstaka låga klippor stucko upp som holmar. Där växte skvattram och stjärnstarr, och de försåtliga svarta kärrvattnen med sina dubbla bottnar voro täckta af snärjande näckrosor. Det var lika omöjligt att vada som att simma. Men ryttarna vågade sig icke ut på gungflyet, och många räddade sig genom att lägga sig ned mellan tufvorna. Luften var alldeles hvit utan både sol och skugga, och det stack i ögonen, så att det var svårt att sikta. De sista förföljda af hufvudskaran från Hofva kröpo bakom ängsullen med bågen på ryggen utan att skjuta och flydde sedan uppåt Närke. Men de, som hittades i träden, skötos som fåglar. Kvinnorna däremot blefvo hopsamlade i en flock och ridderligt skonade och vaktade. Platsen omhägnades med skinnsnören.

När Gistre såg, att hans älskade Yrsa-lill var räddad och i bättre förvar än hos honom själf, gaf han sig ingen tid att grubbla på ödets envisa lek med hans lycka, utan kastade sig på en herrelös häst och red det fortaste han förmådde på stigarna till Ramundeboda.

Slutligen urskilde han mellan tallarna de många hundra svarta korsen vid kapellet och steg af.

Där var en öppen gräsvall mellan själastugan och bodarna, och drottningens tärnor höllo på att bränna svartkummin och enris mot myggen. Själf satt hon i gräset bredvid elden och lekte schacktafvel med den tyste Folke Algotsson. Valdemar låg utsträckt på hennes kjortel med fötterna bland tusenskönor och Jungfru Marias nycklar. Karga och dystra obygder bredde sig åt alla sidor, men här i sänkan blommade ändå en yppig vår. Slån och lönnar voro ännu sållade med hvitt och honungsgult. Nedanför de nyutslagna hasslarna, där solen sken in, var det blått af styfmorsblommor, och nagelörten tecknade sina små hvita kors på klippmossan.

Drottningen hade vägrat att vara skild från Valdemar i farans stund, och den mandeldoftande vårluften förde med sig en fläkt af försvunna dagars makliga ro.

Rundt omkring sof hans vakt med solbrända ansikten och händerna under nacken. Lagman Algot, som skyndat i förväg till Ramundeboda för att möta konungen, var den enda, som satt

upprätt och vaken. Med fingret ritade han upp i gräset traktens skogar och vattendrag, men Valdemar slöt ögonen. Hvad brydde det honom att gifva akt på kullar och kärr och ställa upp bönder och lysa som härförare. Hvad betydde medgång eller otur för honom mot att få ströfva kring som en fri människa! Han kunde ha skänkt bort sin krona åt en vacker hirdman lika sorglöst som en hjälm, men han unnade den icke åt en förrädisk frände. Aldrig, aldrig! När hans bönder och skogsgångare hade hejdat det första anfallet, skulle han skicka sina bästa ryttare och låta dem fullborda segern. Och brodern? Ja, honom skulle han vinna tillbaka för alltid genom att förlåta honom.

Gistre Härjanson steg fram, sönderrifven och blödande.

— Vintern är öfver och marken i blommor — sade han. — Sätt dig upp, herre, och hör hur göken sjunger i sunnanskog.

Valdemar satte sig upp och skakade de ringlande lockarna ur ögonen.

— Du är blodig. Du kommer från striden.

— Jag kommer från din slagna här för att lyckönska dig. I dag kan du få dö en hjältes

död. I afton kan du få sofva skönare i blomstergräset än Magnus i sitt riddartjäll.

Med snabba ord berättade han om nederlaget och bad honom att samla de flyende till en sista strid. Valdemar steg genast upp och drog på sig ringhandskarna, och de väckta männen flockade sig skyndsamt omkring honom. Men den ene rådde ett, den andre ett annat. Hade de bara varit två eller fem, skulle han med lätt sinne ha kastat sig i ett handgemäng för att stupa. Men de långa förhandlingarna, de olika meningarna, de nästan befallande rösterna pröfvade hans tålamod och släckte hans ifver i stället att sporra den. Han blef otålig i stället för beslutsam och tystade dem med vrede i stället för med skäl. Harmset slet han åter af sig handskarna.

Sofia satt upprörd och varm med fingrarna utbredda mellan kullslagna elfenbenshästar, biskopar och torn. Hennes kärlek till honom blef häftigare än någonsin. Som han stod där framför henne i vårgräset, tyckte hon, att allt, som fanns af ungdomlighet och hälsa, samlats just hos honom. Hon fasade för den tanken, att en sådan lifslust skulle förgöras, att han kanske skulle ligga blek och stel redan till

kvällen. Det var som att bränna upp hö och ängar och örtagårdar. Hvem som helst annan kunde hon tänka sig som död, blott icke Valdemar. Hon kunde icke tänka sig honom uthuggen i sten på en grafhäll med knäppta händer. Och hvem skulle med andakt kunna bedja vid en sådan graf?

— Nej, nej — flämtade hon. — De gamla skola dö, inte du. Du är född att lefva långt upp i höga år. Ditt rätta rum är inte i grafven utan bland spelmän och glada handslag. Tag vår äldsta lilla son med dig och stig till häst och rid uppåt Norge efter hjälp. Så länge du lefver, är kittelbotarens seger bara half.

De kringstående männen tvekade, men lagmannen, som såg kallt och slugt på allt, hämtade den yrvakna gossen från drotthuset.

— Att lyda drottningens råd är det enda, som står oss åter — sade han. — Men hvarifrån kommer all röken och den sura lukten? Skogen brinner.

— Det var jag, som satte eld på den — svarade Gistre och hängde ifrån sig hornet på den framledda hästens sadel. — De onda andarna i Månegarm ha ingen makt öfver det heliga svärdet Gråne.

Sofia reste sig och omfamnade Valdemar lidelsefullt och tryckte honom till sin jättebarm.

— Nej, nej — upprepade hon och återvände till sin förra tankegång. — Hur vore det möjligt att nu samla de flyende? Men jag har inte kraft längre att följa dig, Valdemar. Jag har lidit för mycket. Aldrig ro, aldrig hvila. Låt mig stå kvar här. Ni få inte hindra mig. Sprid er åt olika håll och försök sedan att hinna upp Valdemar. Jag skall stå kvar här med mina tärnor, och taga mot drottsvikaren, brodersvikaren, med de hatfullaste ord, som en kvinnotunga kan hitta.

Hon försökte med sina omfamningar att återväcka en glimt af hans forna ömhet, men det isade genom armarna. Hon kände, att han icke hade annat att gifva än en sval och vemodsblandad tillgifvenhet. Hon lofvade honom obrottslig trohet till det sista.

— Den, som har älskat Valdemar, kan aldrig älska någon annan — hviskade hon. — Jag har felat, men jag har också älskat dig, och jag var lycklig, bara jag visste dig lycklig och hörde harpbruset från ditt hof.

Båda frågade sig tyst, om det endast var

ett afsked för stunden eller om deras stackars sargade saga nu brast sönder för alltid. — Han kastar sin krona för att lefva — tänkte hon. — Han gör så, därför att lifvet är honom kärast. Men på den sjuka och nedbrutna trycker döden i stället sitt märke. Och därför tackar jag. Jag går till skuggorna, och dit längtar jag.

Han steg upp på hästen med gossen. Algotssönerna följde honom med det hoprullade röda valdemarsbaneret. Så länge han var inom synhåll, stod hon kvar och kastade kyssar efter honom.

Skogen var nu höljd i gul rök, och brandlukten gjorde det svårt att andas. Men fast molntapparna uppe kring den klarnade solen fortsatte att gå söderut mot fienden, började en stark västan att blåsa utefter marken och klöf ett skår i röken.

Karl Algotsson, som red efterst, vände sig.

— Allt är oss emot — ropade han. — Till och med vinden bedrar oss. Vid jungfru Ingrid, min broders hjärtebrud, har någon af er en kär vän som han, så fly, fly! Än lefver Valdemar!

Inom en liten stund hade alla skyndat till hästarna, och Sofia stod ensam kvar med sina

tärnor. Genom skåret i rökväggen skymtade rustningar och det blå magnusbaneret, fast nu sönderbrändt till hängande trasor.

Så snart hertigen kom fram till drottningen, böjde han djupt på hufvudet och hälsade henne med svärdskorset till tecken, att hon stod under riddarskydd. Hon stammade och sökte efter de hatfulla ord, som hon ville säga honom, men i stället blef det han som talade. Han stod med händerna på svärdet och såg ned i gräset.

— Hvem kränker lagarna djupast — frågade han långsamt och mörkt — min broder eller jag? Vapenbröder och riddare, hjälp mig att bli en vis och god konung!

— Till Mora stenar, till Mora stenar! — svarade de under skallande jubel och slogo på sköldarna. De sågo, att nu stod där en ärlig man framför dem, och de tänkte bara på sin lit till hans kämpamod och hans duglighet i allt, som han tog sig an. — Lämna Valdemar några landskap, men svearnas rike, det är vunnet. Hell konung Magnus! Till Mora stenar, till Mora stenar!

18.

ar det kung Valdemars sista skara, den bedröfliga flock, som kom i dammande traf på byvägarna sunnan om det svenska landamäret? Hästarna voro inga folkungahästar utan sönderhuggna af sporren, oryktade, magra, med leriga ben, hängande hufvud och uppbundna svansar. Lifkarlarna, som skakade i sadeln, voro bättre fotgängare än ryttare och håret var afnött på deras björnskinn.

Främst red Valdemar på en brunröd bondhäst. Det hade varit strid och flykt med förlorade borgar och landskap allt sedan slaget vid Hofva. Han mindes, hur vinterkallt dagarna hade lyst in genom de spetsbågiga portarna på Ragnildsholm, borgen med samma namn som hans följeslagerska då. Han kom ihåg, hur Ragnild, den forna hoftärnan, stred bredvid honom i karlkläder och fick handen afhuggen. Han tänkte också på Katarina af

Gützkow, den saktmodiga omhulderskan, som red bredvid honom i släta, ofärgade tyger, men till sist dukade under för vedermödorna och gömde sig i ett kloster. Och han kunde ännu få färg i kinderna, när han hörde för sitt öra Erik Klippings vreda ord öfver att Magnus icke lönade den danska hjälpen. Då fladdrade Danebrog utanför Axevall, då ramlade murarna vid Ettak, och då brann det i Wäxjö. Men alltid behöll Magnus segern och gjorde fienderna till bundsförvanter. Och nu red hans broder på vägarna som en fredlös utan hus och hem. Men inga sorger kunde stanna hos honom. Han behöfde bara se solen lysa och höra ett par drag öfver fidlorna, och allt var glömdt.

Landtfolket firade som bäst Helgalekamens fest, och hostian bars kring åkrarna i ett kar af kristall, omgifvet af guldbelagda strålar. Skuggor af lätta moln ilade oupphörligt öfver vägen, och färgkullor och skärhvit åkervinda blommade på dikesrenarna mellan maskrosornas dunbollar. Längre bort bakom klipporna trängde sig den odlade jorden in i en dalgång, som vette mot hafvet. Där låg en liten borg omgifven af trädgårdar och hus.

Valdemar höll in hästen midt framför fest-

skaran och böjde sig åt sidan och kysste efter strålarna på monstransen.

— En uppriktig kyss vanhelgar inte solguldet — sade han — fast jag är nedsölad af blod och damm. Vägstrykarkungen hinner knappt två händerna i en bäck, innan hans forna undersåter äro efter honom med klubbor och spjut. Men hvarför maka ni er så bestört baklänges? Där stiger en i diket af förfäran och där en annan i sin åker. Snart kan jag inte tömma en oskyldig bägare vatten, utan att man korsar sig af fasa. Fly inte genast efter liarna och bågarna. Jag har en fråga till er. Lefver hon?

Han pekade mot borgen vid hafvet.

— Nyss lefde hon ännu — svarade en af bondkvinnorna.

Valdemar red då till borgporten och lämnade hästen åt Algotssönerna.

En gammal rödkindad man, som halft såg ut som en fångvaktare, stod på trappan med sin halftömda kanna.

— Hvarifrån kommer du? — frågade han. — Hvad heter din gård och hvem är du?

— Jag kommer från alla väderstreck. Mina gårdar heta grus och aska, och själf är jag

ingenting annat än en broder till svenskarnas konung.

— Då är du väntad — svarade mannen. — Styrk dig med några droppar, kung Fredlös, men stanna inte länge. Jag vill inte se fläckar här på trappan af folkungablod. Det är ett ohyggligt blod, och jag vill kunna gå omkring i borgen midt i mörka natten utan räddsla.

Han tog tillbaka kannan ur Valdemars händer, satte den på trappsteget och visade honom upp till en ekdörr.

Ett par nunnor öppnade den och bådo honom att gå tyst och på den stora midtplankan, som knarrade minst. Jutta låg aftärd och blek i bädden med håret utkammadt öfver axlarna. Hvalf och väggar badade i solsken, men ena sängluckan skuggade henne, och ännu tindrade samma skärpa i hennes blick, som hade hon sett tvärs igenom murarna mot något oändligt aflägset.

Valdemar lyfte svärdet ur bältet och ställde det varsamt vid dörren. Det hade glidit upp ett stycke ur skidan, och det syntes, att det var sönderhugget utefter ena kanten.

— Hvem skulle förr ha kunnat drömma, att detta är kung Valdemars svärd! — sade hon

med en darrning öfver pannan och ryckte tillbaka tankarna från deras långa färd. — Jag kände igen din röst redan i trappan. Du fick då min hälsning? Jag var inte viss, att du skulle komma.

Han satte sig på pallen bredvid sängen och sköt på luckan, så att han bättre skulle se henne.

— Alltsedan du hälsade mig, att du kände ditt slut vara så nära, har jag ridit genom natt och dag. Nå, det är ju mitt yrke nu.

— Du talade bittert sist.

— Jag talade som en förtviflad människa. Men jag har ärft en smula af den yra, som satt i bjälbojarlens blod. Ack, jungfru Lindelöf! Kung Valdemar var svag och styrde landet illa. Snart duger han väl knappt att skaffa litet foder åt sina magra hästar. Men i en sak är han lik sin far. Han kan inte sörja.

— Och din broder har tagit sig drottning. Han valde ju först en annan.

— Det gjorde han. Men sedan fann han klokare att äkta Helvig från Holstein för att få bättre hand med danskarna.

Juttas tunna fingrar lekte med några väpplingar, som hon hade framför sig på täcket.

— Han öfvergaf en kvinna för ett rike. Och du! Är han henne trogen.

— Och det frågar du om Magnus! Han bedrar inte sin drottning, han bedrar bara män.

— Månne det ännu är så, Valdemar? Jag hör bara ros öfver hans visdom och riddardygder. Förtjänar han det?

— Jag fruktar det nästan.

Han drog om sig den dammiga manteln för att icke brynjan skulle klinga mot pallen.

Klockringning förkunnade, att hostian åter bars in i byn. En doft af hö och blommor slog in genom vindögat, och hafvet rullade med jämna slag mot sandstranden. Rasslet i musslorna och stenarna, när vattnet sjönk tillbaka, lät som långa djupa andedrag från en sofvande, och Jutta slöt ögonen. Hon såg redan sin egen lifsvandring på ett sådant afstånd, att det, som hade öfverskuggat vägen som jätteträd, nu icke var annat än små obetydliga buskar.

Hon makade handen småningom öfver täcket, ända till dess den låg i hans. Den blyghet och förlägenhet, som hade funnits mellan honom och henne, var alldeles borta.

— Hon längtar — sade nunnorna och knäböjde vid den tomma spisen.

— Ja, jag längtar — eftersade hon med klar fast ändå tynande röst — men inte till harpbruset i folkungasalen utan till den outsägliga glädjen att få dö.

— Och din son? — frågade han sakta.

Hon lyfte litet på hufvudet, och ögat sammandrog sig igen för att kunna se långt bort utanför jordens och dagarnas gräns.

— De togo honom ifrån mig — svarade hon — men det fanns något, som de inte kunde taga, något, som jag gömde som en sällsynt klenod. Hvad två människor gifva hvarann af godt hjärta är kanske till sist det enda lilla sandkorn, som blir kvar, där vågorna gingo som berg. Vet du, hvarför jag bad dig att komma, Valdemar? Det var för att få tacka dig för den första resdagen i det vackra vintervädret och för att det, också midt under vår osaliga kärlek, alltid mellan oss rådde en sådan god vänskap. Det föll aldrig ett riktigt hårdt ord mellan oss. Det är därför, jag vill tacka dig. Det är en väns tack till en vän.

— Är det då kärlekens sista och bästa ord? — mumlade han och kastade sig ned öfver täcket med hennes händer mot sitt ansikte.

Ett växande buller närmade sig under tiden

och det glimtade till i taket. Det var skenet från liarna och yxorna, som byfolket hade hämtat.

Den äldsta nunnan steg upp och drog Valdemar sakta i manteln.

— Du skall inte stanna längre — hviskade hon, då han hade följt henne ut i trappan. — Det sista och största har du redan fått. Jag hör, att folket är i rörelse. Du är en hatad syndare, och du skall inte samla harm och hämnderop kring det tysta sjukrummet.

Han gick då ned till sitt följe, och snart var han åter på vägen, som förde upp mot de svenska bygderna. Han brukade annars midt i den vildaste flykt ibland stanna sin häst för att skratta åt lifkarlarnas oviga ridt, men i dag lyssnade han icke ens till Karl Algotssons kärleksvisor. De stilla afskedsorden fortsatte att ringa bakom honom ur fjärran som en liten spröd fridsklocka från en ensittares kapell i vildmarken.

Han red upp på en höjd och höll stilla. Där satt han och stirrade på borgen, som ännu var synlig på andra sidan hafsviken som en svart sten.

Några veckor därefter bars en kista genom

bygatorna till hamnen. Ett skepp låg just färdigt att afsegla till Själland. Det var tidigt på morgonen, och de små stugorna lågo ännu i sömn med bom för dörr och lucka för vindöga.

Kistan var höljd af ett svart täcke, skrifvet med ett hvitt kors. Framför gingo några sjungande fattigbarn och två präster med sina lutande och utblåsta ljus.

19.

et var i Vreta klosterhärbärge. Svennen, som kom in med fatet, ropade medan han gick utefter bordet:

— Musköl... nya kakulägen vid hvar tallrik... Det är östgötarnas lagman, höfdingen på det förpantade Lödöse, vår vördade konung Magnus' mest högtbetrodde storman, riddaren af hans råd, välbördige herr Svantepolk Knutsson, som är värd för den här omgången!

Där var alltid öfverfullt af besökande, som hade döttrar eller systrar under nunnornas ris. Abbedissans påbud, att allt skulle vara tyst efter nattsången och att sista ljuset skulle släckas, när sängklockan ringde, blef illa åtlydt. De mäktiga herrarna hade med sig egen kost, som anrättades i stekarhuset, och hvar och en bjöd alla de andra på en rätt. Därigenom blef det

ofta aderton eller tjugu rätter, och soflådorna fingo stå tomma.

Eftersom herr Svantepolk hade gjort bot i sju dagar med att sopa nunnornas stall, satte han sig nederst vid dörren, ty badstugan var låst för kvällen och han var barfota och klädd i en smutsig tröja.

Utanför rådde djup dimma. Ingenting annat syntes än dörren till härbärget och dörren till stekarhuset, som lyste mot hvarann som två brinnande gap.

Just när svennerna buro in kannorna hördes ett häftigt oväsen. Det lät som en marknad, ty somliga röster skrattade och somliga sjöngo, och trumpeter och pipor gnisslade. Hofvar snubblade mot tröskeln, och några män kommo inridande i självfva salen. De lågo framstupa öfver sina utmärglade bondhästar och skrapade ändå ryggen mot öfverbjälken i dörren. Den förstes fagerröda mantel var nära att rifvas i stycken, den andra fick stålhufvan på nacken, men den tredje blef förlägen och steg af midt i dörren.

Det var Valdemar och de båda Algotssönerna.

Valdemar hälsade vänligt och soligt på alla,

fast de voro hans fiender. Karl Algotsson brydde sig icke ens med att skjuta stålhufvan till rätta. Men Folke satte sig på tröskeln och tvinnade sina ljusa skägglockar.

— Än lefver Valdemar! — ropade Karl Algotsson och ryckte till sig en tennkanna. — Än är hans tid inte förbi. Finns det här några unga, som älska, några modiga, som trotsa, några förtappade, som äro med om att hvässa en mordpil åt lagmannakungen på Visingsö, ämbetsmannakungen? God kväll, Svantepolk! Vill du vara med om en sista valdemarsbragd?

— Unga, som älska, finns det alltid — svarade herr Svantepolk — fast de inte äro sådana som den ryttaren där.

Han drog handen ur sin illaluktande tröja och pekade mot Valdemar.

— Nej, tro inte att jag tänkte på ett handslag. Mitt handslag är för riddare. Men så länge den här rätten bjuds omkring, är jag värd i salen och hvem som helst min gäst. Konungens broder må sitta ned öfverst vid bordsändan. Och till dig, unga Folke, som stannar så blygt och höfviskt på tröskeln, säger jag, att jag godt förstår, hvarför ni kommit. Eller tror du, att jag inte anar det? Ryktet

har berättat dig, att jag i morgon ämnar föra min dotter till den förnäma danska man, som jag utsett åt henne. Jag förstår, att du en sista gång vill inandas samma luft som hon och veta dig i hennes närhet. Ack, hur ljuf och stor är inte kärleken! Vore min botgörartröja inte oren, skulle jag gärna trycka dig till bröstet. Vet du, hvarför jag så ofta gör bot? Det är, när jag märker, att jag någon tid har tänkt alltför litet på den kvinna, för hvars skull jag i min ungdom red på äfventyr.

— Har du talat med Ingrid? — vågade Folke kasta fram och bleknade öfver sitt mod.

— Ja, min son. Nyss mellan nonan och aftonsången, innan systrarna gingo att förhärliga änglaskarornas jubel öfver Guds moder, fick jag träffa Ingrid vid talporten. Jag befallde henne att göra sig redo. Gömd i härbärget skall du i morgon på afstånd få se en skymt af henne, när hon rider bort till sin blifvande husbonde. Sedan skall hon bo i ditt hjärta, och du skall spänna kärlekens dagg-glittrande spindelväfvar öfver ingången, så att världen inte kan se dit in.

Folke stirrade förskräckt på honom och trädde fingrarna genom skägget som för att slita

det från hakan. Men brodern hviskade till Valdemar, medan han hjälpte honom från hästryggen:

— För dig gäller det nu att få herr Svantepolks värdskap att räcka så länge som möjligt. För mig? Jag måste under tiden hjälpa min broder. Ses vi aldrig mer, så ha vi åtminstone glada minnen att tänka på, herre.

Han tog Folke med sig och ledde ut hästarna. Valdemar satte sig öfverst vid bordsändan och tog för sig med en hungrigs matlust och törst. Han såg lika ung ut, fast rösten hade blifvit litet hårdare, löjet litet bittrare, och fast ena kinden hade ett långt ärr efter ett hugg. Därför att han aldrig grämde sig öfver något, samlades inga ofriska vätskor i hans ådror. Men manteln var urblekt på axlarna och trasig i kanterna.

— Häll i åt konungens broder, rödt vin eller blankt, allt efter tycke — befallde herr Svantepolk svennerna.

Så fort Valdemar hade tömt en kanna, begärde han en ny. Under tiden började han tala med riddarna, som drogo sig litet åt sidan från honom.

— Döden har gått fram bland fränder och fiender — sade han. — Gamle Fulco, som krönte

Magnus, och min broder Erik, som räckte honom kröningssvärdet, hvad fingo de för sin ifver! Båda äro döda. Och Erik Klipping, som än var mot mig och än med, fick mordstöten i Finderups lada. Min drottning är död, och död är också... hon, jungfrun, som jag följde till landamäret i det vackra vintervädret. Snart blir det visst bara jag, som lefver kvar och färdas kring nästan som en skogsridare.

— Hur vågade du dig ända hit? — frågade herr Svantepolk med en glimt af hemlig beundran. — Vet du då inte, att Magnus, vår store konung Magnus, har skickat ut ryttare för att taga dig?

— Jag vet det. Jag vet också, att han byggt ett nytt kor på klosterkyrkan och att han är på väg hit för att inviga det. Hvar bygger inte han på en kyrka? Men här är ett fridlyst ställe.

— Inte för Magnus, när han skipar ordning.

— Jag litar på ditt riddarsvärd — hånade Valdemar skrattande och letade fram ett par tärningar för att draga ut på tiden. Men han hade ingenting annat att spela om än guldnaglarna på sitt bälte, som han slet loss en efter en. Slutligen lade han upp självfva bältet

på bordet och spelade bort också det. Riddarna sutto med rynkade pannor, men de kunde icke hjälpa, att deras groll småningom började tina. Det kändes ändå gladt att sitta som i gamla dagar. Det gick slutligen hett till, och de stötte ihop bägarna och drucko bjälbojarlens minne.

De äldsta sjönko nickande ihop mot bordskanten, och sömnen började också att öfverväldiga Valdemar. Han sträckte lugnt ut sig på halmen i soflådan bakom bänken.

— I morgon få vi se till, att vi bli riktigt goda vänner och... Han somnade utan att fullfölja meningen.

När han begynte andas djupt och jämnt, så att alla hörde, att han sof, reste de sig, men tyst och försiktigt. De ställde sig i en ring omkring honom.

— Nattdrycken är bottentömd och ditt värdskap är slut, herr Svantepolk — hviskade de och pekade och stötte med tummarna öfver den sofvande som med knifvar. — Vi äro alla Magnus trogna, och han skall tacka och belöna oss.

— Har han svärdet hos sig?

— Under den sidan, som han ligger på — svarade de. — Vi få hämta hit snören, så att

händerna fort bli bundna. Det går lätt. Han håller dem på bröstet.

Därvid märkte de, att han var utan fingerringar och att mantelfodret var lappadt och stoppadt.

Då kom det ett ljust lugn öfver herr Svantepolks många vissna rynkor och skrynklor, en blid, men fast manlighet.

— Den, som sofver, är under en riddares skydd — sade han. — Nu är han inte bara min gäst, utan också er. Inte ett hår får krökas på hans hufvud.

De veko åt sidan för den vördnadsbjudande makten i den lilla hvitlockiga riddarens ord, vana att småle åt honom utan elakhet och att böja sig med den uppriktigaste aktning och fruktan.

— Magnus ser klokt på människor. Det visade han, när han gjorde en så omutlig riddare som du till sin högra hand — svarade de, och några af dem kastade sig i soflådorna. De andra satte sig med herr Svantepolk, och nya kannor togos in.

Utanför på vallen stod salernet på fyra höga stolpar. Innan männen gingo till sängs brukade de gå dit i olika lag, fem i hvart, och sutto

där sedan och pratade och sjöngo och dundrade med hälarna. När nu det sista laget gick dit och de andra hade lagt sig, var herr Svantepolk med. Men knappt hade de hunnit in i salernet, så smögo sig Algotssönerna fram ur dimman och hade med sig hela Valdemars följe.

Ljudlöst lindade de starka rep både öfver taket och framför dörren och om sidorna. De fäste dem med stadiga knutar, ända till dess hela byggnaden var insnodd i ett nät. Därefter sköto de in en väldig timmerkälke under golfvet och snodde också fast några af repen om kälken.

Den var förspänd med tre af deras hästar. Riddarna innanför voro för högljudda och bullersamma att höra något, och först när hästarna började draga, anade de oråd och sprungo upp. De försökte att trycka ut dörren och lyfta af taket, men öfverallt höllo repen emot, friska och sega. De tumlade kull om hvarann för stötarna och herr Svantepolk dunkade i golfvet och ropade:

— Hade jag bara mitt svärd! Vid linnet på min hatt, vid min ära...

Men Karl Algotsson manade på hästarna,

så att det gick med god fart, och svarade andfådd:

— Knut af Revals son, de danska Valdemarernas oäkta ättling, du fader för vårt ridderskap! Här kuskar jag landets finaste adel.

För att riktigt höras, sprang han upp på bakmeden och sträckte sig till en glänta mellan stockarna.

— Nu skall du känna gadden i ditt ätteblod. Men sitt du vackert kvar på hisken! Nu skall du bli i släkt med de oansenliga Algotssönerna. Din dotter är ju kanske inte längre så ung och skön, men jag är trött på allt ditt lösläte. Och nu skall du dela med oss. För pto och hopp, mitt trespann! I natt röfvar jag Ingrid Svantepolksdotter åt min broder!

När han hade hunnit utom hörhåll från klostret, stannade han så nära kanten af en ström, att släden skulle glida utför, om riddarna icke höllo sig stilla. Sedan spände han från hästarna och letade sig tillbaka genom den täta dimman.

— De farligaste äro nu ur vägen, och de andra sofva — sade han till brodern. — Om du tar mod till dig och i det minsta lyder mina bestämmelser, lofvar jag och svär, att innan

hanen spelar, skall du ha Ingrid framför dig på sadeln.

Så fort han sedan hade utdelat sina befallningar, höljde han Folke i ett svepe och lät två män bära honom på en stege till klosterporten. Det töfvade en stund, innan väkterskan öppnade. Då hon fick se, att det var en förolyckad, blef hon villrådig. Till sist knäppte hon ett par slag i den lilla klockan, som hängde vid muren, och abbedissan infann sig yrvaken och missnöjd.

— Fromma moder — började Karl Algotsson. — Det har gått alltför gladt till i härbärget.

— Ingen aktar på mina förordningar. Därför kommer också straffet.

Karl Algotsson skyndade sig att läsa tre aven. Då måste också abbedissan bekväma sig att göra detsamma, fast hon var mäkta ond.

— Du säger alldeles sant, stränga moder. Men det var min egen älsklingsbroder, kanske den oskyldigaste, som fick sota för oss alla. Han halkade ute i slagsmålet och dimman och bröt nacken. Bed för hans själ.

Abbedissan mjuknade en smula och måste åter läsa tre aven.

— Och nu bönfalla vi dig, vår goda moder, att få sätta in hans lekamen i likboden intill morgonen och att den hedersamt måtte få två ärliga ljus... ett på den högra sidan och ett på den vänstra... och att ett par systrar bli tillsagda att vaka vid båren.

— En så rimlig begäran har jag fått villfara förr — svarade hon. — Det är helt enkelt en systerlig plikt.

— Det är en tröst i min sorg att höra dig tala så moderligt, abbedissa. Och jag har ännu en sak att bedja dig om, inte för min räkning, men för den vördade herr Svantepolks. Du vet, hur högt han aktar en oskyldig kärlek. Säkert vet du också, att hans dotter Ingrid och min salig broder alltid varit i vänskap med hvarann... ja, på höfviskt afstånd! Nu låter herr Svantepolk ödmjukligen hälsa dig, att det säkert skulle vara till stort själagagn för hans dotter, om hon den sista natten i klostret finge vaka vid båren under allvarliga betraktelser öfver alltings förgänglighet.

— Så skall det ske — svarade abbedissan bestämdt. — Herr Svantepolk är en god och vis människa.

Den döde blef nu inburen i den mörka och

hemska likboden, som befann sig nära innanför porten. Han skalf på den hårda stegen af köld och räddsla, medan de båda männen ställde den ifrån sig på två bockar. Och han tänkte:

— Kära jungfru, endast för din skull kan jag genomgå en sådan plåga.

Karl Algotsson och bärarna fingo genast begifva sig ut igen. Det blef noga låst efter dem, och portväkterskan trädde nyckelringen på armen.

När Ingrid kom ned alldeles förgråten, hade hon med sig en mycket gammal nunna, som åtnjöt abbedissans fulla förtroende. De satte de båda ljusen på sidorna om stegen och knäböjde. Ingrid ville lyfta på höljet, men den gamla nunnan sade till henne:

— Ingrid, abbedissan förbjöd dig att röra vid honom eller se på honom.

Därmed slöt den gamla ögonen och började tumma på radbandet.

Träpinnarna gjorde ondt i ryggen, och han darrade, då han hörde, att Ingrid stod så nära.

— Men syster... han rörde sig! — stammade hon.

— Blunda och bed att förskonas från anfäktelser.

Ingrid hade vuxit upp till en högbröstad och kraftig kvinna. De bruna ögonens glädtighet skymtade fram midt genom tårarna, men hade blifvit fastare och klarare. Hur väl mindes hon icke leken på tunet vid Bjälbo, när hon icke kunde motstå att räcka Folke handen, just därför, att han med sin skygghet var så olik henne själf och de andra. Den handtryckningen var det enda. Och ändå nitade den en kedja mellan dem, som åren icke förmått slita. De långa åren! Nej, de hade ilat. Hvar fredag hade hon gisslat sig i kapellet, vänd mot öster. Hon hade ätit bjugg kokt med vatten och slagit åder på armen tre gånger hvart år och sett det hetsiga sverkerska möderneblodet spruta i träfatet. Och hvar timme hade haft sitt verk, fast hon ju icke hade något rätt sinne för sygärning och läsning utan helst skulle ha lefvat i karlkläder, skjutit med båge och anfört härar. Allt detta sade hon sig vid båren. Hvarför hade också Folke varit en sådan svag man och aldrig bändt i klosterporten med ett svärd? Men då hade det icke varit han.

Hon var så upptagen af sin sorg och sina betraktelser, att hon knappt gaf akt på portväkterskan, som ännu stod kvar. Det var en

mycket nyfiken liten rund kvinna. Slutligen kunde denna icke motstå att lyfta en smula på höljet, men hon släppte det ännu fortare och föll med den slamrande nyckelknippan afsvimmad raklång på marken.

Den gamla nunnan på andra sidan båren sprang ut, oupphörligt åkallande helgonen. Folke hade satt sig upp med sitt allra förlägnaste leende. Ögonen stodo vidöppna och frågande.

— Ingrid, Ingrid — sade han — allt detta har jag utstått för att taga dig ur klostret. Gläd dig. Jag är lika sund och lefvande som du.

Hon blef icke rädd, men icke heller glad genast utan misstrodde sina egna sinnen. Hon försökte höra, om det icke knäppte och knakade, då han flyttade benen från stegen och reste sig. Och hon forskade tveksamt i hans ögon. Hon kände på honom för att öfvertyga sig, att han var varm. Men när han då ville fatta om hennes hand, ryggade hon ovillkorligt baklänges.

— Du måste följa mig nu genast — bad han förtviflad. — Min broder väntar med hästarna.

Ånnu visste hon icke, hvad hon skulle svara

eller tro. Hon drog nyckelknippan från portväkterskans arm och pekade åt honom, att han skulle gå framför henne genom det mörka porthvalfvet, ty hon var ännu icke säker på sina sinnen och fruktade att ha honom bakom sig. Men när porten gled upp och hon såg så många hästar och män, blef hon åter den modiga Ingrid Svantepolksdotter.

— Jag trodde så visst, att jag drömde — sade hon och slungade nyckelknippan med hela sin kraft i porten. — Vakna, kära systrar! Nu rider jag bort med min brudgum. Än lefva Valdemar och hans vänner!

Dimman skingrades först i soluppgången. Alla hästar voro bortförda ur stallet, och den stormande abbedissan måste skicka gångbud till Magnus.

På härbärgets tröskel satt herr Svantepolk, gulblek, med skymfad riddarära. Åter hade det tempel, som han byggt åt kärleken, ramlat till sand med alla sina himmelssträfvande spiror och korsblommor. Hans hufvud darrade, och hans tjänare voro ifrigt sysselsatta med att två honom och kläda honom i en anständig dräkt. De andra riddarna voro samlade omkring honom. Ofvanför dörren glimmade på timmer-

gafveln klostrets märke: Den heliga jungfrun med barnet och en höjd fackla.

Inne vid bordsändan i det halfmörka härbärget satt Valdemar helt lugnt bakom tallrikar och mataskar och åt med god lust. Han hade icke en enda kvar af sitt följe. I dimman och villervallan hade hans män, som trodde, att han var med, förskräckta kastat sig på hästryggen och följt klosterröfvarna uppåt skogarna.

— God morgon, riddare och drottsvikare! — ropade han ut till dem. — Jag hör, att i natt ha mina Algotssöner hedrat sig.

Riddarna stodo med dragna svärd.

— Konungens broder sofver inte längre — ropade de om hvarann. — Vi skola hämnas dig, herr Svantepolk.

— Stick järnet i skidan — svarade herr Svantepolk och steg upp färdigklädd. — Om konungens broder hade sina män kvar... om han åtminstone stode fullt rustad framför oss... Men en ensam man utan brynja! Han är fortfarande gäst under vårt skydd.

De voro hungriga, men de makade ihop sig kring bordet på så stort afstånd från Valdemar som möjligt.

— Hvarför äro ni inte glada som jag öfver

att veta två människor lyckliga? — frågade han och såg upp. — Inandas det härliga solskenet och låt hjärtat hoppa af lust. Finns det inga harpare och flöjtare här i gården? Årligt sagdt, riddare, ert sällskap blir tråkigt i längden.

Herr Svantepolk satt utan att röra vid maten.

— Du gjorde bättre att sörja din förlorade krona.

— Min krona är mitt ljusa hår, som hvarken grånar eller hvitnar. Den bär jag, antingen jag sofver på silke eller halm. Hur mycket, som togs ifrån mig., har jag alltid mig själf kvar.

— Våra svenner få hjälpa att passa upp honom — afbröt herr Svantepolk och vände sig bort. Vi kunna inte göra annorlunda. Vi äro nödda därtill, fast vi äro hans värsta fiender.

Kanna efter kanna blef inburen, och Valdemar talade oafbrutet och drack för sina värdar. Han liknade dem vid olika fåglar eller blommor. Hans oemotståndliga leende förtrollade dem småningom, utan att de märkte det. Liksom kvällen förut flyttade de sig småningom närmre och närmre, och åter kommo tärningarna fram. Han spelade bort sitt svärd och till sist sin urfärgade mantel.

Dag efter dag hela veckan igenom satt han kvar på samma sätt i härbärget. Utan att ha något att betala med, lät han passa upp sig af sina fiender, som satte fram för honom sina bästa anrättningar.

Ibland glömde de sig, tryckte till och med hans hand och täflade om att få fylla hans bägare. Det var i synnerhet när han talade om forna ungdomsdagar. Om han hade orätt eller rätt frågade han lika litet efter, som en svala frågar, om hon har rätt att flyga.

— Ädla riddare — sade han — om man lefver för en enda sak, kan man bli lycklig. Och jag har lefvat för kärleken. Men om Magnus, som hade annat att uträtta i lifvet, hade varit tillräckligt mycket människa att också tänka på kärlek, skulle förbannelse och ve ha följt honom till hans sista stund.

Det var en sällsam händelse i Valdemars lif, att han satt där utan kvinnosällskap. Stundvis kände han oro och ångest. Det fattades det mjuka och lena i luften. Allting var hårdt, kantigt och tungt med lukt af vin och stall. Det var som att skrapa sig mot barkiga stammar och stickiga timmerväggar. Icke heller var det någon verkligt vaknande hängifvenhet, som

lockade riddarna att stöta mot hans bägare. Utan de gjorde det, därför att han var en sådan mästare i att förströ och roa dem. Därför trifdes de lika väl med honom, fast de voro hans fiender. — Du har din visdom, broder Magnus — tänkte han — men jag har min för mig.

Det kom emellertid många offrande till klostret, och bland dem var en ung änka, som hette Luitgard.

Hon var blåaktigt blek med svart hår och en liten skuggning på den tunna öfverläppen. Halsen och händerna voro väl magra, men ögonen bländande. Och hennes blekhet framhäfdes vackert af den veckiga svarta dräkten. I handen höll hon ett ridspö.

Han strålade upp, genast som han fick se henne, och utan att fråga sina värdar, inbjöd han henne gästfritt att stiga in till måltiden och slå sig ned vid hans sida. Att intaga platsen bredvid honom på bänken syntes henne för hedersamt, men hon satte sig på en pall nedanför honom. Hon rördes öfver att finna sin forna konung i en sådan torftighet och förnedring, fast han uppenbart förlustade hela sällskapet.

Då måltiden hade fortgått en stund och munterheten var som störst, höll herr Svantepolk upp ett bref öfver bordet. Han var den enda som hela tiden förblef lika allvarlig.

— Valdemar, nu har du gästat oss en hel vecka utan att vi hvarken ha kunnat få dig härifrån eller fängsla dig. Och självfva ha vi inte heller kunnat rida vår väg eller förfölja klosterrånarna, eftersom de stulo alla hästarna. Nu måste det bli ett slut. Här är en befallning från vår store ordningsman och konung, vår välgörare, att du skall tagas och inspärras. Ingrid och Algotssönerna ha sluppit undan åt Norge till, men hela den andra sista skaran af ditt vilda anhang har han redan i galgarna. Han är knappt en dagsresa härifrån. Vi bedja dig därför att lämna oss och inte utsätta oss för händelser, som kunde söla våra sköldar.

— Med resan är det inte brådt — svarade Valdemar — Och ännu en gång frågar jag, om det inte finns några spelmän här i gården?

Men fru Luitgard slog dristigt med sitt ridspö i bordet.

— De eländiga! Har du inte nog på dem? Jag har bara tre ridsvenner med mig, men jag

ber dig, herre, att följa med oss. Och när en kvinna ber, svarar kung Valdemar ja.

— Ja — svarade han klingande och kysste henne på ärmsnibben och på händerna, glad öfver hennes närhet. Han såg ingen annan, och salen skulle ha blifvit tom och kall, om hon hade gått.

De bröto upp efter måltiden, men han gjorde sig ingen brådska. Hon berättade, att det var lång väg till hennes gård, och de förkortade timmarna med att rådgöra om hvad som var klokast.

De redo raskt framåt. När det blef stjärnklart, upptäckte de, att de närmade sig en stad. På vägen syntes en lång rad af facklor, spjut, lansar och hoprullade baner.

— Vill du ännu en gång göra mig till viljes — bad Luitgard — så stanna vi här bakom kullen ett ögonblick och låta skaran tåga förbi. Hvilka dessa ryttare än kunna vara, dina vänner äro de knappast. Stackars herre, dina vänner hänga med rep om halsen.

Han grep henne om handen så hårdt, att hon drog den tillbaka med ett lätt rop.

— Ser du den ryttaren, som viker ut där ur raden? — frågade han. — Jag vet, hvem

det är. Jag kände genast igen honom bland de andra. Det var på honom jag satt och väntade dag efter dag i Vreta.

— På den farligaste af alla? Jag känner igen honom också jag.

— Jag trifs inte med mig själf, om inte jag går ut, där isen är skörast.

— Men så betänk då, hvad det gäller. Han har ett hårdt hjärta den ryttaren.

— Det hårda hjärtat kommer att bulta häftigare vid mötet än mitt.

— Och om han sätter dig i fängelse.

— Ja, så sofver jag inte bättre i själastugor och härbärgen.

Valdemar steg ur sadeln. Han kastade tygeln åt svennerna, men hästarna ströko baklänges, så att han blef stående alldeles ensam. Han höll ännu fru Luitgards ridspö, som han hade lånat under färden.

Öfverst på kullen flämtade en glödhög med små lågor, och en skepnad rörde i den och läste besvärjelser.

Ryttaren red, stor och svart, uppför kullen, och Djurkretsens stjärnbilder stirrade öfver honom med grönhvitt eller rödaktigt blänkande ögon. Han blef större och större, ju högre

upp hästen steg, och skölden och det tunga fladdrande täcket skymde natthimmeln.

— Har du allt färdigt? Begynn! — sade han.

Skepnaden vid elden gjorde en afvärjande och bedjande åtbörd och steg sedan med vred hastighet midt in i lågorna.

— Ja, en sista gång skall jag visa dig, hvad jag förmår, du Satan i riddarskrud — svarade han och stack händerna i den brinnande högen. Han strödde ut elden omkring sig, och den droppade från fingrarna utan att sveda dem. De breda och osäkra stegen tydde på, att han började falla i yrsel, och en hvit rök omsvepte honom småningom alldeles.

Det rasslade i ryttarens järndräkt.

— Jag vill veta om framtiden, om min kära dotter Ingeborg, som jag har lofvat åt Erik Menved, den unge.

Röken stod nu rakt upp i höjden som en fura, och ur toppen sjöng en späd och gnällig stämma:

— Jag ser, jag ser. Hon skall föda elfva ofullgångna foster och aldrig få omfamna en vuxen dotter eller son, och själf skall hon förgås af sorg.

Det klirrade åter i rustningen.

— Att jag har tålamod att höra er, eländiga spåkarlar, som jag i grund föraktar! Att vidskepelsen sitter mig så djupt i blodet! Sak samma. Fortsätt! Jag har väl andra barn än flickebarn. Jag har också söner.

— Jag ser, jag ser — sjöng den gnällande stämman. — Jag ser döda unga kroppar, och din änka gömmer sig af fasa. Allt ondt, du gjorde Valdemar, skall gå igen. Men en af dina söner, en enda, vill jag ändå prisa lycklig.

— Det är Birger, min älsklingsson.

— Nej, det är din förstfödde, som redan är död.

Ryttaren red fram mot rökstoden med knuten hand, men hans röst stockade sig, så att han knappt förmådde mer än hviska.

— Erbarmliga gyckelspel! Och mitt ridderskap... Ser du ingenting mer?

— Jag ser, jag ser. Jag ser ljungande svärd och hör segerrop och klockringning... Men därom unnar jag dig inte att veta något. Gud förlåte mig en sista gång för min trolldom. Min kraft är slut. Jag kan inte mer.

Röken slog ned i marken som ett regn.

Valdemar kände ett par starka armar slutas om hans knän, och ett stort hufvud tryckas

mot hans sida. Det var skepnaden, som kastat sig ut ur röken.

— Min forne husbonde — hviskade han — känner du inte igen din spelman Gistre Härjanson. Skenet föll nyss hitåt ett ögonblick, så att jag såg dig. Hjälp mig härifrån! Här hålls jag sämre än en fånge och får blott lifvet skonadt för min svartkonsts skull. Men jag har blifvit en kristen man, Valdemar. Och Yrsa-lill... Jag vet inte, hvar hon lefver nu.

Valdemar sökte i sin tomma rocksäck och under kläderna.

— Smyg dig fort bort i mörkret och leta sedan upp din Yrsa-lill. Tag ridspöet här. Det är belagdt med silfver och med stenar och blir duktigt betaldt hos en guldsmed. Mitt är det inte, men allting är ett lån, din kropp, ditt lif. Ett lån för några år är till och med det stora stolta Bjälbo.

— Hvem där? — frågade ryttaren, som hörde rösterna.

— En man, som förr var din konung och alltid förblir din broder. Böj på hufvudet!

Ryttaren satt orörlig och tyst. Slutligen sade han:

— En dyster mötesplats för bröder. Här

hvitna sedan tio år benen af skälmar, som ha tjänat dig. Vore det inte mörkt, skulle galgarna skrämma dig.

Valdemar gick upp på kullen.

— Bröstkorgarna knastra under fötterna som torra såll — sade han — och fingrar och tomma skålar ligga kringströdda. Är det lämningarna af mina forna vänner? Arma syndare, jag lofvade er ett frihetsrike, som inte finns. Och ni följde mig. Det var ert brott. Hade jag inte nyss skickat bort min lekare, skulle han få stå och spela för er hela långa stjärnenatten. Det vore väl den enda heder, som jag hade kunnat visa er. Jag är en fattig ensam man och blir snart ett föraktadt stoft som ni. Vi voro alla af de fördömdas skara, för hvilken ingen förlossning finns. Men jag får leda för mina egna klagoord. De röra andras hjärtan mer än mitt. Det gläder mig att se dig, broder. Är du lycklig nu?

Magnus mästrade med hästen, som stampade och frustade under täcket och järnhufvan.

— Den frågan har du lärt i frustugorna, Valdemar. Jag lefver för att slita en hund. Det är min heder. Men hvarför kommer du godvilligt till mig?

— För att tala ut. Krypjakten bakom buskarna har slitit ut mina kläder. Och snart har jag inte ett gömsle kvar.

— Är du från dina sinnen? Du står ju ensam och vapenlös.

— Vapenlös är ingen, som har svar på tal. Jag kommer för att gästa dig som i de gamla dagar, Magnus. Vänd om och följ mig till ditt Nyköpingshus, så att du kan taga mot mig hedersamt med facklor kring väggarna. Jag behöfver hvila ut en tid på stoppade dynor.

Kullen hade småningom omringats af de väpnade männen, som bestört och medlidsamt lyste på Valdemar utan att hälsa. Men han gick fram till dem och slog dem öfver bröstet eller armen. Den ena kallade han en svart malm, som han nog skulle smälta, den andra ett hjul, som han nog skulle smörja. Hur det var, blef det lifligt i ringen, och ett par af männen erbjödo honom sin rock och sin mantel.

Magnus vände bort hufvudet och red ned till en vagn, där Bengt satt med sina pergamentrullar.

— Jag kan inte möta hans ögon — sade han — och inte längre höra den välbekanta stämman. Hvad lönar det att tala förnuft med honom, sol-

människan, som aldrig förstått mörkrets allvar. Allt, som var hans, har han strött ut på vägarna. Och nu kommer han, lättrogen, vapenlös, med armarna i kors, för att besegra mig med ord.

Bengt lutade sig framåt och sökte bland rullarna.

— Du menar väl ändå inte...

— Jo, kansler Alltförgod. Jag menar, att du skall leta fram det brefvet, som vi båda redan skrifvit under. Det brefvet, där det står, att han skall sättas in i skonsamt fängelse till sedernas förbättring. På Gotland jäser det. Och hvad skedde inte nyss vid Vreta! Än lefver Valdemar! — ropa de oroliga i landet, när de stöta hop bägarna, och lagman Algots hela släkt är med honom. Frikostig som han är, vår broder, har han lofvat öar och landskap, om han får utländsk hjälp.

— Hvar skall han sättas in?

— Han önskar att få gästa på Nyköpingshus. Jag tänker, att det blir ett mångårigt värdskap för mig. Tornkammardörren är af järn. Räck brefvet nu åt härolden och låt honom läsa upp det. Själf tar jag några svenner med mig och rider helst i natt en annan väg, där det är tomt på folk och stilla.

20.

idsommarsolen gassade öfver Stockholms torftak och väldiga borgtorn. På en liten trång gård, som knappt var större än en skämma men ändå hade rum för ett körsbärsträd med en fågelbur, satt Gistre Härjanson och sydde skor. Hans Yrsa-lill stod i porthvalfvet vid ett bord och skar rödt fodertyg. Huset låg intill stadsmuren, och kvarnhjulens dunk hördes från strömmen utanför. Genom porten syntes de öfversta björkruskorna på byggställningarna kring den halffullbordade kyrkan åt Sankt Nikolaus.

Yrsa-lill hade blifvit mer undersätsig, och i sin snygga och prydsamma vadmal hade hon ett tycke af välförsörjd borgarhustru.

— Hvila dig en stund, kära husbonde, och kom hit och se — bad hon. — Nu vända alla

riddarna och fruarna tillbaka från klosterinvigningen.

— Magnus höll ord. Sankta Klara har fått grundstenen under sitt hus.

— Så det myllrar af folk! Hvarför ropar bonden, som står där och prutar, efter skoskådarna och vakten?

— Gesällerna hade väl tärningarna framme. Det blir att sofva i stocken. Det är lag på det.

— Nej, det är själfva mästaren, han hytter åt.

— Försöker någon sälja dyrare än tillstadt är, gripes han som tjuf. Det är lag på det. Och skrifver någon lekare nu i bly eller läser besvärjelser, då blir det hugg och hängning och torf och tjära. Kung Magnus blef botad den gången på galgbacken.

Hon gick fram och strök honom öfver pannan.

— Den tiden är förbi då du sysslade med sådant. Du har blifvit så fagert slätkammad och klippt som en predikare. Och det är du ju också.

— Vore jag också välbeställd gesäll! Men det kan jag aldrig bli, vanbörding som jag är. Hvarken gesäll eller mästare. Det är lag på det. Finge jag åtminstone sitta gömd med mitt

handtverk i en stuga på landet, men det får jag heller inte. Det är lag på det. Här skall jag arbeta i smyg, som om jag gjorde något ondt, och om natten bära mina skor till mästaren. Och farligt är det för honom att köpa dem. Nu är det lag på allting, Yrsa-lill. Jag får inte en gång slå knogarna i bordet och sjunga ut om konungen, för då blir jag utesluten ur församlingen. Men det gör ingenting, Yrsa-lill, bara jag har dig. Med flit och sträfsamhet ha vi redan hunnit långt, och jag är den lyckligaste af människor.

Hon fortsatte att smeksamt stryka öfver det stora hufvudet, som hade mist sina svarta flätor.

— Jag tror så fast, att allt skall gå oss väl.

— Du vet, hvarför jag trälar.

— Vi ha redan två marker silfver i källaren.

— Det räcker inte... Men om några år har jag samlat så mycket, att jag kan köpa oss ett grafställe på solsidan om Sankta Klara. Det är också för tanken på det köpet, som jag sträfvar. Och så har arbetet blifvit mig en sådan glädje.

— Hvem kunde ha trott det om Gistre Härjanson.

— Jag var en ond människa då, därför att

ingen gjorde mig annat än ondt. Signe Gud den välmenande Valdemar, som skänkte mig dig till ärlig hustru. Han gaf mig ingen lag att lyda, men det, som var bäst för mig, frid, hem och något att omhulda. Och därför blef jag god.

Gistre såg upp och tillade:

— Själf fick han den tyngsta arfvelotten. Yrsa, Yrsa-lill, du kan tala frimodigt till mig. Jag är inte missundsam. Tänker du ännu på honom?

Ett ögonblick dröjde hon med svaret som för att reda ut sina halfglömda drömmar. Hon fick åter något sömngångaraktigt öfver sitt väsen.

— Nej — sade hon lugnt efter en stund och hade redan nyfiket vändt sig åt gatan till.

På andra sidan hängde skomakardöttrarna öfver den nedslagna bodluckan för att komma åt att se på de kungliga fruarna och fröknarna, som just gingo förbi. Magnus' lilla dotter Rikissa, som skulle vigas till nunna i det nya klostret, gick redan höljd i ett hvitt dok, men hennes syster Ingeborg, som var lofvad åt Erik Menved, skrattade af förtjusning, hvar gång hon snafvade på sin långa rock. Mellan sig hade de Erik Menveds lilla syster Märta,

som redan hämtats för att fostras till drottning åt den svenske trontagaren. Men hon ville icke hålla dem i handen, hur ifrigt de bådo, utan såg från den ena till den andra litet främmande och kyligt. Bakom henne kom den höftsmala drottning Helvig, fager, saktmodig och skygg, som en hustru åt Magnus måste vara. Och hon märktes icke mycket bredvid sina muntert bullersamma fränder från Holstein. Herr Svantepolk, som hade en jättehögt vajande grön fjäderbuske på stålhufvan, ledsagade henne på tvären, nästan baklänges, med hennes mantel och handskar på armen.

En svärm fromma ensittare från sandåsen på norra malmen sprungo på sidorna och tiggde allmosor, nakna som Johannes Döparen, med kors af hopbundna trädgrenar, djurfällar om höfterna och skägg, som räckte till nafveln. Ett par vilsekomna kalfvar, som stannat vid en af brandtunnorna för att dricka, kesade i väg och jagade framför sig höns och nakna barn. Gömd vid hörnet af ett hus stod en kortväxt ensam man, klädd nära nog som en munk med en simpel läderrem om lifvet, men han hälsade som en höfding. Det var den fredlöse Alf Erlingsson från Norge.

Ensittarna blefvo efter i trängseln och skyndade sig att anropa de med silfverlöf bekransade borgarhustrurna. Nästa stund omringade de johanniterna från Eskilstuna och ryckte i deras mantlar, som vände sina åttaspetsiga kors af hvitt linne mot solen. Johanniterna hunno knappt annat än att buga och bedja, ty på husknuten vid öfverskärarnas gata stod ärkeängeln Mikael med sin själavåg, och på guldsmedernas hörn gnistrade Sankt Loyus' biskopsmössa och hammare.

Men nu blef det rörelse uppe på det trånga torget, där tiggare och sjuka lågo på sina trasbylten och vandringskvinnorna, som knuffades om brunnskaret, oblygt ryckte i sär den röda skjortan öfver barmen. Nu gällde det att bereda rum, ty hela den buktiga gatan började fyllas af rustningar och böljande hästtäcken. Det var marsk Tyrgils Knutsson och den unge väpnaren Matts Kettilmundsson, som kommo med riddarna. Marsken hade nu omsider fått sitt riddarslag.

Silfverrassel i trumpetsmattret, silfverklang i klockorna, silfverglans öfver brynjorna, silfverfjäll på tyglarna, som ringlade i solskenet! Kyrieleis, kyrieleis! Några af de utländska her-

rarna hade bisonhorn på hjälmarna eller utstående spröten med små fanor. Men de flesta svenskarna voro barhufvade och läto svennerna bära deras hjälmar. Ett helt nytt folk hade vuxit upp ur kloster och städer. Det var samma resliga män, samma klara pannor och ljuslätta kinder, men det hårda vecket kring munnen hade blifvit mjukare och oroligare och blicken mer uppåtriktad.

— Gistre, kom och se! — ropade Yrsa-lill.

— Tyst, tyst! Det är mycket bjälbofolk i staden och man kunde få syn på oss — svarade han. Och snart stod Yrsa-lill åter vid sitt fodertyg, utan att någon af dem nändes spilla mer tid på det ovanliga lif, som hela dagen fortsatte att fylla gatorna. Aldrig hade en man och hans hustru trifsammare och med gladare flit hållit ut i sina sysslor än de båda afkomlingarna af våld och vildmark.

— Kära husbonde — sade hon, när det skymde och hon såg, att han reste sig från arbetet. — Fast nätterna blifvit ljusa, har jag inte glömt att hälla tran på lampan åt Sankt Markus. Jag har till och med klädt honom med friska blommor. Det har varit min lilla kärlekstjänst åt vår skyddspatron. För hans skull behöfver

du inte oroa dig. Du kan se här, hur lampan lyser utanför porten.

Gistre tvådde händer och armar och spände åt bältet.

— Det är heller inte på honom, som jag nu tänker. Men jakobsbröderna skola i natt ha möte. Det är därför jag måste gå. Så pass skumt är det ändå, att ingen nu lär känna igen mig. Du vet, hur jag under dessa år har ströfvat omkring och predikat och hur vårt brödraskap har vuxit. Nu består det inte längre af bara timmermän, kyrkspännare och fattiga. Själfva marsken brukar ibland komma till våra hemliga sammankomster. Och nu i natt skola vi gå in i kyrkan och tala för de nya riddarna. Ser du, där komma de!

Han pekade utåt gatan. De, som nästa dag skulle få ridddarslaget, voro där redan på väg från riddarbadet till gråmunkarnas kyrka på Kedjeskär. De buro hvita skjortor och hade mjuka sandaler af ylle, så att det lät, som om de hade gått barfota. Den första af dem var en liten, mycket spenslig och mycket blek, knappt nioårig gosse med rödaktigt hår och röda ögonlock. Det var Birger, trontagaren, och till namnet var han redan fadrens medkonung.

Gistre kysste Yrsa-lill. Sedan kastade han om sig en kappa och följde efter dem.

Några af stadsborna hade gått upp på murställningarna kring kyrkan åt Sankt Nikolaus. Träplankorna och timmermasterna lyste friskt och blåaktigt hvita i den klara midsommarnatten. Nere i kyrkan var det fullt af ställningar. Vid den kungliga borgen, som med sin väldiga kärna blickade ned på kyrkan, reste sig också ställningar med bruntorkade björkar. Vid norra stadsporten och vid gråmunkarnas kyrka var det ställningar. Och där Klaras kloster skulle uppföras, hade redan en del virke upptrafvats. Allt det myckna friska virket sken i halfskymningen. Så såg det ut, där ett nytt rike höll på att byggas. Det användbara blef hugget och tuktadt, det odugliga förgjordt, och det kom lås för ladorna. Sankta Klara hade hjälpt sin skyddsling kung Ladulås, och nu var det bådas segerfest. Från en predikstol på kyrkogården utropades med jämna mellanrum Sankta Klaras namn, hvar gång hälsadt med basuner, och själfva sommarnatten tycktes lik en rosig och ljuf kvinna, som slöt jorden i sin modersfamn. Höjderna omkring strömmen och fjärdarna sjönko mer och mer undan i

rödaktigt töcken och kunde knappt skiljas från luften. Men hvar kåre, som med sitt glitterstim ilade fram öfver Mälaren, lyste upp oanade sund och vikar med mörka holmar och vassar.

Ett sus af sång och jubel steg från staden. Handtverkarna kommo från sina olika gator med löfkransade helgonfanor. Bältare och remslagare, skinnare och fatmakare, gulddrifvare, pärlstickare, svärdsslipare, alla hade de sitt särskilda helgon och sin särskilda sång. Hvilken surrande munterhet, hvilket dansande, hvilket oväsen af fidlare och pipare — och ändå förbands hvart ord, hvar handling med tankar på det, som låg bortom stunden! Skeppsmännen, som nyss fått sin gudspenning i lega, korsade sig, innan de gingo in hos tavernaren. Och första kannan gällde Gudsmoder. Fiskarkarlarna från Södertörn, som sålt ut allt, hvad de hade med sig på skutorna, kommo med Sankt Botvids fana, trummande på tomma tunnor, och ställde sina första steg till det lilla kapellet vid stadsporten. De vandrande gesällerna drucko varsamt vid brunnen, för att icke vattnet skulle orenas för andra törstiga gesäller. Och de aktade sig att missbruka he-

liga namn för att icke locka de yngre till en sådan osed. Hvilken andaktsfull och glad tillit öfver allt det dagliga i en värld, som hade en gud! Hvar timme, hvar syssla, hvar lek fick en djup och högtidlig mening och sjöng hans lof i handtverksstugan och bondgården likaväl som i klostret. Hur utvalda och trygga kände sig icke dessa människor, som till och med i tyget på sina kläder hade slagit in hvar tolfte tråd under averop. Vaxljuset framför vaggan och båren hade det blifvit läst öfver efter kyndelsmässans ljusgång kring kyrkogården. Saltet hade blifvit signadt på palmsöndagsmorgonen under pilgrimernas gulnade palmkvistar från Rom. Helvetets bål dånade nog under grafvarna, och borta på sandåsen skymtade groparna sedan helge torsdag, då häxmästarna haft fullt upp att sköta. Men på åkrarna syntes kors vid kors med den dödsbleke, fastnaglade frälsaren. På de tjärade, brunsvarta ladorna, där säden skulle vattenstänkas på vårfrudagen, blänkte mariabilderna. Det fanns inga tviflande, inga fiender att frukta, inga brott, som icke ånger och bot kunde försona. Småningom blef luften lik skinande guld, och på gator och kyrkogård vändes alla an-

sikten uppåt, hänryckta, beundrande, själfva upplysta af skenet.

Nattvandrarna på murställningen fortsatte från stege till stege, fast med bäfvan, när de sviktade. De längtade att komma högre och högre. Det föreföll dem, att guldhvalfvet delade sig öfver dem, så att de sågo upp i kretsande himlar, som oupphörligt öppnade sig för nya och högre ända upp till den rundel af vingar, där tre eldslågor hoprunno i ett hvitt och stilla ljus. Och för ingen var det eviga, härliga ljuset skönare än för den, som hade följt mörksens stigar och länge sett nedåt.

Midsommarvakan sken in i tomma sängar och vidöppna stadsportar, hur länge natten än skred framåt. Till och med de kungliga fruarna och fröknarna syntes emellanåt på torntaket.

I gråmunkarnas kyrka däremot var det mörkt. Blott några enstaka lampor brunno öfver de små sidoaltarna, där de blifvande riddarna lågo försänkta i bön. På högaltaret, som höll på att siras med uthuggningar och små pelare, låg stendisken skjuten åt sidan. I midten var en lång fördjupning för reliker.

Kyrkväktaren höll bara en liten sidodörr öppen. Så snart ett större sällskap närmade

sig, sköt han igen den. Men då och då släppte han in en vandrare, som gjorde ett särskildt tecken. Det var jakobsbröderna.

De hade redan ställt upp sig i en ring nederst i kyrkan och voro omöjliga att känna igen i skymningen. En efter en steg in i ringen och predikade ödmjukt och sakta, fast med flit ändå så pass högt, att det alltid kunde höras af de bedjande riddarna.

Efter en stund tryckte en stark hand befallande upp dörren. Riddarsporrar klingade vid de fasta och tunga stegen. Den nykomna stannade styf och rak som en järnbild med fingrarna utbredda på svärdskorset, och en stark doft af rökelse slog ut från hans kläder.

— Hvem är du? — frågade marsken och gick emot honom.

— Den herre i eget hus, som i morgon utdelar riddarslaget. Men du, min marsk? Om hvem predikas här i en hemlig krets af sammansvurna?

— Om en fattig predikare, som hette Jakob och satt fastkedjad vid väggen i dina fäders gård. Det utströmmade ett så kärleksfullt och varmt sken från honom, att det blef ljust och godt, hvar han steg in. Hans utplågade kropp

kom aldrig i något helgonskrin. Ingen vet hvar han hvilar. Allt, som fanns kvar, var några skrifna ord på väggstocken. Den blef länge gömd, men Birger Jarl lät bränna upp den.

— Jag frågar inte efter öden utan efter lära.

— Detta skref han, herre, bland många andra fromma tankar. En god gärning, som ingen vet om, är en glädje öfver all glädje. Försök blott en gång, och du får svårt att sluta. Om jag dricker af ett friskt vatten, läskar det mig inte mindre, om ingen ser på. Det goda skall lönas med ondt för att tindra, men är då en sådan lön så ond? Onda människor klaga alltid öfver andras ondska. De se sig omgifna af försåt och falskhet. Blif själf god, så hittar du ingenting ondt.

— Och den läran vill du göra till din.

— Så långt en världslig krigare förmår. Är det dig emot, så straffa mig.

Det hade börjat ljusna i kyrkan, och Magnus fattade Tyrgils om hufvudet, såg länge på honom och kysste honom på båda ögonen. Slutligen sade han:

— Om någonsin ett ondt vederfares detta hufvud, då vill jag kalla det en skam att vara svensk född... Låt hämta hit min son, min

älsklingsson, han, som skall råda efter mig, att jag får lära honom lyssna till en sådan man.

Några af jakobsbröderna gingo bort och hämtade den lille Birger, som knäböjde vid ett af de öfversta altarna. Vakan hade gjort honom ännu blekare. Han tassade mycket fort öfver golfvet och litet krokig. De irrande ögonen tycktes säga: — Jag är mycket, mycket äldre än mina år.

Magnus öppnade armarna för att taga mot honom, men de sjönko igen, och han stötte gossen häftigt och omildt ifrån sig.

— Det ljusa håret, de ljusletta kinderna — stammade han och värjde sig med handen. — Att jag inte har sett det förr. Och honom har jag älskat som min ögonsten. Min samvetsångest gör mig plötsligt klarsynt. Så lik Valdemar som barn... bara inte lika frisk och fager! Jämt förföljde mig Valdemar i mina tankar. Hvar afton såg jag honom framför mig i mörkret i sofstugan, när jag sträckte armarna efter Helvig. Det är därför han går igen i min son. Led bort gossen, för undan honom, säger jag! Fortare, längre bort... så att han inte hör, hvad han ännu inte förstår. Hvad skall det blifva af det barnet, afladt i samvets-

kval och klokenskap utan kärlek? En dåre, men inte en solögd som Valdemar? I det barnet kommer jag att straffas. Jag ryser för att tänka framåt. För Guds skull, mina vänner, hjälp mig, hjälp mig! Den smärtan som jag har i bröstet här, den våndan... Och den bäska smaken i min gom... Den sjukan lindras bäst med handpåläggning, handpåläggning af medlidsamma människor. Jag vill er intet ondt. Tag upp mig i ert brödraskap.

Tyrgils log vemodigt.

— Du i vårt brödraskap! Ja, du har blifvit oss en vördad fader, en riksbyggare och ordningsman och en riddare utan like sedan mannaminne...

Konungen gick ångestfullt uppåt koret, följd af de andra och fortsatte att tala, ibland häftigt tvärtystnande för att lyssna på honom, ibland utan att höra på.

— Ja, jag har ökat kyrkans domsrätt, friat hennes gods från skatt. Och håller jag inte nu på att bygga också åt gråbröderna i Enköping! För friköpande af mitt kors till Heliga grafven, mitt löfte vid Hofva, har jag lagt af silfver... Nyss skänkte jag bort tre korkåpor och ett ciborium af elfenben... Jag har inte

längre nog för egen hofhållning. Jag har gifvit långt öfver mina tillgångar.

— Öfver sina tillgångar kan ingen gifva — svarade Tyrgils, hela tiden med samma sorgset lugna stämma. — Magnus, ett hänryckt hjärta kan du inte skänka.

Konungen ryckte otåligt svärdet ur bältet och lade det ifrån sig i fördjupningen på altaret.

— Du säger alltid rena sanningen, min frispråkiga marsk. Jag duger inte till en jakobsbroder. Med alla mina folkungamutor står jag här fattig som en tiggare. Svärdsfästet hettade under fingrarna. Jag börjar tro på sagan, att det kan falna bort till aska i en oren hand. Mitt gamla riddarsvärd, här skall du ligga väl förvaradt och vänta in din tid. Ni äro många nog att maka stenskifvan öfver det nu genast.

Männen grepo fatt i stenskifvan och tryckte skuldrorna mot kanterna. Mullrande gled hon tillbaka på sin rätta plats öfver altaret.

Tyrgils stödde sin herre under armbågen och torkade öfver hans panna.

— Ha ni känt, hvad det är att aldrig sofva utan drömmar? — frågade Magnus och fortsatte att gå framåt öfver golfvet. — Att midt under gästabudet se blodfläckar på duken och

tårar i skeden? Ännu ett långt år, det härdar jag inte ut. Den nymurade kyrkan här utan grafvar tycks er tom och glad som en sal. Men här, just här, där jag står, skall snart jag bäddas ned. Det blir bättre då. Mitt namn skall ändå inte dö med klockljudet. Och jag skall samla er omkring mig, alla, alla, mina riddare, mina stormän... du själf, Tyrgils. Det skall bli häll vid häll ända till trösklarna och öfver hela holmen... Mitt hjärta drar ihop sig, och jag kan knappt andas. Jag är sjuk, min marsk, och jag har helsot. Länge har jag redan känt det, fast jag är i mina bästa år. Jag tål knappt längre brynjans tryck. Här nedanför det vänstra refbenet sitter det. Det är döden, som redan spunnit in sin larv i mitt kött.

Han stannade med handen stödd på en pelare och vände sig mot fönstret.

— Har ingen gått till sömns där inne i staden? — frågade han. — Hvem är det, som är så tidigt uppe och sjunger så bekymmerslöst och klingar på sitt städ? Är det så brådt att smida lås och nycklar till min kista? Hvem är det, som låter väfstoln dunka på en så vacker helgdagsmorgon? Väfva de redan på min svepning?

21.

et skoglösa Visingsö simmade på den höstblå Vättern som ett skepp, och skummet slog högt upp om förstammen. De långa plogfårorna liknade tiljor. Däcket var tomt, som ett däck brukar vara i hårdt väder. Ibland blänkte där till, som när en liten fisk efter att ha halkat ur nätet börjar kasta sig på plankan. Det var ett plogblad, som träffades af en solstråle. Själfva plogkarlarna och deras ök syntes knappt mot den mörka jorden. Jägaren på de aflägsna bergen väntade nästan, att ett skarlakansrödt höfdingasegel skulle springa i höjden och taga fullt och föra bort hela synen.

Men det var riddarkonungens och ämbetsmannakonungens hemfasta skepp utan mast. Och i lyftningen akteröfver stod hans stenmurade skeppstjäll. Det var en tung och torn-

liknande borg med få och smala vindögon, och de branta väggarna stupade rätt ned i bränningen. Måsarna kämpade om de utkastade smulorna nedanför stekarhuset, vågslagen dånade, och grusbädden utanför den höga stranden var full med nät och uppdragna båtar. Söderut omslöts sjön af den småländska bergskammen. Men åt öster, där näckar och trollkarlar huserade i skogsklyftorna, bröt solen fram genom morgondimman.

Magnus satt öfverst i tornet med en hammare i hvardera handen och slog en psalm på ett klockspel, som han hade fått af en fransk ädling. En förhärjande magerhet kom hans axlar att synas ännu bredare och rakare, och de svartaktiga ögonen voro insjunkna och glänsande. Han älskade toner, särskildt från klockor, och hvar morgon, innan han gick ned i rådssalen, ljöd hans klockspel öfver vattnet. Det var tecknet, att han var uppstigen. Alla, som hade något att andraga, skyndade sig då till sin plats på bänkarna.

Plågad af sina kroppsliga smärtor, lade han ifrån sig hamrarna och lutade sig en stund i händerna. Han tyckte, att han hörde klockklangen öfver sin egen kista, som med locket

uppslaget nyss blifvit nedsatt framför altaret hos hans gråbröder i Stockholm. Han hörde, hur de kallade honom en stor konung och hur bönderna, som hade burit honom, gräto och klagade.

Men så gingo de sin väg, och Satan kom fram till kistan, hjulbent och vaggande. Han var icke större än en halfvuxen gosse och alldeles luden utom på de mörka händerna. Det mjuka tassandet hördes knappt, men klorna kraspade mot stengolfvet. Den hemske människoplågaren vek i sär hans skjorta och stack in handen mellan refbenen djupt i bröstet och tog i hjärtat och kände på det. Småningom knöt han handen hårdare om det och höll fast det liksom för att pröfva, hur det var beskaffadt. Det kunde icke slå längre utan stod stilla. Hvart ögonblick växte det fruktansvärda kvalet.

Skulle det fortgå så i evighet, fast bara en timme framåt syntes honom omöjlig att uthärda? Han ville skrika, men luften flög utan ljud genom halsen som genom en flöjt utan munstycke.

Då försökte han att blunda. Men tvärs genom de blodröda ögonlocken såg han, att han redan låg nere vid svafvelsjön i dödsriket.

Kanske hade det förflutit mansåldrar sedan han lefde. Han visste det icke. Han märkte endast, att rummet, där han befann sig, påminde om en frustuga uppe på jorden. Skillnaden var bara, att svafvelfloden vällde fram öfver golfvet och att det silade blod och tårar genom taket och att det fanns både män och kvinnor. De sutto uppkrupna utefter väggarna som arbetande kvinnor, men likbleka och nakna, och synade närsynt hvar droppe, som föll i deras hand från taket. Det var förbannelsen öfver dem, att hvar synd blef något helt för sig utan förklaring och utan sammanhang med annat, liksom taggen i fingret sitter lösryckt från busken. Den, som hade dräpt, mindes icke hvarför utan hörde bara dödsskriket. Den, som hade svikit, såg bara den bedragnas förtvifladt stirrande ansikte. Och hvar och en såg allas pina utan att kunna glömma sin egen.

— Brodersvikare, manbedragare! — läspade Satan och tungan föll sluddrigt ut mellan betarna. Hur vågade du tala om lagar?

Han släppte för ett ögonblick sitt tag, och Magnus återfick andningen, fast darrande af fruktan, att handen åter skulle slutas om hjärtat.

— Ett är att se ledstjärnorna, frestare, och ett annat att själf kunna följa dem.

Satan runkade och kastade en smula på hufvudet, som mycket kloka bruka, när de tänka på något och tro sig säkra på sin sak. Han hade ett svins små människoögon, och huden rynkade sig till ett leende.

— Hvem ser inte ledstjärnorna, som de äro, utsatta af gycklaren där ofvan! Till och med jag kan se dem och gå omkring och säga mycket vackert om de stjärnorna. Ännu kan jag skänka dig ett sista pröfvoår på jorden, men på ett enda villkor. Slå ned, hvad du har byggt, och ångra dig! Eller vill du hellre... — Han smög fram handen. — Välj nu själf.

Magnus kände, hur plågoanden böjde sig öfver honom, och allt ville han afsvärja och slå omkull, för att icke samma kval åter skulle begynna. Men ändå utropade hans läppar högt och tydligt:

— Så tag mig då, Satan!

Genast vid de fem orden löste sig hans förlamning, och han andades in den friska sjöluften.

Drottning Helvig stod redan i torntrappans dörr och väntade undergifvet och stilla. Han

steg upp från bänken framför klockorna, och hon strök ömt och lugnande öfver hans hufvud.

— Haf tålamod med mig och mina syner — sade han. — Satan var den enfaldigaste af änglarna, den som hade mest af människa inom sig. Han förstod icke Gud. Därför blef han nedstörtad till sina gelikar. Jag förstår blott inte, hvarför han mister sin makt, just när jag svarar: tag mig! Men kom, kära drottning. Vi ha ingen tid att spilla på en sjuklings anfall. Dagen är full af göromål, och jag skall ut på färd. Jag måste återse min broder än en gång. Den hedrade kung Ladulås får söka upp en hatad fånge för att själf få frid. Nyss har jag befallt, att han skall sättas i strängare fängelse. Jag får ju tänka på hvad som kan ske, om jag faller ifrån. Hur bär han nu sitt öde, ett storordigt barn som han är med alla sina synder? Lider han som jag? Har han blifvit gammal och lifstrött?

Från sin öborg styrde Magnus hela landet. I nedersta tornhvalfvet gömdes skattkistan och regalierna. I hvalfvet ofvanpå lågo räkenskaper och handlingar packade ända till taket. Öfversta rummet, som han nu hastigt gick igenom med sin drottning, var ett kapell. Därifrån kom han

ut i en loftsal, som var byggd af trä som ett skrin på ett undre stenhus. Väggarna, klädda med väfnader, hade knappt manshöjd, men det spetsiga ryggåstaket lyfte sig som en kyrka. Allt, ända till bjälkarna, var där täckt med skilderier i guld och färger, fast mörkt af rök.

Som han blef synlig i dörren, hälsades han af rop och ett hundratal lyfta händer. Här väntades han af sitt råd och de förnämsta, som voro delar af hans kropp. Det var ett nytt slag af män. De slöto sig omkring honom, arbetsamma, plikttrogna, myndiga, stolta öfver sina ämbeten. Lagmännen, som nu voro hans talmän och icke folkets, räknade på ett bord upp hans andel i indrifna böter. Fogdar och bryter kommo med räkenskaper öfver skatterna, och sändemän och andra utländska herrar skyndade fram för att möta riddarkonungen i Norden, den frejdade och fruktade.

Men längst ned vid dörren stod i kedjor en hvithårig gubbe, förkrossad, oigenkännelig, med hvassa drag och sammanbiten mun. Rocken var fläckig af mögel. Fuktig fängelsejord satt kvar under sandalerna. Det var den åldrige Algot Brynjulfsson, och kedjorna skallrade, medan han räckte fram ett bref.

— Det är från min son Brynjulf, skarabispen — sade han med låg röst. — Gömd i ett kloster ber han dig förlåta all den skam vår släkt har dragit öfver dina lagar.

— Är det inte nog att Folke och hans Ingrid hittat en fristad bland de norska fjällen! — svarade Magnus och lade brefvet åt sidan. — Dina andra söner når jag.

— Dina forna lekbröder, dina ungdomsvänner...

Rösten svek den gamle, och bortvänd kröp han ihop i vrån med händerna framför ögonen.

Men en af vakterna sköt undan locket från en trälåda, som halft var fylld med kryddor, och lyfte upp ett hufvud.

— Här, gubbe, ser du hufvudet af Karl Algotsson, den gladaste af dina barn. Ännu är han lika rödaktigt mörklagd i skinnet.

Magnus ställde sig vid vindögat.

— Ångrade han sig, när han omsider blef gripen? — frågade han och såg blindt ut i luften.

— Nej, herre. Det var vid Lindö, som vi togo honom efter hans trotsande återkomst från

Norge, och han sjöng en munter nidvisa om kung Kittelbotare, ända till dess...

Vakten gjorde ett hugg genom luften med handen.

Drottning Helvig hade tillbakadraget stannat uppe vid tronen, en bänklik uppbyggnad med trappsteg och små bågar och torn, spiror och korsblommor. Allt var guldbelagdt och öfversålladt med ädelstenar, och dynorna voro gulddragna med baldakin. I sin mörka dräkt märktes den tystlåtna drottningen knappt bredvid en sådan prakt. För att icke ägna hela sin uppmärksamhet och hyllning enbart åt Magnus, måste sändemännen påminnande hviska till hvarann: — Där kommer hans drottning.

När hon märkte, att Magnus dröjde vid vindögat, drog hon sig småningom ned genom salen, ända till dess hon stod bredvid honom. Kärlek lyste icke ur hennes lugna ögon, men väl en mild och fast önskan att lindra de plågor, som tärde honom. Slutligen fick hon honom med sig ut på den stora trappan. Nedanför fyllde vågorna luften med brus och stänk.

— De dödstankarna, hvad de göra allt förvändt och svart! — sade han och stödde fingrarna på hennes gördel. — Men en krigare,

som klagar! Nej. Marsk, låt sätta ut båtarna. Och stäm så många riddare, som du kan nå med bud, att nästa söndag före mässan möta mig vid Nyköpingshus. Jag vill ännu en gång se dem samlade omkring mig.

22.

öljd af endast några få ryttare anlände Magnus obemärkt till Nyköpingshus. Han ville icke genast bli igenkänd utan själf öfvertyga sig, hur brodern hade det.

Han lindade manteln ett hvarf om hakan och nacken, och handen darrade en smula vid tanken på det förestående mötet. I trappsmygen hejdade han sig ett ögonblick, ty dörren stod på glänt till borgarestugan. Småsvennerna trätte där inne.

— Blygs att skryta öfver din egen matmors gunst! — löd det från ena sidan af bordet.

— Skryta? Det skulle du nog också kunna, om du hade mod att sjunga ut — kom det från andra sidan.

Magnus stötte upp dörren.

— Hvem tala ni om? — frågade han. — Hur våga ni?

En af svennerna, som upptäckte riddarsporrarna, vinkade åt honom.

— Kom med, skall du få se något — sade han och förde honom öfver golfvet till en låg dörr. Här i järnbeslaget ha vi plockat bort en af nitarna, och du kan titta i hålet. Vi bruka stå här och se på.

Från fängelset innanför hördes en kvinnoröst och bullret af en bänk, som föll i golfvet. Magnus böjde sig och såg in genom hålet.

Det var en stor hvälfd tornkammare utan sol med vindögat mot norr. Valdemar satt midt i rummet vid ett bord, som var dukadt och brödadt och redt med några skålar och ett dryckeshorn.

Som det blifvit honom förbjudet att ha något eggjärn i sin närhet, hade han på länge hvarken skurit skägg eller hår. Båda växte fritt och yfvigt. Fast ännu knappt öfver femtio år, var han mycket hvitsprängd. Därför såg han ut som en gubbe, men ansiktet var ännu lika friskt med samma färg af skära rosenblad.

Olyckorna hade blåst förbi öfver honom som tomt väder. Fängelseluften hade icke åstadkommit annat, än att han blifvit frusen och satt i en lång djurfällsrock. Den hade den

hvita fårullen utåt och var fasthållen om lifvet med ett stickadt rödt band. De stora, men tarfliga tofsarna hängde ända ned på golfvet, där ett halfätet bröd låg i enriset.

Han hade vändt sig litet åt sidan. Framför honom stod den bleka Luitgard, som frivilligt hade följt honom i hans fångenskap och som han därför låtit viga sig vid. Påtagligen hade hon nyss rest sig från den kullslagna bänken. Hon bar fullt med hängsmycken och knäppen af silfver på den svarta dräkten. Ett kallt och otåligt veck lade sig mellan hennes tunna ögonbryn. Han höll fast henne i ärmen utan att vilja släppa henne.

— Jag vet ju, att du har lof att fritt komma och gå — sade han bedjande och såg sig ängsligt omkring. — Men tiden blir så lång, när du är borta.

Hon gaf med sin hoprullade ridpiska ett slag öfver hörnet på hans djurfällsrock, och småsvennerna skrattade ute i borgarestugan.

— Lås upp dörren! — befallde Magnus. — Fort. Jag är en budbärare från Visingsö.

Han stängde den efter sig, så snart han hade kommit in.

Valdemar släppte Luitgard och mötte bro-

derns blick. Tummen följde utefter bordskanten, och ett par gånger öppnade sig läpparna för att säga något.

Magnus gick fram och reste upp bänken och satte sig på den. Luitgard kände rökelsedoften från hans kläder.

— Jag har något att tillstå för dig, broder — började Magnus och slog ned ögonen. — Minns du, hur försonligt du räckte mig handen den gången vid skogsladan? Jag kände, att hade jag då mottagit den, skulle du ha haft mig igen för alltid. Och så red jag bort.

Valdemar makade skålarna från den ena sidan till den andra utan någon mening, slätade på duken, strök ihop brödsmulorna, såg efter i hornet att det var fylldt och sköt fram stolen.

— Jag minns också vår första tvist — svarade han efter en stund. — Det var på arfsstämman. Den gällde detta värdelösa horn. Må det stå kvar här. När dina söner en gång hålla gästabud på Nyköpingshus, skola de dricka Folkungarnas minne ur det hornet.

Han såg forskande och liksom uppvaknande på Magnus.

— Hvarför red du hit? Hvad vill du här?

— Träffa dig, innan du dör.

— Jag dö! Jag med min hälsa. Jag, som aldrig haft en dålig natt och inte vet, hvad en krämpa är. Jag blir gammal, gammal.

Han räckte armen efter Luitgard, och hans röst blef varmare.

— Du skall sätta dig här, Luitgard, som du brukar, när allt är väl mellan oss. Här i min stol, så att jag får ha hufvudet i ditt knä. Bara medan vi spisa, min broder konungen och jag. Hos dig är lugnet. Du gör allt godt och ljust omkring mig. Så, nu är det, som jag vill. Nu skola vi en stund ha det som i de gamla dagar, broder, och få tiden att gå. Tag för dig. Du är törstig och hungrig.

Valdemar sträckte ut sig på golfvet med nacken i hennes knä. Hon strök kallt och frånvarande genom hans hår.

— Men räck fram dina händer, Magnus — bad han plötsligt. — De äro fuktiga. Och se här. Naglarna börja kröka sig. Undrade jag inte nyss på din magerhet. Du är sjuk, och ditt blod är i onaturlig kokning. Mina skogskarlar lärde mig att förstå sådant. Du är en märkt man, och du öfverlefver inte året.

— Du ser det då. Du också.

Magnus vek undan manteln och visade på

en rundel, som var uppskuren i brynjan nedanför vänstra refbenet.

— Jag tål inte längre tyngden af järnringarna. Det är något här inne i min sida. Kunde jag bara öppna den och slita ut det, skulle jag bli sund igen.

— Men det kan du inte, och därför måste du dö. Det är ingenting att blekna för, Magnus. En gång måste det ske. Det har du alltid vetat. Hvarför skulle det då skrämma dig just nu?

Magnus lutade sig öfver honom, lågmäld, nästan hviskande.

— Befall, och jag skall låsa upp fängelsedörren för dig.

Valdemar fick ett förskräckt uttryck. Han såg sig förvirradt omkring och räckte sig efter Luitgard.

Magnus märkte hans oro.

— Men om du är mig en god broder — fortsatte han lika sakta — så önskar du inte något så dåraktigt. Utan då låter du mig än mer förstärka vakten, så att ingenting händer, när jag inte mer finns till.

— Jag gå ut! — svarade Valdemar med samma ängslan öfver sina drag. — Jag stred

ju i det längsta för min sak, men nu! Hvart skulle jag gå? Mina forna undersåtar skulle kasta sten efter mig och rifva kläderna af mig. Nej. Jag har det bättre här. Murarna äro tjocka, och det är hvitt skinn för vindögat. Bara jag får behålla Luitgard. Och låt mig ibland som förr få sitta ute i borgarestugan. Den är åt solsidan.

— Jag skall säga till därom. Bara jag nu inte glömmer det, så mycket som jag har att styra med... Och mycket borde vi väl också ännu ha att tala om med hvarann. Svara mig på en sak, men helt och fullt. När du grubblar på ditt lif och på förflutna dagar, blir inte kvalet till sist så stort, att det vill spränga bröstet?

Valdemar låg ännu med nacken i Luitgards knä och såg upp i hvalfvet.

— Du glömmer något — svarade han. — Jag är en människa, som har frid med världen.

Magnus måste le.

— Vår saga är fullskrifven, Valdemar. Den ene kan inte längre rubba den andres öde. Men förstå mina ord. När det är mörkt... när du sitter ensam... Reser det sig inte syner och minnen omkring dig? Plågas du aldrig af samvetsångest?

Valdemar slog med tofsen på sitt bälte. När han tappade den, tog han åter upp den och låg länge och tänkte.

— Kanske var jag för vänlig mot människorna. Däröfver rodnar jag ibland.

— Och det är allt, du har att säga? Du står för ditt och jag för mitt. Nu, broder, börjar jag förstå, hvarför Satan mister sin makt, när jag svarar: tag mig!

Det kom en glimt i Magnus' ögon, och tankspridd tömde han hornet till hälften.

— Ett mannaord intill döden — sade han och reste sig upp — det är en nyckel till himmelrikets port, till och med för två förtappade!

Han tog upp manteln, som hade glidit ned på bänken, och häktade den.

Det ringde redan till mässan, och hoftrampet på torget förkunnade, att hans riddare samlades.

Bländad af solskenet steg han ut i borgarestugan. Först småningom vande han sig att se. Han ställde sig vid det öppna vindögat, och de svartgrå flikarna fladdrade i draget.

Det tog aldrig något slut på den oupphörligt växande skaran. Det var landets hela ridderskap, hans edsvurna vakt, som han hade fram-

manat ur de vilda hoparna och fyllt med ädel vilja. Där lyftes handsken, som aldrig fick höjas till en kvinnas kränkande. Där blänkte ringen och bältet, trofasthetens sinnetecken. Den svarta randen på sulan under järnstrumpan minde hvar stund den öfvermodige om grafmullen. Och märket på skölden tillät icke längre någon försåtlig strid i det fördolda. Alla ryttarna voro barhufvade och sågo tryggt och tillitsfullt framåt. De hade släppt tyglarna och höllo svärdet upprätt mellan händerna som vaxljus, och öfverst i spetsarna lyste stålets lågor till krigets och våldets utrotande. Ju fler ryttare, som samlades, dess fastare ljöd i den klara höstdagen segersången från Hofva.

— Kristus, hör dina riddares böner,
hör oss alla, som ropa ur tiden,
människors döttrar, människors söner.
Gif oss friden, friden, friden!

